

Diplomová práce

2008

Tereza Šimková

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra filosofie

Diplomová práce

VOLNÝ ČAS ŽEN V MUSLIMSKÉM SVĚTĚ

Vedoucí práce: Doc. Mgr. Jaroslav Vokoun, Th.D.
Konzultant práce: Mgr. Martin Klapetek

Autor práce: Tereza Šimková
Studijní obor: Pedagogika volného času
Ročník: 2007/2008

2008

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

20. dubna 2008

Děkuji vedoucímu diplomové práce Doc. Mgr. Jaroslavu Vokounovi, Th.D.
a zejména konzultantovi diplomové práce Mgr. Martinu Klapetkovi
za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

OBSAH

ÚVOD	7
1. MUSLIMSKÝ SVĚT	10
1.1 Vymezení muslimského světa	10
1.2 Muslimské menšiny v Evropě	12
2. ISLÁMSKÉ PRÁVO A MORÁLKA	13
2.1 Korán	15
2.2 Sunna	16
2.3 Šarí'a	17
3. VZDĚLÁVÁNÍ	18
4. ZAMĚSTNÁNÍ	21
5. MUSLIMSKÁ ŽENA	23
5.1 Muslimská žena na venkově	25
5.2 Muslimská žena ve městě	28
6. VOLNÝ ČAS MUSLIMSKÝCH ŽEN	29
7. MUŽI A RODINA	32
7.1 Komunikace s muži	32
7.2 Seznamování	33
7.3 Zásnuby	35
7.4 Manželství	38
7.5 Rozvod	39
8. PÉČE O ZE VNĚJŠEK	41
8.1 Make-up	42
8.2 Oční linky	43
8.3 Úprava obočí	44
8.4 Vlasy	44
8.5 Lakování nehtů	45
8.6 Henna	46
8.7 Návštěvy kosmetických salonů	46
9. NÁVŠTĚVY	47

10.	SPORT.....	48
10.1	Plavání	51
10.2	Běhání a jogging.....	53
10.3	Cvičení v posilovnách	53
10.4	Pasivní sport	54
10.5	Vrcholový sport - Sania Mirzaová	54
10.6	Oblečení na sport.....	55
11.	NAKUPOVÁNÍ JAKO VOLNOČASOVÁ AKTIVITA.....	56
12.	MUSLIMSKÉ ŽENY A OBLÉKÁNÍ	57
12.1	Zahalování - tzv. <i>hidžáb</i>	60
12.2	Hidžáb – doporučení, nebo povinnost?	61
12.3	Dobrovolné zahalování.....	64
12.4	Móda muslimských žen.....	65
12.4.1	Druhy oblečení	66
12.4.2	Druhy zahalení	69
12.4.3	Doplňky	70
13.	STOLOVÁNÍ.....	71
13.1	Zvyklosti související s jídlem.....	72
13.2	Pití alkoholu	73
13.3	Kouření	74
14.	VOLNÝ ČAS A NÁBOŽENSTVÍ	75
14.1	Pět sloupů víry.....	75
14.1.1	Vyznání víry.....	76
14.1.2	Modlitba	76
14.1.3	Půst	78
14.1.4	Almužna	79
14.1.5	Posvátná pouť do Mekky.....	80
14.2	Volný čas s mešitách	81
15.	CESTOVÁNÍ A TURISMUS	83
15.1	Legální mužský doprovod	83
15.2	Rodinné cestování	85

15.3	Dovolené u moře	85
15.4	Cestování žen po městě	87
16.	TANEC, HUDBA A ZPĚV V MUSLIMSKÝCH ZEMÍCH	89
16.1	Tanec	89
16.2	Orientální tanec	90
16.3	Hudba a zpěv	92
17.	MUSLIMSKÁ ŽENA A MODERNÍ TECHNIKA	94
17.1	Fotografování	94
17.2	Internet	95
17.3	Kina	96
17.4	Sledování televize	97
17.5	Telefonování	98
18.	SLAVENÍ NAROZENIN A CHOV PSŮ	99
18.1	Slavení narozenin	100
18.2	Chov psů	100
	Závěr	103
	Seznam literatury	105
	Seznam příloh	108
	Přílohy	109
	Abstrakt	112
	Abstract	113

ÚVOD

Témata islám a muslimská společnosti jsou v dnešní době velice diskutovaná. V centru pozornosti jsou například otázky náboženského extremismu nebo role ženy v muslimské společnosti. Knihy a filmy o muslimských ženách, ve kterých jsou líčeny jejich většinou nepříliš veselé osudy, si získávají stále větší popularitu. Většina lidí si tak svůj názor na tuto problematiku udělá poměrně rychle a to zejména na základě několika málo informací z médií a populární literatury.

Já sama jsem se k zájmu o muslimskou kulturu a společnost dostala také přes beletristickou literaturu. Přečetla jsem si příběh o dívce, která se ve věku čtrnácti let musela vdát za staršího muže a než se tomuto muži vzepřela, strávila několik let izolována v domácím vězení. Tento příběh mě velmi zasáhl a mé první myšlenky směřovaly k podivu nad „krutými nařízeními islámu“. Postupem času jsem se o muslimy a islám začala zajímat podrobněji, zejména o postavení ženy v muslimské společnosti a o způsob, jak jsou islámské zákony a nařízení vykonávány v praxi. Studium další literatury jsem zjistila, že mnoho mých informací o islámu a ženách vyznávajících islám bylo zkresleno a že mezi lidmi koluje spousta pověr a nepravd. Některé své předchozí představy jsem přehodnotila, na některé otázky jsem si však stále nedokázala odpovědět. Jednou z nich byl způsob trávení volného času muslimských žen. Především to byla myšlenka, že islám spolu s náboženskými předpisy a kulturními zvyky některých lokalit příliš nepřeje svobodnému rozhodování žen, jak ho stráví.

Začala jsem tedy na téma volný čas žen v muslimských zemích diskutovat se samotnými muslimskými ženami i muži na internetových serverech. Ze všech stran se mi dostávalo odpovědi, že muslimské ženy se cítí svobodné a mají možnost se realizovat, pokud chtějí. To však bylo v rozporu s tím, co jsem do té doby na toto téma četla. Naproti tomu, studiem Koránu jsem zjistila, že ač se může zdát islám vůči ženám přísný, tato muslimská svatá kniha obsahuje velmi důležitou a pokrokovou myšlenku, že vzdělání a rozvoj osobnosti jsou v zájmu každého muslima, nehledě na pohlaví.

Všechny tyto protichůdné informace a názory nakonec vyústily do podoby mé cesty do Egypta a především do Sýrie, kterou jsem absolvovala individuálně bez cestovní kanceláře. Kromě těchto zkušeností jsem byla při sběru informací pro mou diplomovou práci nucena získat mnoho poznatků také z internetu, protože v české ani zahraniční literatuře jsem se nesešla s žádnou publikací, která by se speciálně tímto tématem zabývala. Zdrojem pro mou práci se také stalo kromě odborné a beletristické literatury již zmíněné chatování s muslimskými ženami na internetových serverech.

Cílem mé diplomové práce je zobecnit, jaké jsou životní způsoby a zejména možnosti volnočasových aktivit muslimských žen. V muslimských zemích však působí různé právní školy i různé režimy, výklad Koránu a dalších zdrojů islámského práva se tedy na jednotlivých územích různí. Navíc je zřejmé, že stejně jako v každé zemi, tak i v té muslimské platí, že životní styl a způsob trávení volného času se v každé rodině odlišuje. Má práce si neklade za cíl detailně popsat, jaké jsou rozdíly trávení volného času žen ve všech muslimských zemích, protože to by vyžadovalo hlubší a rozsáhlejší analýzu. Zaměřila jsem se naopak na společné rysy trávení volného času muslimských žen a na nařízení a zvyklosti, které jejich čas ovlivňují.

Práce je koncipována do osmnácti kapitol. Úvodní čtyři kapitoly mají za úkol čtenáře seznámit se základními informacemi, velmi důležitými pro porozumění celému kontextu práce. První z nich vysvětluje, co je myšleno pod termínem muslimský svět, protože tento pojem je pro mou práci stěžejní. V druhé kapitole popisují zdroje islámského práva. Ve třetí a čtvrté kapitole se zabývám vzděláváním a zaměstnáním žen v muslimských zemích, které sice nejsou aktivitami volnočasovými, ale rozhodně mají na jejich životní styl a způsob trávení volného času nemalý vliv. V kapitole páté se zabývám rozdíly v postavení muslimské ženy ve městě a na venkově, v šesté kapitole přibližují volný čas muslimských žen v obecné rovině. Kapitoly č. 7–17 se zabývají následujícími volnočasovými nebo polovolnočasovými aktivitami: muži a rodina, péče

o zevnějšek, návštěvy, sport, nakupování, oblékání, stolování, náboženské povinnosti, cestování, tanec, hudba, zpěv a možnosti využívání moderních technologií a médií ve volném čase žen. V poslední kapitole se věnuji slavení narozenin a chovu psů muslimských zemích. Závěrem shrnuji, jaká omezení muslimským ženám ve využívání volného času plynou a zda je možné určit, jestli se cítí spokojeny.

1. MUSLIMSKÝ SVĚT

Termín „muslimský svět“ je stěžejní pro naši práci, proto považujeme za důležité tento termín v úvodu práce vysvětlit. Muslimský svět¹ lze charakterizovat jako území států či národů, kde je islám většinovým náboženstvím. Státy s počtem věřících muslimů nad 50% jsou:

Afghánistán, Albánie, Alžírsko, Ázerbajdžán, Bahrajn, Bangladéš, Brunej, Egypt, Indonésie, Irák, Írán, Jemen, Jordánsko, Katar, Kazachstán, Komory, Kuvajt, Kyrgyzstán, Libye, Malajsie, Maledivy, Maroko, Mauretánie, Omán, Pákistán, Palestina, Saúdská Arábie, Senegal, Somálsko, Spojené arabské Emiráty, Súdán, Sýrie, Tádžikistán, Tunisko, Turecko, Turkmenistán a Uzbekistán.

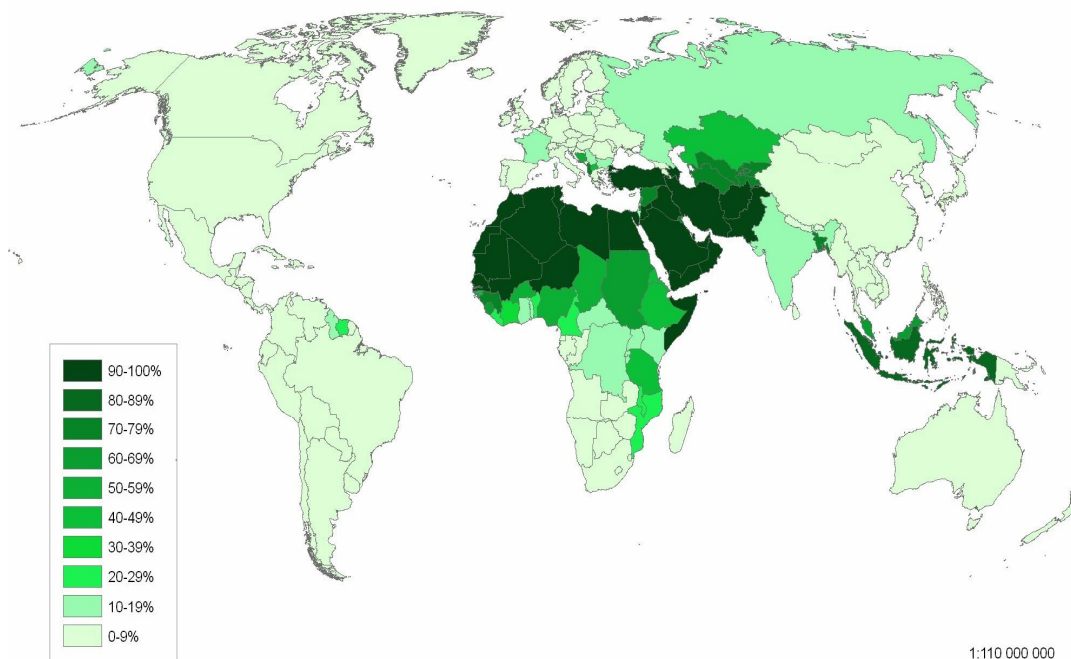
1.1 Vymezení muslimského světa

Muslimský svět se dá jen těžko vymezit geograficky, protože se neustále rozšiřuje (mimo USA a Evropské státy se islám rychle popularizuje například v Rusku). Muslimský svět je tedy rozsáhlé území, čítající mnoho zemí a desetimilióny lidí. Je samozřejmé, že konkrétní státy, ve kterých je islám dominantním náboženstvím, jsou v mnoha ohledech rozdílné. Muslimský svět můžeme rozdělit:

► Z geopolitického hlediska. Muslimský svět „tvoří poměrně kompaktní celek sahající od západoafrických břehů Atlantiku přes celou severní Afriku, Blízký východ až k Pákistánu, prodloužený dále přes Bangladéš, Malajsií a vybíhající Indonésií do Pacifiku.“²

¹ Samotnými muslimy nazýván jako „dar al-islam“ - dům islámu; ostatní části světa jsou nazývány jako „dar al-harb“ - dům války.

² KOVÁŘ, J. *Islám a muslimské země*. Praha: Svoboda, 1984, s. 214.

obrázek 1 - Mapa muslimského světa

► Z národnostního hlediska. Muslimský svět lze vymezit rozdělením na část arabskou a nearabskou. Arabové jsou etnická skupina, která v současné době představuje jednu třetinu z celkového počtu muslimů. Část nearabskou tvoří ostatní národy - například Indonésané, Íránci, Ázerbájdžánci, Turci a také některé národy v Evropě.³

► Podle praktikování víry. V každé kulturní oblasti existují rozdíly podle odlišných právních škol. Na mnoha místech (zejména v Africe) také stále přetrvávají předislámské zvyky, jež jsou někdy i v rozporu se sunitským či šíitským islámem. Jedná se zejména o ženskou obřízku.⁴

³ Srov. DENNY, M.F. *Islám a muslimská obec*. Praha: Prostor, 1998, s. 24.

⁴ Srov. KOUŘILOVÁ, I. et al. *Cesta k prameni*. Orientální ústav Akademie věd ČR: Praha 2003, s. 44.

► Podle ekonomické vyspělosti jednotlivých zemí. Některé země patří k těm nejchudším státům světa (např. Súdán, Mauretánie, Bangladéš), jiné oproti tomu patří k těm nejbohatším (např. Saúdská Arábie, Katar, Spojené arabské emiráty).

► Podle formy státního zřízení. Většina muslimských zemí jsou republiky autokratického typu, například Egypt, Tunisko či Sýrie, některé země jsou monarchie, většinou absolutistického typu (panovník má téměř neomezenou moc), jako například Saúdská Arábie, Bahrajn, Jordánsko nebo Maroko. Do muslimského světa ale patří také demokratické státy - Albánie a Turecko.⁵

► Podle vztahu země a náboženství. Ve většině muslimských zemí je islám ustanoven jako státní náboženství, sekulární systém je zaveden například v Turecku.

Ze všech výše uvedených důvodů je patrné, že lidé mají v různých lokalitách odlišné životní způsoby a styly. Stejně tak se liší i způsoby trávení volného času. Jinak svůj den tráví beduínská žena ze syrské pouštní krajiny, jinak bude svůj volný čas trávit bohatá manželka ze Spojených Arabských Emirátů.

1.2 Muslimské menšiny v Evropě

Lidé muslimského vyznání samozřejmě žijí také v Evropě, Severní a Jižní Americe, i na ostatních kontinentech.

V Evropě můžeme k zemím, kde tvoří muslimové početnou komunitu, přiřadit dva nábožensky umírněné státy - Albánii a Bosnu a Hercegovinu. Dále se k islámu hlásí také Tataři a povolžští Kozáci. Během několika předešlých desetiletí se vytvořily největší muslimské menšiny v následujících zemích:

1) Francie⁶

Francie je tradiční přistěhovalecká země. Po 2. světové válce do ní přicházeli hlavně lidé ze států severní Afriky - tj. Alžírsko, Maroka či Tunisko. Počet

⁵ Srov. KROPÁČEK, L. *Blízký východ na přelomu tisíciletí*. Praha: Vyšehrad, 1999, s. 95-99.

⁶ Srov. FROUZOVÁ, M. et al. *Závoj a džíny*. Praha: Vyšehrad, 2005, s. 51-53.

emigrantů tak rychle rostl a neustále narůstá. Velkou skupinu z nově příchozích nyní tvoří také lidé z Turecka. Přesto však převládají lidé ze subsaharské Afriky, kteří se usídlují v tzv. *cités*, tedy na předměstích, kde už dnes žije jejich třetí generace.

Na předměstích se vytvářejí chudinská ghetta chudých francouzských muslimů - situace je podobná ve všech francouzských a víceméně i evropských velkoměstech. (Paříž, Brusel, Lyon atd.). Podmínky života přistěhovalců na těchto předměstích jsou většinou bídné – sídliště nejsou příliš občansky vybavena: chybí tam dětská centra, centra pro volný čas, obchody a hlavně pracovní příležitosti. Tito lidé žijí v bludném kruhu a také díky tomuto problému přibývá i radikálních islamistů.

- 2) Německo (zde tvoří menšinu převážně turečtí muslimové, kteří přijeli za prací do bývalého Západního Německa; vytvářejí samostatné komunity a často se později vracejí do Turecka).
- 3) Nizozemsko (menšiny tvoří zejména severoafričtí přistěhovalci).
- 4) Rusko (muslimské komunity se tvoří zejména v Asijské části).
- 5) Španělsko (převážně afričtí muslimští přistěhovalci).
- 6) Švédsko (menšiny se vytváří hlavně ve velkých městech; v této zemi začíná fungovat program na integraci muslimů do společnosti).
- 7) Velká Británie (přistěhovalci zvláště z Asie Indie a Pákistán, ale i Afriky).

2. ISLÁMSKÉ PRÁVO A MORÁLKA

V této kapitole se budeme zabývat zdroji islámského práva, protože zákonodárství, často vycházející z náboženství a tradic, významným způsobem ovlivňuje volný čas muslimských žen.

Islám je po křesťanství nejrozšířenější náboženství světa a nejrychleji rostoucí náboženství v současné době. Není to jen soubor náboženských a etických pravidel, ale obsahuje i právní normy. Islám určuje, jak se má člověk chovat, aby

byl správným muslimem a žil v souladu s Alláhem,⁷ s jeho nařízeními, a aby se po smrti dostal do ráje. Zakladatel islámu – prorok Muhammad – toto náboženství nejprve pojal jako mravnostní kodex, podle nějž se má správný muslim chovat. Postupem času se však některé etické zásady staly obsahem závazných právních norem, a jejich porušování může být (a je) trestáno. Zatímco západní civilizace je založena na sekularismu,⁸ ve většině muslimských zemí státní právo úzce souvisí s náboženstvím – vychází z něj. „K sekulárnímu státu se hlásí také ústavy postsovětských republik⁹ ve Střední Asii, ostatní muslimské státy mají v ústavách vždy důraznější nebo alespoň letný odkaz na islám a šarí'atské právo.“¹⁰

V období vzniku islámu (v době působení proroka Muhammada) byl islám zejména náboženským a morálním poselstvím. Jakým způsobem ze z „pouhé“ morálky zrodilo závazné právo? Po Muhammadově smrti v roce 632 se muslimská obec dostala před problém, jak bude Muhammad – prorok, soudce, zákonodárce – nahrazen. Muslimská obec začala v řešení problémů postupovat podle vzpomínek na dobu, kdy byl Prorok Muhammad naživu. To, jak se Muhammad choval v různých situacích bývalo napodobováno. Tyto vzpomínky se postupem času začaly nazývat tzv. hadísy, neboli tradicemi, soubor těchto tradic se začal nazývat sunna.¹¹

Interpretací islámského práva a jeho aplikací na určitou dobu se zabývá islámská právní věda, tzv. fikh.

Nejvyšší pozici v hierarchii zdrojů práva zaujímá zpravidla Korán, posvátná kniha všech muslimů. Praxe však někdy bývá taková, že pokud je nutné vyložit úryvky z Koránu pomocí hadísů, sunna se dostává Koránu na roveň.

⁷ Arabské slovo Alláh znamená Bůh. Výraz Alláh používají arabsky mluvící muslimové i někteří arabsky mluvící křesťané.

⁸ Přísné oddělení státní moci a náboženství.

⁹ Kromě například Gruzie, kde je většina obyvatel křesťanského vyznání.

¹⁰ KROPÁČEK, L. *Islám a Západ*. Praha: Vyšehrad, 2002, s. 99

¹¹ Srov. MÜLLER, Z. Morálka a právo. In KŘIKAVOVÁ, A. et al. *Islám: Ideál a skutečnost*. Praha: Baset, 2002, s. 33-34.

Nejznámějšími a nejvýznamnějšími zdroji islámského práva tedy jsou (hierarchicky od nejdůležitějšího) Korán a sunna a *šarí'a*.¹²

2.1 Korán

Jako základní zdroj islámu je chápán Korán. Obsahuje 114 súr (kapitol) a 6236 áj (veršů). Muslimové věří, že Korán je slovo Alláhovo, které bylo zjeveno proroku Muhammadovi prostřednictvím archanděla Gabriela. Pro všechny muslimské školy je Korán slovo Boží, univerzálně platné vždy a pro všechny.

Korán „byl smrtí Muhammada vlastně uzavřen (i když k jeho konečné redakci došlo o deset let později), a proto nemohl reagovat na měnící se potřeby muslimské společnosti. Řada koránských výroků byla obrazná a spíše symbolická, než konkrétní. Těžko se daly chápat doslovně. Potřebě vysvětlovat je a aktualizovat je se nedalo dlouho bránit. Aby se koránské výroky nemohly chápat libovolně a nezodpovědně, byla velice záhy přijata zásada, že osvětlovat pravý smysl Koránu a odvozovat z něho praktické závěry nemůže kterýkoliv muslim. Toto právo přísluší jen osobě důvěryhodné, morálně bezúhonné a věci znalé, a tou je znalec, učenec čili tzv. *álím* (v množném čísle *ulamá*). Názory znalce (tzv. *ra'j*) nebo upřesnění (tzv. *istihsán*) se zprvu připouštěly jako jediné způsoby výkladu a aktualizace koránu a tradice. V průběhu doby se objevily i další postupy.“¹³ Dnes se k různým problémům ve společnosti vyjadřuje mnoho šejků, kteří veřejnosti podávají doporučení a vysvětlení na základě výkladu Koránu a Sunny.

¹² Dalšími prameny islámského práva je pak a názorová shoda - *idžmá'* - původně shoda celé muslimské obce, později, s rozšířením islámu, souhlasné mínění učenců (*ulamá*); většinou v podobě veřejného mínění, a analogické odvození či zdůvodnění – *kijás* – posouzení nějaké zvenčí přicházející novinky muslimskými právníky.

¹³ Srov. MÜLLER, Z. Morálka a právo. In KŘÍKAVOVÁ, A. et al. *Islám*, s. 34.

2.2 Sunna

Sunna je další zdroj islámského práva. „Kolekce tradic jsou plodem hledání autoritativního vzoru chování pro muslimskou společnost. Sunna se opírá o uzavřený a kanonizovaný soubor tradic (za normu bylo přijato v průběhu 9. století šest sbírek od autorů Muhammada ibn Ismá‘ila al-Buchářího (zemřel 870), Muslima Ibn al-Hadždžádže (zemřel 875), Abú Dáwúda (zemřel 888), at-Tirmídhího (zemřel 892), Ibn Mádžaha (zemřel 886) a an-Nasá‘ího (zemřel 915). Představuje ucelenou soustavu zvyklostí muslimského chování a způsobu života, v níž se odráží minulost jako symbol věčnosti, a do níž vstupuje jako něco dočasného.“¹⁴

Sunna je tvořená výhradně hadísy o životě proroka Muhammada a stal se z ní důležitý zdroj praxe, práva i rituálu. Tento význam si sunna neztratila ani v dnešní době – hlásí se k ní jako k souboru návodů, jak se chovat v určitých životních situacích, většina muslimů. Tato část muslimských věřících se nazývá „lid sunny“, čili *sunnité*¹⁵. Také díky sunně se islám proměnil v praktické náboženství. Zmizelo z něj mnoho abstraktního a symbolického a islám se tak začal přibližovat prostým lidem. Proč zrovna sunna? Prorok Muhammad ztělesňoval lidovou moudrost, ale oproti Alláhovi, který byl pro obyčejné lidi málo konkrétní, byl lidem blíže. Lépe tedy vyhovoval touze lidí po kontaktu s Božskou dokonalostí. Prorok Muhammad „se postupně měnil z odtažitého prostředníka Božího zjevení v lidového hrdinu bezpočtu poučných a mravokárných historek.“¹⁶ Muhammadův vzor života a chování v životních situacích se stal pro muslimy vzorem. Sunna začala ukazovat lidem cestu, dávat jim určité jistoty a pevný řád. Sunna ukazovala, jak řešit praktické otázky a problémy v souladu s Bohem.¹⁷

¹⁴ Srov. MÜLLER, Z. Morálka a právo. In KŘIKAVOVÁ, A. et al. *Islám*, s. 35.

¹⁵ Menšinová část muslimských věřících, jež žijí zejména v Íránu, se nazývá *šíité*.

¹⁶ MÜLLER, Z. Morálka a právo. In KŘIKAVOVÁ, A. et al. *Islám*, s. 37.

¹⁷ Srov. MÜLLER, Z. Morálka a právo. In KŘIKAVOVÁ, A. et al. *Islám*, s. 36-37.

2.3 Šarí'a

Šarí'a¹⁸ je souhrn pravidel náboženské a právní povahy, který je muslimy chápán jako „Boží zákon“. V šarí'e jsou zakotveny povinnosti, nařízení a předpisy, jimiž by se měl každý muslim řídit. Tato nařízení se týkají širokého okruhu různých situací, od způsobu chování ve věcech praktických a velmi intimních (jako například sex nebo vyměšování) až po přesná ustanovení týkající se například modliteb. Šarí'a vede muslimy k neustálému náboženskému zhodnocování jejich chování a k přemýšlení nad tím, co právě dělají. Vyvíjela se postupně – od morálního systému, kdy představovala detailní pravidla a normy pro lidský život ve veškerých jeho detailech, až po právní systém. Dělí se na tři druhy zákoníků. První z nich upravuje náboženské záležitosti, druhý zákoník pokrývá občanské právo a třetí zahrnuje oblast práva trestního. Šarí'a se zabývá politikou, ekonomikou, bankovníctvím, obchodem, smlouvami, rodinou, sexualitou, hygienou a sociálními věcmi. Šarí'a ale nezahrnuje komplexní právní systém (například nejsou upraveny některé oblasti práva obchodního či správního) a dává tak možnost různé právní odvětví a zákonodárství přizpůsobit době a ekonomické a společenské situaci.¹⁹

Šarí'a dělí veškeré lidské jednání do několika kategorií:

► Povinné – *fard*

Jedná se zejména o náboženské závazky. Pokud muslim nesplní některé z těchto povinností, spáchal hřích.

► Zakázané – *harám*

Skutky a činy, které jsou všem muslimům přísně zakázané. Pokud muslim překročí tato nařízení, spáchal těžký hřích.

► Povoleno – *halal*

Všechny ostatní skutky mimo zakázaných a povinných. Lze je provádět.

¹⁸ V arabštině toto slovo znamená „cesta“ nebo „stezka ke zdroji vody“.

¹⁹ Srov. MÜLLER, Z. Morálka a právo. In KŘÍKAVOVÁ, A. et al. *Islám*, s. 38.

Povolené činy a skutky se dále dělí na:

- ▶ Doporučené - *mandúb*
- ▶ Nedoporučené - *makrúb*
- ▶ Neutrální – *mutlak*²⁰

3. VZDĚLÁVÁNÍ

Vzdělávání ve smyslu povinné školní docházky nelze přiřadit k volnočasovým aktivitám, přesto s volným časem velmi úzce souvisí. Dívky a ženy, které se nevzdělávají, tráví svůj volný čas jiným způsobem, než ženy a dívky které chodí do školy, popřípadě na různé kurzy.

Ve většině muslimských zemí je, stejně jako ve většině světa, základní školství povinné (v různém rozsahu). Muslimské základní školy jsou ve většině případů rozděleny na dívčí a chlapecké, pouze školy pro cizince nebo školy, jejichž zřizovatelé jsou cizí státy, bývají smíšené. Pokud rodiče z finančních důvodů nemohou do školy poslat všechny své děti, jsou upřednostňováni chlapci, nebo posílají své „dětí do tzv. *madrasy*, náboženských škol, jejichž úroveň nemusí být vždy valná, avšak při bezplatné, obvykle internátní výuce tam děti pochyť tolik ceněné životní hodnoty.“²¹ Náklady vložené do dívčího vzdělávání jsou mnohdy brány jako zbytečné - počítá se totiž s tím, že dívka, jakmile se vdá, odejde do rodiny svého manžela, a tak veškeré tyto investice připadnou jiné rodině. Další důvod, proč některé dívky nechodily či nechodí do školy je ten, že jejich rodina si jejich vzdělání nepřeje, a to zejména díky kulturním zvyklostem či náboženskému cítění. Tyto dívky pak zůstávají celé dny převážně doma a veškerý jejich volný čas je vyplněn prací v domácnosti či hrou – podle jejich věku. Některé dívky se tak už od brzkého věku připravují na svou budoucí roli matky, manželky a ženy v domácnosti.

²⁰ Srov. MÜLLER, Z. Morálka a právo. In KŘIKAVOVÁ, A. et al. *Islám*, s. 39-40.

²¹ TUREČEK, B. *Světla a stíny islámu*, s. 123.

Omezování vzdělání žen je však v rozporu s výroky proroka Muhammada: „Jsou opodstatněna tvrzení o tom, že Muhammad kladl důraz na vzdělání žen a prosazoval jejich rovnoprávnější postavení ve společnosti (i když v rámci zásad Koránu). Historie dosvědčuje, že některé muslimské ženy jeho doby hrály důležitou roli i v politickém životě. V raném období se totiž projevoval spíše pozitivní příspěvek islámu v ženské otázce.“²² V některých zemích je vzdělávání žen, v souladu s tímto názorem proroka Muhammada, podporováno. Proto mohou v bohatších státech a rodinách ženy chodit na kurzy cizích jazyků, studovat a pracovat. Vše záleží na konkrétní rodině, zejména na manželovi či otci. V mnoha domácnostech stále platí, že žena, i když je vzdělaná a absolvovala různé kurzy, má své místo nakonec doma u dětí a neměla by se přehnaně angažovat. Hodně žen proti těmto názorům bojuje, věnují se studiu a práci, vdávají se až v pozdějším věku a mají nižší počet dětí.²³

V některých státech jsou však ženy po stránce vzdělávání diskriminovány. „Studenti mají snazší přístup k zahraničním stipendiím než studentky. Třeba bohaté ropné státy Perského zálivu podporují zahraniční pobyty studentů, právem to považují za dobrou investici do budoucnosti země. Ovšem dívky dostávají tato stipendia spíše výjimečně. Částečně je to i strategie nadací, které upřednostňují mužské stipendisty, kteří je budou posléze reprezentovat v pracovním životě, zatímco u žen předpokládají, že skončí v domácnosti. z velké části je to ale i chyba rodin, které si nepřejí, aby jejich dcery odešly studovat na Západ, protože se bojí, že by se tam zkazily, spustily a poškodily svou rodinou čest.“²⁴

Obecně lze říci, že počet vzdělaných žen v muslimském světě se zvyšuje. „Zatímco v roce 1960 chodilo v arabských státech severní Afriky a Blízkého východu do základní školy v průměru jen 27,9 % všech dívek, v roce 1975 už to bylo 46 %. Díky tomu také mezi ženami vzrostla gramotnost. Například v Tunisku byla ještě v roce 1956 negramotnost mezi ženami 96 %, dnes už umí číst a psát přes 40 % žen. V Bahrajnu neumělo v roce 1971 číst a psát 76 % žen,

²² KOVÁŘ, J. *Islám a muslimské země*, s. 100.

²³ Srov. FROUZOVÁ, M. et al. *Závoj a džíny*, s. 65-66.

²⁴ FROUZOVÁ, M. et al. *Závoj a džíny*, s. 21.

dnes už je to jen 5%. Roste také počet dívek na univerzitách, třeba v Íránu tvoří dívky 64 % studujících, a také ve Spojených Arabských Emirátech, Kuvajtu nebo právě Bahrajnu studuje na univerzitách více dívek než chlapců.²⁵

Hlavní důvod pro zvýšení vzdělávání žen je následující: V osmdesátých a devadesátých letech nastala v muslimských zemích populační exploze. Bylo jisté, že pro mladé lidi nebudou sociální jistoty a pracovní místa, a následovně nepokoje, popřípadě revoluce. z těchto důvodů tedy vlády nastartovaly novou vzdělávací politiku. Začaly se stavět školy, a to i v zapadlých vesnicích. Důvodem byl fakt, že vzdělané matky mají méně dětí, i když oficiální heslo znělo, že jen vzdělané matky vychovávají kvalitní potomky. Kromě toho ženám hodně pomohly i feministické organizace, kterých je v muslimských zemích čím dál tím více.²⁶

V muslimských státech panují co se vzdělávání týče velké extrémy: V nejchudších státech (Afrika) si základní vzdělání kolikrát může dovolit jen jedno dítě z rodiny (například v Egyptě v roce 2000 dosahovala negramotnost dívek 57,2%²⁷), zatímco například v Kataru je vzdělání pro všechny zcela zdarma. V některých zemích se navíc občané stále potýkají s následky předešlých režimů – například v Afghánistánu v 80. a 90. letech „hnutí Taliban na dobytých územích zakazovalo výuku děvčat do doby, než se zcela podaří oddělit dívčí školství od chlapeckého.“²⁸ Negramotnost v Afghánistánu proto nyní dosahuje vysokých čísel. i toho vyplývá, že četba jako volnočasová aktivita se velmi různí v jednotlivých regionech. Někteří lidé mají ve zvyku číst pouze to, co jakkoliv souvisí s islámem nebo vůbec, naproti tomu, na mnoha místech existují knihovny, kam si ženy i muži mohou chodit půjčovat knihy.

²⁵ FROUZOVÁ, M. et al. *Závoj a džíny*, s. 20.

²⁶ Srov. FROUZOVÁ, M. et al. *Závoj a džíny*, s. 20.

²⁷ Srov. FROUZOVÁ, M. et al. *Závoj a džíny*, s. 182.

²⁸ TUREČEK, B. *Světla a stíny islámu*, s. 122.

4. ZAMĚSTNÁNÍ

Zaměstnání, stejně jako vzdělávání, není volnočasová aktivita, přesto považujeme za důležité se o práci v zaměstnání zmínit. Mnoho muslimských žen, v porovnání ze Západem, do zaměstnání z různých důvodů nechodí. Za prvé je mnoho mužů schopno pokrýt rodinné náklady z jednoho platu, za druhé si mnoho z nich stále nepřeje, aby jejich ženy chodily do práce.²⁹ Ideální manželka je pro velkou skupinu muslimů totiž žena, která dokonale zvládá domácnost, umí výborně vařit, je dobrou matkou dětem a drží se spíše doma, přičemž volnočasové aktivity se mohou rovnat pouze občasným návštěvám příbuzných. V tomto duchu jsou vychovávány dívky v konzervativních rodinách a tato tradice se pak dědí z generace na generaci.

I přes toto tradiční rozdělení rolí se však ženy, díky čím dál tím většímu počtu vzdělaných dívek a ženy, stále více dostávají na trh práce. Vše závisí na konkrétní zemi a tamním podmínkách. „Někde ženy se už vypracovaly do funkce premiérek, což byl případ Bénazír Bhuttové v Pákistánu, Tansu Cillerové v Turecku nebo Chálidy Ziaové v Bangladéši.“³⁰ Zejména v Turecku a jeho západní části je podíl pracujících žen poměrně vysoký. Oproti tomu v tradičních muslimských zemích, jako je například Saúdská Arábie, je vidět ženu pracující na veřejnosti výjimka. Pokus ženy pracují, nebývají při práci příliš v kontaktu s lidmi, takže vykonávají spíše kancelářské práce, služby (zejména pro ženskou část populace), medicínské obory, učitelství, práci v charitativních a feministických organizacích atd.

Naopak v některých nejchudších oblastech jsou často ženy nucené – často proti svému přesvědčení, tradicím a náboženskému vyznání – chodit do práce a nezdědka přijímat nejhůře placená zaměstnání, navíc nebezpečná pro jejich

²⁹ Dlužno říci, že mnoho muslimských žen po práci vůbec netouží a chtějí svoji energii a svůj čas věnovat pouze rodině.

³⁰ TUREČEK, B. *Světla a stíny islámu*, s. 112.

zdraví. Propadají se tak stále níž a níž na sociálním žebříčku, čímž zároveň klesá jejich statut.³¹

V některých případech jsou ženy po pracovní stránce diskriminovány zákony - například v Íránu je zakázané, aby byly ženy zaměstnány v soudnictví.³² V Egyptě pak z doby ekonomické reformy platí zákon, který omezuje některá ženská práva. „Například články 89 a 90 nového zákona rozlišují mezi muži a ženami ve stejném zaměstnání. Článek 89 ženám například zakazuje noční práci, ačkoli existuje mnoho povolání, kde ženy pracovat v noci musí, jako např. práce v rozhlase, televizi, tisku, nemocnicích, soukromých a veřejných klinikách a noční směny v továrnách. Toto opatření bylo ve všech moderních evropských zemích zrušeno právě proto, že se prokázalo, že ženy na trhu práce diskriminuje. Článek 91 rovněž stanovil, že ženy zaměstnané déle než deset měsíců jedním či více zaměstnavateli mají právo na 90-ti denní mateřskou dovolenou a na kompenzaci ve výši svého platu po dobu, která předchází a následuje po narození dítěte, pokud předloží potvrzení od lékaře s plánovaným datem porodu. Pracujícím ženám se ovšem mateřská dovolená vyplácí pouze dvakrát za jejich kariéru. Takže když žena otěhotní potřetí, což je mimochodem v arabských zemích dost obvyklé, hrozí jí propuštění. To představuje jakýsi zásah do práva žen být zcela zodpovědné za své rozhodnutí ohledně počtu dětí podle vlastních podmínek.“³³

Naopak, v některých zemích je po pracovní stránce postavení žen lepší než v Evropě. Kupříkladu ve Spojených Arabských Emirátech vydělávají ženy za stejnou práci stejně peněz jako muži. Navíc pracovní doba pro ženy zde bývá často zkrácená – přibližně šest hodin.

³¹ FROUZOVÁ, M. et al. *Závoj a džíny*, s. 184.

³² Srov. KROPÁČEK, L. *Islám a Západ*, s. 123.

³³ FROUZOVÁ, M. et al. *Závoj a džíny*, s. 184.

5. MUSLIMSKÁ ŽENA

Postavení ženy v muslimské společnosti závisí na mnoha faktorech – na míře religiozity v rodině a v komunitě, ve které žena žije, na socio-ekonomické situaci rodiny, na kulturních zvyklostech konkrétní země, na zákonodárství a v neposlední řadě také na ženě samotné.³⁴ V muslimských zemích žijí ženy, které tráví svůj život převážně za zdmi svého domu nebo bytu a za celý život promluví jen s několika nepříbuznými muži. V muslimských zemích žijí ale také ženy aktivní a vzdělané, jež se ve svém volném čase věnují svým zálibám. Obecně charakterizovat „typickou muslimskou ženu“ tedy není jednoduché. I přes všechny rozdíly lze ale z pohledu západního člověka konstatovat, že postavení ženy v muslimské společnosti je poněkud problematické - žena při cestě za kariérou či volnočasovými aktivitami musí překonávat mnohá úskalí.

Ženám stěžují seberealizaci zažitá konvence a náboženské zásady, jak by se „správná muslimská žena“ měla chovat. Je od nich očekáváno chování, které je v souladu nejen s náboženstvím, ale s kulturními zvyklostmi a staletými tradicemi.³⁵ Tedy přizpůsobení se, poslušnost a na prvním místě péče o rodinu. Není výjimkou, že jsou omezena i některá ženská práva (jako příklad může sloužit již zmíněné pracovní právo v Egyptě). Tento názor je ovšem relativní - úhel pohledu je nastaven opět ze strany západního pozorovatele. Mnoha muslimským

³⁴ V souvislosti mezi mírou religiozity a postavení a životem žen byla před lety v Íránu vypracována srovnávací studie. Tato studie ukázala, že ženy a dívky v konzervativním městě Kommu se častěji potýkají s depresemi, než ženy a dívky, které žijí v Íránském hlavním městě Teheránu. Liberálnější Teherán poskytuje dívkám více prostoru k osobní realizaci, zatímco v Kommu dochází k „utlačování zájmů dívek“. Výzkum ukazuje, že mladé ženy v Íránu se věnují svým soukromým aktivitám v průměru jen pět a půl hodin denně. Do této doby však obvykle ještě zahrnují aktivity spojené s péčí o rodinu, tak tradiční v celém muslimském světě. Dívky často místo vlastních volnočasových aktivit, studia a společenského života věnují mnoho péče mladším sourozencům a domácím pracím. Mnoho z nich takový životní způsob považuje za své poslání. Srov. TUREČEK, B. *Světla s stíny islámu*. Praha: Knižní klub, 2007, s. 99.

³⁵ „Lpění na tradiční úloze ženy ve společnosti a v rodině je posilováno rovněž obavami z toho, že by se do muslimských zemí mohly vnášet nešvary z kapitalistických společností.“ KOVÁŘ, J. *Islám a muslimské země*, s. 104.

ženám naopak tyto „restrikce“ vyhovují - pohlíží na ně jako na nástroje své ochrany a zdůraznění své ženské role!

Tlak rodiny a celé společnosti je obrovský. Žena je sice často spatřována jako centrum duchovního života rodiny a ztělesnění čistoty, ale zároveň jako zdroj zneuctění a nebezpečí. Žena, svůdná ze své podstaty, nemůže podle mnohých učenců nikdy naprosto dokonale kontrolovat svoji sexualitu a svým případným nedůstojným chováním může zostudit celou rodinu. Aby k těmto situacím nedocházelo, jsou ženy velmi často hlídány svými otci a bratry, popřípadě i dalšími mužskými příbuznými. Život a tudíž i volnočasové aktivity mnoha žen jsou často uzavírány do bytů či domů, ve kterých ženy bydlí.³⁶ Ženy, které mimo území svých bytů či domů, ve kterých ženy bydlí, musí dodržovat určité normy, aby nedráždily muže. V muslimských zemích je od žen očekáváno chování, které lze charakterizovat takto:

- ▶ Zdrženlivost a sklopený zrak před muži.

- ▶ Oblékání se podle určitých pravidel (více viz kap. Muslimské ženy a oblékání, s. 57).

- ▶ Důstojnost chůze a způsob komunikace (jako prevence k flirtům); v súře 33:32 se praví: „Ženy prorokovy! Nebuďte jako lecjaká jiná žena! Chcete-li být bohabojné, pak nebuďte příliš poddajné v řeči své, aby po vás nebažil ten, v jehož srdci je choroba, nýbrž mluvte slova vhodná!“³⁷

- ▶ Cudnost – žena se nesnaží přilákat pozornost mužů například tím, že používá parfém nebo si hraje se svými šperky.

- ▶ Vyhýbání se kontaktu s mužským tělem kohokoliv jiného, než manžela.³⁸

Mnoho žen se dnes potýká s problémem, jak se vyrovnat s takovými požadavky a současně s nabídkou moderního (západního) života – studovat,

³⁶ Srov. GILSENAN, M. *Recognizing Islam*. New York; Toronto: Pantheon Books, 1982, s. 171-172.

³⁷ Veškeré citace z koránského textu převzaty z překladu I. Hrbka. Viz. *Korán*. Praha: Odeon, 1991.

³⁸ Srov. AL-QARADÁWÍ, J. *Povolené a zakázané v Islámu*. Praha: Islámská nadace v Praze, 2004, s. 133-114.

pracovat, mít děti až v pozdějším věku, cestovat. Mnoho z nich tak stále hledá své místo ve společnosti.

Postavení žen (nyní míněno pouze ve vztahu k mužům) řeší také Korán. Některé koránské verše ustanovují rovnost mezi pohlavími. Jeden z nich praví: „Nedopustím věru, aby se ztratil skutek jediný, který kdokoliv z vás učiní, ať je to muž či žena, vždyť jeden druhému patříte.“ (súra 3:195) Naproti tomu, Korán několikrát nadřazuje muže nad ženami: „A ony mají pro sebe stejné právo jako oni podle zvyklosti, nicméně muži jsou o stupeň výše.“ (súra 2:228). Za zamyšlení stojí i súra 2:223: „Ženy jsou pro vás polem; vcházejte tedy na pole své, odkud chcete.“ Je tedy patrné, že v tomto smyslu jsou některé verše protichůdné a Korán tak poskytuje velký prostor pro výklad jeho veršů. Důležitý není pouze výklad rozdílných právních škol, ale neméně podstatný je i výklad a přístup v rodině.

Někteří lidé, zejména žijící v západních zemích, bojují v souvislosti s otázkou postavení žen v muslimských zemích proti náboženství. Mnohem „...účinnější než boj proti předpisům náboženství je odstraňování jeho sociálně ekonomických příčin: postupná likvidace negramotnosti, podřízeného a hospodářského společenského postavení ženy. Je nesporné, že to může být jen dlouhodobý proces, neboť musí zasáhnout prakticky celou základnu společnosti.“³⁹

Nyní jsme obecně popsali přístup islámu a muslimské společnosti k ženám, v následujících dvou podkapitolách uvedeme rozdíly muslimských žen žijících na venkově a ve městě.

5.1 Muslimská žena na venkově

Způsob trávení volného času venkovských muslimských žen je ve většině zemí podobný a výrazným způsobem se odlišuje od způsobu trávení volného času žen ve městě. Jak jsme již uvedli v předcházející kapitole, ženy, a ty venkovské

³⁹ KOVÁŘ, J. *Islám a muslimské země*, s. 102.

zvláště, jsou v muslimské společnosti kontrolovány a mají poměrně málo prostoru se svobodně rozhodnout, kam by chtěly se svým životem směřovat a jakými aktivitami vyplňovat svůj volný čas. Naproti tomu muži mají volnost a mohou se svým volným časem naložit podle svého uvážení.

Když se na venkově narodí dívka, je její život velmi často již naprogramován. Jako malá bude mít volnost, ale už od útlého věku bude vychovávána s tím, že na ni jednou budou kladeny velké nároky. Tato malá dívka ještě nebude muset chodit zahalená a bude si moci hrát i s chlapci - v útlém věku (tedy asi do šesti let) se tedy život např. „typické české dívky“ a „typické saudskoarabské dívky“ příliš neliší. Obě mají volnost, hrají si, učí se první slova a věty a prožívají krásné období svého života. Muslimské venkovské dívky většinou zůstávají s matkou v domácnosti, popřípadě navštěvují mateřskou školu (v islámských státech bývají třídy převážně rozlišené pro chlapce a dívky), chodí na zahradu či na ulici a hrají si s dětmi ze sousedství, s příbuznými, popřípadě s dětmi z mateřské školy (systém mateřských škol na venkově však není v mnoha muslimských zemích příliš rozšířený). Rozdíl ale nastává v tom, jak se děvčátka chovají ve společnosti mužů – už od malička jsou dívky učeny respektu a poslušnosti.

Okolo šesti let věku začínají děti žijící na Západě chodit do první třídy. Totéž platí i v muslimských rodinách, není to však pravidlem. Například v mnoha afrických zemích (a to zdaleka neplatí jen o zemích, kde lidé vyznávají Islám, jako např. Egypt, Maroko, Tunis aj., ale o mnoha státech Afriky obecně) je nedostatek financí na školní docházku⁴⁰, mnoha dětem se nedostává ani základního vzdělání. Jak již bylo popsáno v kap. Vzdělávání, pokud si rodina musí vybrat, upřednostňování jsou chlapci. Psát a číst se tak některé dívky naučí v pozdějším věku, některé z nich nikdy. V mladším školním věku začíná být omezováno hraní děvčat s chlapci. Dívky tráví většinu času hraním doma a později pomocí v domácnosti.⁴¹ Jak dívka dospívá, její volný čas je stále více omezován. Místo hraní nastává období práce. Mimo pomoci v domácnosti dívka pracuje na pozemku, na tkalcovských stavech (ženy, často ve skupinkách, tkají

⁴⁰ V současné době se po celém světě realizuje hodně projektů na finanční pomoc těmto dětem, například adopce na dálku či zřizování škol.

⁴¹ Srov. KROPÁČEK, L. *Islám a Západ*, s. 120-121.

různé koberce, dečky, přehozy atd.) atd. Přitom ženy volně konverzují – práce tak má i sociální význam.

Dívky v chudých lokalitách jsou mnohokrát zaměstnávány těžkou fyzickou prací již od útlého věku. Mužští příslušníci rodin pracují s nimi, v poslední době je ale nový trend, že muži, jelikož mají díky alespoň základnímu vzdělání větší možnost získat práci, odcházejí do měst, kde vydělávají a za rodinou pouze dojíždí. Mezitím se o rodinu (o ženy) starají ostatní mužští příslušníci v rodině – synové, tchánové atd.⁴² Na venkově v muslimských státech za práci téměř nikdy neodchází žena, a to z několika důvodů. Jednak, jak již bylo řečeno, ženy nemají dostatečné vzdělání, práci by tedy pravděpodobně nezískaly. Za druhé, kdyby odešla žena pracovat a vydělávat na rodinu, byla by tak pošpiněna rodinná čest. V některých muslimských komunitách totiž stále vládne obecné povědomí (které je ale často trnem v oku muslimským feministkám), že žena by měla zůstat v domácnosti a je to pouze manžel, který jí musí zaopatřit.⁴³ Stále hodně lidí hledí na ženu, která odejde dočasně od rodiny přijde pracovat do města a vydělávat na rodinu, jako na odvrženou ženu, která pravděpodobně ztratila panenství aniž byla provdána, nebo jako prostitutku. Proto většina venkovských rodin odchod ženy nedopustí, protože být zachována rodinná čest.

i na venkově a v těch nejchudších oblastech si ženy dovedou „ukrást“ pro sebe několik minut nebo hodin volného času, který tráví zejména vzájemnými návštěvami a povídáním. „Svůj společenský život mají i Paštunky kdesi v divokých horách západního Pákistánu – jen se musejí scházet z dosahu pátravých očí veřejnosti a svou vodní dýmku proto například při ‚drbání‘ nepřítomných sousedek pokuřují za zdmi soukromé části domu. Britští antropologové Rober a Jean Pehrsonovi při výzkumu mezi Pákistánskými Balúči zjistili, že ženy při podobných příležitostech velmi pepným jazykem rozebírají třeba i sexualitu.“⁴⁴

⁴² Srov. FROUZOVÁ, M. et al. *Závoj a džíny*, s. 108.

⁴³ Srov. BROOKS, G. *Devět částí touhy*. Praha: Knižní klub, 1999, s. 13.

⁴⁴ TUREČEK, B. *Světla s stíny islámu*, s. 126.

5.2 Muslimská žena ve městě

Život muslimské ženy ve městě se od života „typické venkovské ženy“ může velmi razantně odlišovat. Je v mnoha ohledech modernější a uvolněnější a v některých případech se podobá životnímu stylu západní ženy. Stále tak stoupá procento žen, které tráví svůj volný čas podle svého uvážení. Společenská pravidla tyto ženy totiž ve zdejší anonymitě nenutí, aby dělaly něco proti své vůli (to se samozřejmě netýká všech - záleží na konkrétní zemi, rodině, míře religiozity, komunitě, finančních podmínkách, nabídce volnočasových aktivit v okolí ženina obydlí atd.).

Jak známo, ve městech dochází k prolínání mnoha kultur – mísí se vlivy východní i západní civilizace, kvete vzdělanost (univerzity, školy), technika a ekonomika. To se samozřejmě musí projevit v životě městských muslimských žen a mužů. Není zde kladen takový důraz na zahalení, ženy mají větší přístup ke vzdělání, studují vysoké školy, pracují, mají mužská povolání, samy si rozhodují kdy a za koho se vdají, sportují atd. Jsou zde brány jako rovnoprávní občané, kteří mohou rozhodovat.⁴⁵

Některé dívky zde chodí do dívčích škol, později se specializují a vybírají si práci. Mají své hobby a také se jim ve svém volném čase věnují. Dívky z uvolněnějších rodin sportují, chodí na hodiny hudby, seznamují se s lidmi opačného pohlaví a užívají si volnosti.

Poměrně hodně volného času mají především ženy v bohatých arabských zemích. V těchto zemích je zvykem, že movitější rodiny mají služebnou, popřípadě další zaměstnance, takže i v rodinách s více dětmi se nedá říci, že by muslimské ženy trávily veškerý svůj čas péčí o domácnost či rodinu. Problém ale nastává, i když financí a času je dostatek – často totiž chybí nabídka volnočasových aktivit. Ženy v některých arabských zemích, jako například v Saúdské Arábii, mají možnosti opravdu omezené – je omezen samostatný pohyb žen po ulicích, zakázané řízení auta a často i samotné rozhodování. Oproti tomu, ženy žijící například ve velkých městech Spojených arabských emirátů,

⁴⁵ Srov. FROUZOVÁ, M. et al. *Závoj a džíny*, s. 71-72.

mají možností více. Samozřejmě dodržují příslušné nároky na zahalování, ale mohou řídit automobil, používat parfémy, chodit samy nakupovat a často také samy chodí do kaváren.⁴⁶

6. VOLNÝ ČAS MUSLIMSKÝCH ŽEN

Úvodem této kapitoly považujeme za důležité vysvětlit pojem „volný čas“. Volný čas je „... doba, kdy si své činnosti můžeme svobodně vybrat, děláme je dobrovolně a rádi, přinášejí nám pocit uspokojení a uvolnění. Pod pojem volný čas se běžně zahrnuje odpočinek, dobrovolná společensky prospěšná činnost i časové ztráty s těmito činnostmi spojené. ... Součástí volného času nejsou ani činnosti zabezpečující biologickou existenci člověka (jídlo, spánek, hygiena, zdravotní péče). Ale i z těchto činností si lidé někdy vytvoří svého koníčka, což je zřejmé např. ve vztahu k přípravě (i konzumaci) jídla.“⁴⁷ Považujeme za důležité se i těmito činnostmi v naší práci zabývat, aby byla otázka volného času muslimských žen pochopena „globálně“.

Jak k volnému času přistupuje islám? V hadísecj je řečeno: „Jsou dvě požehnání, která mohou lidé ztratit: Je to zdraví a volný čas (pro konání dobra).“⁴⁸ Tento výrok proroka Muhammada věřící nabádá, aby využívali svůj volný čas smysluplně a uchovávali si fyzické zdraví. z hadísu dále vyplývá, že „každý muslim by měl co nejlépe využít svého zdraví a volného času, aby se přiblížil Bohu tím, že bude provádět různé formy zbožnosti a správné činy“.⁴⁹ Islámská věrouka se tedy volným časem věřících nejen zabývá, ale přistupuje k němu jako k velmi důležité součásti lidského života. Věřící by ale neměli zapomenout, že všem aktivitám by se mělo přistupovat s chladnou hlavou V Koránu Bůh řekl:

⁴⁶ Srov. HEJLOVÁ, S, Muslimské ženy a jejich volný čas. In *Dáma.cz* [online]. 12.5.2000 [cit. 14. února 2008]. Dostupné na WWW: <<http://zabava.dama.cz/clanek.php?d=324>>.

⁴⁷ PÁVKOVÁ, J. et al. *Pedagogika volného času: Teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času*. Praha : Portál, 2002, s. 13.

⁴⁸ *Islámská nadace v Praze* [online]. [Praha, Brno] : Islámská nadace v Praze, 2006. Poslední aktualizace 20.10.2006 [cit. 20. března 2008]. Sekce Hadísy. Hadísy o etice a chování v rodině i ve společnosti. Dostupné na WWW: <<http://www.islamweb.cz>>.

⁴⁹ Srov. Tamtéž.

“Věřící, nezakazujte dobré věci, které vám Bůh dovolil. A nepřehánějte, protože Bůh nemá rád ty, kteří přehánějí.”(súra 5:87). Tento verš zakazuje jakékoli přehánění, ať už je to v jídle nebo oblečení nebo sportu. Islám je tedy náboženství střední cesty a neschvaluje extremismus ani přílišnou uvolněnost. Nebrání lidem v tom, aby se bavili, přesto ale existují pravidla, která tuto zábavu řídí. Na druhou stranu ovšem islám netoleruje žádný druh zábavy, která může obsahovat zakázané věci nebo vést k zakázanému.⁵⁰

Ve skutečnosti je však mnohým ženám ve volnočasových aktivitách bráněno. Žena – muslimka, žijící v muslimské zemi, je ve větší či menší míře vždy svázána určitými náboženskými, společenskými či rodinnými zvyklostmi a nařízeními. Samy některé muslimské autority nepopírají, „že v některých zemích existují velmi přísné tradice ohledně žen, takže jsou spíše jako vězeňkyně ve vlastních domech, dokud k nim nepřijde smrt.“⁵¹ Někteří islámští učenci jsou však opačného názoru. Například Júsuf al-Qaradáwí ve své knize *Povolené a zakázané v islámu* vyjadřuje názor, že „žena může chodit na modlitby, může studovat i uspokojovat další zákonné potřeby ať už duchovního nebo světského rázu, stejně jako to bylo běžné mezi ženami v rodinách Prorokových společníků i pozdějších generací.“⁵²

Zájmové kroužky pro ženy v mnoha muslimských zemích existují, ale nabídka a možnosti zde rozhodně nejsou na stejné úrovni, jako v západních státech. Spousta omezení vyplývají z nařízení islámu, ale mnoho zemí světa se také potýká s nepříznivou finanční situací. Není tedy ani nabídka volnočasových aktivit, ani poptávka. Navíc stále existuje velké množství konzervativních rodin, jež na ženu pohlíží především jako na manželku a matku, v jejímž životě místo na volnočasové aktivity není. Pokud by se žena věnovala například třikrát týdně

⁵⁰ Srov. Tanec, co je povoleno a co zakázáno. In *Islamic community of Czech sisters* [online]. Islamic community of Czech sisters, 2. 5. 2005; 17:52 [cit. 24. února 2008]. Dostupné na WWW: <http://groups.msn.com/islamiccommunityofczechsisters/otzkyodpovedi.msnw?action=get_message&mview=0&ID_Message=10296&LastModified=4675508870979007601>.

⁵¹ Srov. Mluvení s příslušníky opačného pohlaví. In *Islamic community of Czech sisters* [online]. Islamic community of Czech sisters, 4. 6. 2004; 02:12 [cit. 25. února 2008]. Dostupné na WWW: <http://groups.msn.com/Islamcz/otzkyodpovedi.msnw?action=get_message&mview=0&ID_Message=407&LastModified=4675466862326505435>.

⁵² AL-QARADÁWÍ, J. *Povolené a zakázané v Islámu*, s 114.

cvičení, určitě by podle spousty mužů zanedbávala domácnost či rodinu, nebo náboženské povinnosti. Tento důvod se může leckomu zdát přehnaný, pravdou ale je, že mnoho muslimských rodin mívá velký počet dětí (rodina která mi pouze tři děti je považována za malou). Zvládnout jim uvařit a postarat se o ně tedy může zabrat několik hodin, proto muslimské ženy, které jsou v domácnosti a starají se o tak početnou rodinu, volného času opravdu příliš nemají. V některých bohatých rodinách bývá zvykem mít paní na úklid nebo pomocnici, která se postará o domácí práce. V těchto případech pak ženy vyjíždějí ze svých domů za nejrůznějšími činnostmi – nakupováním, za sportem či na návštěvu kamarádek či známých. Nejčastějším zájmovým kroužkem je výuka Koránu, ale samozřejmě existují i další kroužky. Výtvarná výchova, orientální tance, bojové sporty a kurzy sebeobrany, sporty atd. Vše samozřejmě závisí na konkrétních zemích - obecně platí, že v nejkonzervativnějších společnostech (například Saudská Arábie, Jemen, Írán či Súdán) mají ženy nejvíce ztížené svobodné rozhodování ohledně náplně volného času. O něco lepší situace (nabídka a poptávka) panuje v nábožensky umírněných zemích (například Jordánsko, Maroko či Alžírsko). Nejlépe, po stránce volnočasových aktivit žen, jsou na tom liberální státy (například Turecko, Tunisko, Egypt, Libanon či Sýrie), kde se muslimské ženy mohou relativně svobodně rozhodovat, jak se svým volným časem naloží. i přesto však i místní ženy musí dodržovat určitá pravidla a nařízení.

Zdroje islámského práva a také fatwy zmiňují mnoho lidských aktivit, k jejichž vhodnosti se vyjadřují. Islám tak svým věřícím podává návod jak se správně mýt, nabádá k dodržování pravidel intimního života, stanoví jak mají být ženy oděné při různých příležitostech aj., až po správný či nesprávný způsob spánku (muslimským věřícím je zakázáno spát na břiše, což vychází z hadísů). i těmito činnostmi se budeme zabývat v následujících kapitolách.

7. MUŽI A RODINA

V této kapitole se budeme zabývat volným časem muslimských žen v souvislosti s tím, co je pro ně nejdůležitější – tedy rodinou. Rodina je v životě velké části muslimských žen nejvýše v hierarchii hodnot a cíl mnoha žen jsou vdavky. Seznamování se s muži ale nebývá úplně jednoduché – žena musí dodržovat spoustu pravidel, aby na ni okolí nepohlíželo jako na špatnou muslimku. Možnosti má tak velmi omezené, protože ženám je v podstatě nedoporučováno komunikovat s nepříbuznými muži.

7.1 Komunikace s muži

V muslimské společnosti není zvykem, že by se cizí ženy a muži spolu volně bavili. Komunikace mezi muži a ženami má dána přesná pravidla a to převážně islámským právem *šari'a*, ale i tradicemi a zvyklostmi, jež se liší v každé zemi. Muži i ženy, kteří vyznávají islám, musí při vzájemné komunikaci zachovávat tzv. *haju*, tedy plachost a stydlivost. Ženy by přitom neměly hovor vůbec samy iniciovat. Správná muslimská žena by se neměla příliš dívat po mužích, ale v tom případě by tak teoreticky neměla vidět své známé na ulici. i přesto je však v mnoha muslimských zemích běžné se na ulicích zdravit a lehce konverzovat – optat se na zdraví rodiny atd. Žena by však se známými muži neměla na ulici komunikovat, pokud je to v rozporu s přáním jejího manžela.⁵³ Jak ve své knize *Povolené a zakázané v Islámu* vysvětluje dr. Al-Qaradáwí, „Islám zakazuje soukromý kontakt (*chulwu*) mezi mužem a ženou, která není jeho *mahramem*, čili nejsou spolu manželé nebo jejich příbuzenský vztah jim neumožňuje sňatek (např. otec a dcera atd.). Důvodem není nedostatek důvěry v jednoho z nich nebo oba dva – spíše jde o to, ochránit je před hříšnými myšlenkami a sexuálními pocity,

⁵³ Srov. Mluvení s příslušníky opačného pohlaví. In *Islamic community of Czech sisters* [online]. Islamic community of Czech sisters, 4. 6. 2004; 02:12 [cit. 25. února 2008]. Dostupné na WWW: <http://groups.msn.com/Islamcz/otzkyodpovedi.msnw?action=get_message&mview=0&ID_Message=407&LastModified=4675466862326505435>.

které přirozeně vznikají mezi mužem a ženou, když jsou spolu o samotě bez obav, že je vyruší někdo třetí.“⁵⁴

Pravidla a přísnost ohledně jejich dodržování opět záleží na konkrétní zemi. Snadnější podmínky pro komunikaci mezi muži a ženami panují například v Turecku, Tunisku nebo Libanonu. Zákony bývají naopak striktně dodržovány například v Saúdské Arábii, Íránu nebo Jemenu. Někdy je nedodržení těchto zásad přísně trestané - na veřejnost se například dostal případ z února 2008, kdy bylo v saúdskoarabském nákupním centru zatčeno padesát sedm mladých mužů. Důvodem jejich zatčení, jež vykonala Komise na podporu ctnosti a zamezení neřesti, bylo nařčení, „že se v neslušném oblečení snažili získat pozornost dívek prostřednictvím reprodukované hlasité hudby a tance.“⁵⁵

7.2 Seznamování

Mladí lidé se ve většině případů neseznamují náhodně, ale zprostředkovaně díky rodičům či jiným příbuzným, kteří jim potenciálního životního partnera pomáhají vybrat. Informace o možných budoucích manželkách/manželích se shánějí pomocí příbuzných, známých, i náhodně např. na svatbách, zásnubních oslavách, v mešitách či na návštěvách.⁵⁶

Lze konstatovat, že situace se liší v jednotlivých státech a regionech a samozřejmě podle toho, zda se seznamování odehrává ve městě nebo na vesnici. Velká města bývají liberálnější, ale i zde vládou pravidla islámu. i když varianta zprostředkovaného seznámení stále převažuje, není už pravidlem. Manželé se spolu čím dál tím více seznamují blíže již před svatbou a bez zprostředkovatele. i když spolu nemohou trávit tolik volného času, jako je zvykem v západní kultuře a nemohou se tak důkladně poznat, mají v tomto ohledu lepší možnosti než

⁵⁴ AL-QARADÁWÍ, J. *Povolené a zakázané v Islámu*, s. 102.

⁵⁵ Skupinu Saúdů zatkli za flirtování na veřejnosti. In *Novinky.cz* [online]. Borgis, 23. 2. 2008; 20:20 [cit. 27. února 2008]. Dostupné na WWW: <<http://www.novinky.cz/clanek/133888-skupinu-saudu-zatkli-za-flirtovani-na-verejnosti.html>>.

⁵⁶ Často bývají provdávány i velmi mladé dívky (i ve věku třinácti let) a jsou dávány i o několik desítek let starším manželům.

manželé, kteří se poznávají až na svatbě. Páry spolu většinou před svatbou nebydlí, i když existují i výjimky.

Jako na celém světě, tak i v muslimských zemích mají mladí lidé tendenci se bouřit a obcházet nejrůznější nařízení. Vynalézají tak mnoho nejrůznějších triků, jak pravidla a zvyky obejít a při rozličných příležitostech se seznámit.

Často, především ve městech či bohatších regionech, je používán například následující trik: Pokud se mladému člověku někdo líbí, napíše na lísteček své jméno a telefonní číslo a před zraky „vyvoleného“ lísteček upustí na zem. Ten potom ona druhá osoba zvedne, uloží si číslo do mobilního telefonu a poté si onen pár začne telefonovat a posílat textové zprávy.

Některé ženy a dívky se seznamují také pomocí internetu, prostřednictvím kamarádek, popřípadě na pracovišti. V případě takového seznámení ale ani tehdy nebývá další postup takový, že by spolu mladí lidé veřejně „chodili“ a poté by se sami rozhodli, že se vezmou. Ať už se totiž v muslimských zemích dva lidé seznámí jakkoliv, v další fázi vztahu už případnou svatbu řeší i jejich rodiče. i v případech, kdy spolu dva mladí lidé „chodí“, mají podmínky pro postupné sbližování se ztížené. Fyzický kontakt mezi páry je na veřejnosti většinou zakázaný, jen výjimečně je možné spatřit dva mladé lidi, jak se drží za ruku.

Někteří mladí lidé (zejména z vyšších a středních tříd) ve větších městech žijí podobným životním stylem, jako mnoho mladých lidí v Evropě či USA. Dívky nosí pod kabátky módní džíny či úzké kalhoty, poslouchají moderní hudbu, používají mobilní telefony, sledují nové filmy atd. Některí teenageři (chlapci i dívky) se také scházejí na domácích večírcích, občas na nich někteří z nich i pijí alkohol. Na těchto večírcích či při projížďkách autem se mladí lidé také seznamují. Na venkově jsou možnosti i finance velmi omezené, proto mladí lidé tráví čas klasickým způsobem, a klasické tak zůstávají i způsoby seznamování se.

Věřící, kteří striktně dodržují nařízení islámu, mají seznamování značně stížené i z dalšího důvodu. Jedna z pouček islámu totiž nedoporučuje myslet na osoby druhého pohlaví, pokud není tato osoba manžel nebo manželka. Toto doporučení je zdůvodňováno tím, že i přemýšlení o osobě druhého pohlaví může

vést k „pozdějším nebezpečným činům“.⁵⁷ Věřícím, kteří dodržují toto nařízení, pak opravdu nezbyvá nic jiného, než se seznámit prostřednictvím třetí osoby. Vzhledem k tomuto způsobu seznamování budoucích manželů lze konstatovat, že mnoho manželství není uzavíráno z lásky, ale na základě dohody příbuzných.

7.3 Zásnuby

Když rodina získá o muži/dívce dostatek informací a odsouhlasí nápadníka, ten pak, většinou v doprovodu matky, jde na první návštěvu do rodiny dívky. Bývá pak dotazován na svou rodinu, práci a na své finanční poměry. Někdy dochází již při první návštěvě k tomu, že se nápadník s dívkou shledá, ale v některých případech se spolu na prvním setkání vůbec neuvidí. Mladík dále dochází do rodiny dívky, kterou již po několika návštěvách může vidět. Baví se o tom, jak si představují svou budoucnost, poznávají se. Jen v málo případech spolu zůstávají o samotě, většinou bývá přítomen nějaký příbuzný dívky nebo alespoň kamarádka. Před tímto nápadníkem je povoleno odhalení stejné, jako před jakýmkoliv cizím mužem – tedy obličej a dlaně. Muž totiž podle *šarí'i* nemá právo vidět více, ani v tomto období námluv - tento muž je pro ženu stále „cizincem“. Žena by se také samozřejmě měla vyhnout fyzickému kontaktu.

Pokud se rodiny dohodnou na sňatku, dojde také k dohodě, kolik bude činit věno (tzv. *mahr*) pro nevěstu. Jedná se o zlaté šperky pro nevěstu, a také peníze na výbavu. Poté nastává další důležitý krok – žádost o ruku nevěsty. Ve slavnostním oblečení se ženich a popřípadě i další muži dostaví v určenou hodinu do domu nevěsty, kde je přijme nevěstin otec a další mužští příbuzní. Ženich a mnohdy i jeho otec poté oficiálně požádají nevěstina otce o její ruku a předají finanční dary. V této fázi už bývá vše dohodnuto a připraveno a jde pouze o dodržení tradičního zásnubního postupu. Otec nevěsty tedy žádost i dary přijme. Následně

⁵⁷ Srov. Jak se bránit pokušení vůči druhému pohlaví. In *Islamic community of Czech sisters* [online]. Islamic community of Czech sisters, 18. 1. 2005; 19:19 [cit. 20. února 2008]. Dostupné na WWW: <http://groups.msn.com/islamiccommunityofczechsisters/otzkyodpovedi.msnw?act=on=get_message&mview=0&ID_Message=10055&LastModified=4675506405354735438>.

bývá podepsána svatební smlouva a popřípadě bývají připojeny i podmínky o rozdělení majetku v případě rozvodu. Všichni přítomní pak smlouvu podepíší, a ta tímto nabývá platnosti.⁵⁸

Za několik málo týdnů po oficiální žádosti o ruku dívky na řadu přichází zasnubní oslava, které se účastní většinou jen ženy a snoubenec. Zasnubní oslavy se samozřejmě liší podle nejrůznějších faktorů – země ve které se konají, finančním možnostem obou rodin, přání snoubenců a jejich rodičů, sociálního postavení rodin, síly vyznání, tomu zda rodiny žijí ve městě či na venkově apod.

Jak ve své knize *Mužům vstup zakázán* líčí Květa Klímová-Pumerová, například zasnuby v Jordánsku většinou probíhají tak, že se ženich i nevěsta „rozloučí se svobodou“. Na těchto oslavách jsou striktně odděleny ženy od mužů, ženy tedy nemusí chodit zahalené. Podmínka, že na ženských oslavách mohou být pouze ženy, jim otvírá mnohé ženské radosti. Před začátkem oslavy si ženy dlouhou dobu zkouší různé oblečení, líčí si obličej, experimentují s účesy a mohou se i navonět, což je jinak pro běžnou příležitost zakázané. Tato zasnubní oslava, kde ženy mají možnost se krásně upravit a navzájem předvést (a nemusí se přitom skrývat před muži), je pro muslimské ženy velkou událostí.

Zasnubní oslava se v Jordánsku koná většinou v najatém sále, jež často bývá součástí budovy speciálně postavené pro „zasnubní účely“. Do sálu mají přístup jen ženy a děti - jsou zvány příbuzné ženy a ženy z města, ale nepsané pravidlo je, že pokud chtějí, mohou přijít i ženy nepozvané. Následuje taneční zábava žen. Zasnubní oslavy mají většinou jednu společnou vlastnost – veselí. Zatímco v běžném životě jsou ženy spíše vychovávány ke klidu a elegantnímu chování, na zasnubních oslavách mají možnost se odreagovat tancem a hudbou. Mnoho muslimských žen ovládá bez jakéhokoliv učení orientální tanec.⁵⁹

Na zasnubních oslavách smí do sálu později vstoupit i snoubenec, výjimečně i jeho nejbližší mužští příbuzní. Před vstupem těchto mužů ale ženy v sále musí být upozorněny, aby se stihly zahalit. Pokud je snoubenec přítomen v sálu, většinu tohoto času stráví na speciálním pódiu, kde sedí vedle své nastávající manželky.

⁵⁸ Srov. KLÍMOVÁ-PUMEROVÁ, K. *Mužům vstup zakázán*. Praha: Portál, 2005, s. 98.

⁵⁹ Srov. KLÍMOVÁ-PUMEROVÁ, K. *Mužům vstup zakázán*, s. 79-81.

Snoubenec má zde možnost svou nastávající při této příležitosti držet poprvé za ruku. Pokud je snoubenec v sále, jen málo žen odloží svůj šátek a svrchní oděv a tancovat pak jdou jen ty nejodvážnější z nich.⁶⁰

Když do sálu vstoupí snoubenec a někdy i další příbuzní muži (většinou bratři snoubenců), potřesou si navzájem ruce a poté začíná rodina tančit dohromady. Jedná se o tanec, kde lidé stojí v kruhu a drží se za ruce. Snoubenec předá snoubence zásnubní zlato. Na konci zásnubní oslavy se hostům rozdá „výslužka“ - svatební koláčky.⁶¹

Zásnuby jsou také místem, kde ženy vybírají potenciální manželky pro své syny. Matky se tak od dalších žen mohou dozvědět mnoho informací o mladých dívkách, o jejich rodině atd. Pokud některá žena vybere potenciální snoubenku pro svého syna, znovu tak začíná kolotoč namlouvání.

Mezi zásnubami a samotnou svatbou bývá několik měsíců času. Toto období je určeno zejména ke dvěma věcem:

► k zajištění a přípravě svatby a také k zařizení nového domova. Povinnosti má snoubenka i snoubenec. Muž musí zajistit společné bydlení a vybavení bytu (často bývá v domě či bytě mužových rodičů), žena by měla pořídit za věno, které dostala od ženicha, svou výbavu a také si nakoupit nové oděvy. Svatba totiž bývá pro ženu velkou změnou a začíná jí nový život – proto by si měla pořídit i nové oblečení.

► Zásnubní období slouží k tomu, aby se snoubenka a snoubenec lépe poznali. V tomto období dochází ke sbližování páru, ale často se tak stále děje pod dozorem rodičů či kamarádek. Zasnoubený pár spolu chodí na procházky a povídá si, i když těmto setkáním bývá vždy přítomna minimálně jedna další osoba. Pokud se snoubenci setkávají v domě, tak většinou v domě nevěsty.⁶²

⁶⁰ Srov. KLÍMOVÁ-PUMEROVÁ, K. *Mužům vstup zakázán*, s. 84-85.

⁶¹ Srov. KLÍMOVÁ-PUMEROVÁ, K. *Mužům vstup zakázán*, s. 85.

⁶² Srov. KLÍMOVÁ-PUMEROVÁ, K. *Mužům vstup zakázán*, s. 99.

7.4 Manželství

Muslimské manželství má pro muslimskou ženu obrovský význam. Stává se z ní žena. V muslimských zemích se klade velký důraz na rodinu, proto ženě od této chvíle nastává spousta povinností a méně času na volnočasové aktivity. Rodina je teď na prvním místě a kterákoli aktivita, jež by mohla ohrožovat ženiny povinnosti, je zakázaná. Manželství je také pojímáno jako právní dohoda, ve které si partneři (většinou tak činí jejich rodiny) mohou svobodně dohodnout podmínky sňatku. Nevěsta si také ponechává své příjmení, což je pravidlem ve většině sňatků.⁶³

Když se muslimská žena provdá, nastává v jejím životě nová etapa. Náplní příštích let se stále u většiny žen stává péče o děti. Děti, zejména chlapci, jsou pro muslimy velmi vážené a jen málokdy opouštějí dům před tím, než se ožení či vdají. To platí také naopak – v islámských rodinách jsou i rodiče vážení a respektovaní. Hlavně matky bývají ctěny, protože Korán učí, že matky si velmi vytrpí během těhotenství, porodu a výchovy dítěte a proto si zaslouží zvláštní úctu a pozornost.⁶⁴

Je tedy patrné, že vdané ženy a zejména matky na vlastní záliby příliš času nemají. Matčin volný čas je tak stále vyplněn hlavně povinnostmi a návštěvami. Mnoho žen také navštěvuje hodiny Koránu, kde se učí výkladu a recitaci Koránu a učí se psát a číst.

V muslimských státech je *šarí'ou* povolené mnohoženství - muž může mít až čtyři manželky, pod podmínkou, že všem zajistí stejnou životní úroveň. Termínem „zajistit“ zde pak není míněno jen materiální zajištění, ale podle některých i láska a pozornost. Zejména kvůli povinnosti zabezpečit všechny manželky stejně, se tato tradice stává méně častou – je to finančně velmi náročné. V posledních letech je tak zaznamenán velký odklon od polygamie. Praktikují ji jen ti nejbohatší muži ve velkých městech - například v Sýrii jde o Damašek a Aleppo. Protože statut

⁶³ Tento princip je ukotven v *šarí'e*, která zakazuje měnit příjmení člověka, protože toto příjmení je podle jeho otce. Tento zákaz se vztahuje na všechny – na ženy které se provdávají, na děti, které jsou adoptovány a na jakýkoliv jiný případ.

⁶⁴ Srov. FROUZOVÁ, M. et al. *Závoj a džíny*, s. 65.

„neprovdané ženy“ není příliš lichotivý, některým ženám mnohoženství vyhovuje. Je to pro ženu často jediná možnost, jak se dobře vdát. Příležitost pak může skýtat právě majetný muž, který má sice už manželku, ale i další ženě/ženám tak zajistí základní potřeby. Muži, kteří by se chtěli znovu oženit, mají povinnost s první manželkou každý další sňatek konzultovat, a ta by měla souhlasit. i přesto však existuje stále mnoho případů mnohoženství, kdy ženy často o druhé manželce svého muže nevědí. V některých případech si muž přivede svou další ženu do domácnosti i přes nesouhlas své první manželky, která však musí tuto skutečnost přijmout. z toho pramení spousta problémů a žárlivosti. Ženy se tak často musejí ještě starat o děti druhé (a většinou mladší) manželky, pokud je s ní manžel má.⁶⁵ Někdy však ženy příchod druhé či další manželky naopak vítají. Tento případ většinou nastává tehdy, pokud je první žena už starší a sama již nezvládá domácnost (úklid, vaření, praní, žehlení, sex) a péči o manžela. Je ráda, že bude mít někoho, kdo se o ní o tyto povinnosti podělí.

Smutnou praxí bohužel je, že některé dívky, převážně na venkově, jsou provdávány velmi mladé a i když by dívka měla se svým ženichem souhlasit, někdy jsou do vdávání nuceny. „Kolem 40 % muslimek nikdy před svatbou nehovořilo se svými manželi důvěrněji, přibližně 20 % uzavřených sňatků (na venkově je to více) je předem dohodnuto mezi otci ještě do deseti let věku obou partnerů. Není neobvyklé, že se rodiče dohodnou v době, když jsou jejich děti ještě v kolébce nebo když je snoubenci dvacet, zatímco jeho nastávající si ještě hraje s panenkou.“⁶⁶

7.5 Rozvod

Manželství je v muslimských zemích bráno jako velmi stabilní instituce. „Ve skutečnosti však rozvodů – a to i iniciovaných ženou – přibývá v mnoha zemích takovým tempem, že někteří duchovní i sociologové neváhají hovořit o rozpadu

⁶⁵ Srov. FROUZOVÁ, M. et al. *Závoj a džíny*, s. 112-113.

⁶⁶ MENDEL, M. Žena, láska, rodina. In KŘÍKAVOVÁ, A. et al. *Islám ideál a skutečnost*, s. 141.

tradičních společenských vzorců.⁶⁷ i přes tento trend je ale „... nepochybné, že celková rozvodovost je v muslimských zemích nesrovnatelně nižší než v Evropě nebo Americe. Hraje tu zřejmě roli negativní veřejné mínění, pokud by muž opouštěl ženu, která mu dala děti, a také náboženský pohled, že rozvod je sice možný, ale je *makrúh*, tj. nežádoucí. Bůh prý na něj pohlíží zarmouceně.“⁶⁸ Rozvod mezi manželi je tedy podle *šarí‘i* dovolen, ale pro muslimy je to zcela poslední možnost vyřešení manželského sporu – před rozvodem by měl manželský pár zkusit spory všemožnými způsoby vyřešit.

i když se podmínky rozvodů liší podle konkrétní země, obecně lze (alespoň z pohledu Západu) konstatovat, že muži mají v muslimských zemích při rozvodu větší práva než ženy – jejich důvody k rozvodu nejsou tak striktně vymezeny, jako důvody žen, které často musejí svůj návrh na rozvod velmi složitě obhajovat. Ženy jsou znevýhodněny i ve výchově dětí po rozvodu - matka má sice právo usilovat o opatrovnictví malých dětí, praxe ale je, že děti zůstávají ve většině případů s otcem (u matky zůstávají většinou jen do sedmi nebo devíti let). „Tato omezení žen jsou ale vyvažována mimo jiné tím, že na mužových bedrech plně leží starost o materiální zabezpečení rodiny, zatímco ženin osobní majetek zůstává bez jakýchkoliv právních a morálních tlaků zcela mimo domácí rozpočet. V praxi tak může žena (třeba s tučným dědictvím na vlastním účtu) zůstat doma – a mnoho mužů na tom trvá, aby neutrpěla jejich vlastní prestiž – zatímco manželovou povinností před zákonem i společností je plně se postarat o ni i o děti.“⁶⁹ Navíc - pokud se manželství rozvádí na žádost muže, musí ženě vrátit majetek, jež si přinesla do manželství, a svatební dar, jehož výše je vypsána v předsvatební smlouvě (*mahr*).

Pokud se muslimští manželé přece jen rozvedou, žena se většinou vrací ke své původní rodině. Rozvod je však pro ženu brán jako potupa, okolí ji vnímá jako tu, která si nedokázala udržet manžela.⁷⁰ Žena pak tráví čas za zdmi svého „staronového“ domova. Někdy se znovu vdá, na venkově to však bývá

⁶⁷ TUREČEK, B. *Světla s stíny islámu*, s. 113.

⁶⁸ KROPÁČEK, L. *Islám a Západ*, s. 122.

⁶⁹ TUREČEK, B. *Světla s stíny islámu*, s. 111.

⁷⁰ Srov. FROUZOVÁ, M. et al. *Závoj a džíny*, s. 68.

komplikované, a tak žena často zestárne sama, přičemž se stává, že své děti vídá jen málokdy.

V některých zemích v poslední době pomalu dochází ke zrovnoprávnění podmínek u rozvodů mezi mužem a ženou. Například v Egyptě se ženskému feministickému hnutí podařilo prosadit „částečné úpravy v procesním právu, které ženám rozvod trochu usnadňují. Byl zřízen tzv. soud pro rodinu, jemuž byly svěřeny všechny případy týkající se rodiny. Ten posuzuje věc s přihlédnutím k situaci ženy. Kromě toho byl založen fond výživného, který bezprostředně vyplatí ženám a jejich dětem peníze, na něž mají nárok, a pak vybere výživné od manželů. Změnil se rovněž zákon o národnosti, takže děti, které se narodí ve smíšeném manželství Egypťance a cizinci, mohou získat i egyptské občanství. To dříve nebylo možné; podle tradiční představy dědily děti pouze národnost otce.“⁷¹ V Turecku a Tunisku navíc může žena podat žádost o rozvod, aniž by musela udat důvod.⁷²

8. PÉČE O ZE VNĚJŠEK

Když se Evropan, neznalý problematiky, prochází například po Damašku nebo Rijádu, může se mu zdát, že ženy, povětšinou zahalené v černé abáje, nemají zapotřebí o svůj zevnějšek příliš pečovat. z tohoto pohledu se ženy nemusí zatěžovat s nákupem „nejnovějších módních trendů“, protože své oblečení stejně schovají pod dlouhým pláštěm. Stejně tak jako oblečení jim nejsou vidět vlasy a někdy, pokud mají obličejovou roušku, ani obličej. Podle názoru Evropana tedy muslimské ženy nemusí příliš dbát o svou pleť, líčení, či krásný účes. Opak je však pravdou. Pokud na sobě ženy nemají moderní kabátky a šátky a mají například čador a závoj, většinou pod tímto, na první pohled uniformním oblečením, nosí ošacení podle západních módních trendů. Zejména v bohatých

⁷¹ FROUZOVÁ, M. et al. *Závoj a džíny*, s. 188-189.

⁷² Srov. MENDEL, M. *Žena, láska, rodina*. In KŘÍKAVOVÁ, A. et al. *Islám ideál a skutečnost*, s. 147.

zemích, jako je např. Saúdská Arábie, nosí ženy pod černým pláštěm džíny a trička s velkými výstřihy.

V islámu je zakázané přehnané a okázalé zkrášlování – plastické operace. Zprvė tím člověk mění to, co stvořil Bůh, zadruhé jde o přehnané zkrášlování (v islámu nedovolené) a zatřetí je to podle muslimských duchovních důkaz, že dotyčného více zajímá tělo, než-li duch. Plastické operace jsou však dovolené například v případě deformace obličeje po úrazu.⁷³ i přesto je však v některých muslimských zemích plastická chirurgie oblíbená – například v Íránu jsou velmi populární operace, jež zmenšují nos.⁷⁴

Na zkrášlování si najdou čas i ženy žijící a často těžce pracující na venkově. i když jim na péči o svůj zevnějšek často příliš chvil nezbyvá, i ty z nejhudších vesnic si pár chvil vyšetří. Například v Mali se ženy i s dětmi několikrát týdně scházejí na svá ženská posezení, kde pijí čaj, povídají si a navzájem si dělají různé kosmetické úpravy. Barví si také vlasy hennou, kreslí si na kůži různé ornamenty, splétají vlasy do copánků či do různých jiných účesů. Tato setkání jim pomáhají odreagovat se od každodenní a rutiny.⁷⁵

Obecně je v muslimské společnosti na ženskou krásu kladen důraz, i když z jiného pohledu než na západě. Žena je totiž tradičně (podle Koránu i díky staleté neměnné tradici) nabádána k tomu, aby neukazovala svou krásu na obdiv celému světu. Fyzická krása ženy je pojímána jako něco intimního, co nepřísluší vidět žádnému cizímu muži. Jen ženin manžel či několik blízkých příbuzných (ti samozřejmě v omezené míře) mají kromě jiných žen možnost vidět ženinu krásu. A většina muslimek tuto svou „povinnost“ – tedy být krásná jen pro svého manžela, opravdu ctí.

8.1 Make-up

Malování obličeje je jedna z oblíbených volnočasových aktivit některých muslimských žen. Muslimské ženy se v použití make-upu liší jako ženy všude na

⁷³ Srov. AL-QARADÁWÍ, J. *Povolené a zakázané v Islámu*, s. 63-64

⁷⁴ Srov. TUREČEK, B. *Světla stíny islámu*, s. 95.

⁷⁵ Srov. FROUZOVÁ, M. et al. *Závoj a džíny*. Praha: Vyšehrad, 2005, s. 106-107.

světě - některé z nich nepoužívají make-up vůbec a chodí přirozené, jiné se lehce malují a některé z nich svůj obličej skryjí pod silnou vrstvou líčidel.

Ženě je obecně povoleno kosmetiku používat, ale musí zachovávat určité zásady. Islám kosmetiku považuje „za něco nadbytečného, co smí žena používat pouze doma.“⁷⁶ Ženy by na veřejnosti měly vypadat cudně, důstojně a nevyzývavě, což se se silnou vrstvou make-upu příliš neslučuje. Pokud si chtějí make-up aplikovat, měly by si zakrýt tvář.

Pokud se žena modlí, může být nalíčena, ale platí, že nesmí být nalíčena při rituálním omytí před modlitbou. Dále je zakázáno používat kosmetiku, v jejímž složení je přísada, kterou islám považuje za nečistou – například extrakt z vepřů.

8.2 Oční linky

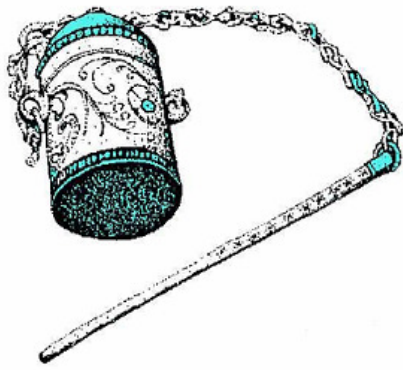
V muslimském světě je mimo klasické zkrášlovací výrobky velmi populární arabská černá na oči, vyráběná z antimonového prášku – tzv. *kohl*. Oči, jež jsou kolikrát tím jediným, co je na ženě vidět, jsou u muslimů jedním z výrazných sexuálních symbolů. Na jejich krásu, a tudíž i líčení, je proto kladen velký důraz.⁷⁷ Že oči jsou bránou duše u zahalených muslimských žen, tajemných a ladných, platí dvojnásob. Velké množství muslimských žen i mužů má hnědé oči a tento kontrast hnědé a bílé (bělmo) je tak očními linkami ještě zvýrazněn.

Podoba černé oční tužky je v každé kultuře jiná. Například v Ománu oční tužka vypadá jako malý stříbrný váleček s náplní, ke kterému je pověšena na stříbrném řetízku tenká jehla – aplikátor, který připomíná velké párátko. Nádoba má malé odnímatelné víčko a ženy ji nosí vždy při sobě.⁷⁸

⁷⁶ Srov. KROPÁČEK, L. *Islám a Západ*, s 107.

⁷⁷ Někdy si oči malují i muži (zejména stále kočující beduíni či jiné kmeny, které žijí v poušti) a to z důvodů ryze praktických. Černá linka pod očima totiž pohlcuje ostré světlo, které by se jinak odrazilo do očí a znesnadňovalo vidění.

⁷⁸ Srov. DANĚK, B. *Nakupujeme* [online]. [cit. 14. března 2008]. Dostupné na WWW: <<http://rbazika.wz.cz/8nakupujeme.htm>>.

obrázek 2 - Ománská oční tužka

V blízkovýchodních zemích se dnes *kohl* používá zejména v moderním provedení, upravený do podoby blízké západním očním tužkám. i přesto si však zachovává svůj typický arabský ráz – jsou na ní nakresleny nejrůznější obrázky krásných Arabek se svůdně namalovanými očima.

8.3 Úprava obočí

Odstraňování chloupků obočí je muslimským ženám zakázané. „Důvodem je to, že v předislámské době šlo o oblíbenou praktiku zkrášlování u necudných žen, a muslimská žena nemá napodobovat způsob zkrášlování, který pro ni není vhodný, který může způsobit, že nebude respektována.“⁷⁹ Na zbytku obličeje si však žena chloupky může vytrhávat, stejně tak jako na ostatních částech svého těla. Přesto si však některé muslimské ženy i na obočí vytrhávají.

8.4 Vlasy

Muslimské ženy velmi dbají na krásu a úpravu svých vlasů – sexuálního symbolu muslimů. Naprostá většina z nich má vlasy dlouhé, které na veřejnosti nosí pod *hidžábem* stažené do uzlu, vlasy si pak rozpouští pouze pro své manžely. Ženy se snaží udržet si vlasy krásné. Oblíbeným pomocníkem v péči o vlasy je

⁷⁹ AL-QARADÁWÍ, J. *Povolené a zakázané v Islámu*, s. 64.

pak henna, přírodní pasta, kterou ženy míchají například s citronem nebo jinými přísadami, a pravidelně aplikují na vlasy. Henna dává vlasům přírodní barvu a revitalizuje. Klasické barvy na vlasy ženy používají, ale spíše výjimečně.

Na vzhled a úpravu vlasů byla vydána fatwa, stejně tak jako na nošení přičesků a paruk. Prorok Muhammad podle hadísu al-Buchářiho řekl: „*Alláh potrestá ženy které napodobují muže a naopak.*“ Islámští učenci tedy povolují ženám krátké sestřihy vlasů, ale je jim zakázáno nosit stříh, který by se podobal mužskému a také vyholit si hlavu úplně. Stejně tak mají ženy zakázané nosit přičesky z pravých vlasů a paruky z pravých vlasů.⁸⁰

8.5 Lakování nehtů

„Lak na nehty je ozdoba. Takže jako každá jiná ozdoba nesmí být nošena na veřejnosti v přítomnosti cizích mužů. Žena ho může používat pouze před svým manželem, dětmi, jinými ženami nebo muži, kteří patří do kategorie *mahram* (to jsou ti, za které se nemůže žena nikdy vdát, jako její otec, strýc a pod). Pokud žena chce jít na veřejnost s nalakovanými nehty, měla by si vzít rukavice.“⁸¹

Lakování nehtů samo o sobě zakázané není a přesto si mnoho muslimských žen nehty nelakuje. Důvodem je modlitba. Před modlitbou se žena totiž musí rituálně umýt a voda musí být v kontaktu s pokožkou a nehty. Proto je pro omývání před modlitbou zakázáno mít nalakované nehty, nebo mít silnou vrstvu krému na ruce. Kdyby omytí nebylo důkladné, nebyla by modlitba platná.

⁸⁰ Srov. AL-QARADÁWÍ, J. *Povolené a zakázané v Islámu*, s. 64.

⁸¹ Srov. *Islámská nadace v Praze* [online]. [Praha, Brno,] : Islámská nadace v Praze, 2006. Poslední aktualizace 20.10.2006 [cit. 14. března 2008]. Sekce Fatwy. Používání barevných laků na nehty. Dostupné na WWW: <<http://www.islamweb.cz>>.

8.6 Henna

Henna⁸² je dávný a velmi oblíbený zkrášlovací prostředek mnoha muslimských žen, nezávisle na poměrech ekonomických či náboženských. Henu používají ženy na celém světě. Vytváří si na pokožce navzájem různé ornamenty. V mnoha muslimských zemích stráví ženy mnoho hodin zdobením hennou v přípravě na ženskou zasnubní oslavu. Kromě prostředku na barvení a péči o vlasy (henna má regenerační účinky, odstraňuje lupy, zvyšuje objem vlasů atd.) se používá také na zdobení rukou, nehtů na rukou, nohou a nehtů na nohou.⁸³ Některé ženy si zdobí i jiné části těla. Henna má také léčivé účinky – používá se proti kožním problémům a zjemňuje pokožku. Henna je však zdobení jako každé jiné a muslimské ženy se nemají zdobit na veřejnosti. z tohoto důvodu musí ženy, které mají ozdobené ruce, na veřejnosti nosit rukavice.

Oproti laku na nehty se žena, jež je ozdobena hennou, může rituálně omýt před modlitbou, protože barvivo nezůstane na povrchu kůže, ale vstřebá se.

8.7 Návštěvy kosmetických salonů

Městské ženy ze zámožnějších rodin ve svém volném čase navštěvují kosmetické salony, popřípadě různé formy masáží. i zde však musí být dodržena určitá pravidla. Klientka by měla být obsloužena pouze další ženou a kosmetické procedury by neměli být přítomni žádní muži. Veškeré zákroky by měly být omezeny kromě obličejů pouze na ruce a lýtka, část těla mezi kolena a prsy by měla zůstat vynechána.⁸⁴

⁸² Jde o rozdrčené listy rostliny Lawsonia (lat.), která roste na asijském kontinentě (Indie, Írán).

⁸³ Naproti tomu, tetování je v islámu zakázané. Srov. AL-QARADÁWÍ, J. *Povolené a zakázané v Islámu*, s. 63.

⁸⁴ Srov. Jednou z fitra (čistota) v Sunně je odstanit ... [Dokument se zabývá přístupem islámu k odstraňování ochlupení a návštěvou kosmetických salonů]. In *Islamic community of Czech sisters* [online]. Islamic community of Czech sisters, 4. 12. 2006; 03:05 [cit. 20. února 2007]. Dostupné na WWW: <http://groups.msn.com/islamiccommunityofczechsisters/ocista.msnw?action=get_message&mview=0&ID_Message=20824&LastModified=4675600705809401134>.

9. NÁVŠTĚVY

Hodně muslimských žen tráví svůj volný čas návštěvami příbuzných a známých - návštěvy jsou typickým znakem muslimské společnosti. Někdy setkání probíhají společně – muži i ženy dohromady, někdy se ženy od mužů oddělí a konverzují zvláště v jiné místnosti. Zejména v konzervativních rodinách setkání probíhají stále odděleně. Pokud jsou nepříbuzní lidé opačného pohlaví společně v jedné místnosti, ženy musí zůstat zahaleny. Zbytečně by se ani neměly střetnout jejich pohledy. V některých situacích se spolu nepříbuzní muži a ženy na návštěvách ani nesetkají - pokud návštěva vchází do některých starších domů (například v Íránu), je možné, že použije tzv. klepátka (na nově budovaných domech z posledních let už se většinou klepátka nemontují). Klepátka jsou dvojího druhu – často se liší zvukem, jež vydávají. Zaklepe-li návštěva levým klepátkem, znamená to, že jde na návštěvu muž a otevřít přijde také muž. Zaklepe-li návštěva pravým klepátkem, znamená to, že jde na návštěvu žena a tak otevřít přijde také žena. Po celou dobu návštěvy pak zůstanou muži a ženy odděleně.

Na návštěvách ženy většinou popíjejí čaj a povídají si o rodině, dětech nebo o aktuálních tématech. Není zvykem mluvit o cizích lidech - muslimové mají podle Koránu povinnost vyhýbat se pomluvám.⁸⁵ Toto nařízení však jako všude na světě nebývá vždy dodržováno.

Za jakých okolností by se lidé měli navštěvovat, je vymezeno také v Koránu. Například súra 24:27 uvádí: „Vy, kteří věříte! Nevstupujte do jiných domů kromě vlastních, pokud se nezeptáte, zda jste vítáni, a pokud nepozdravíte jejich obyvatele!“ Důležitá je také zásada jak se chovat, pokud jde nepříbuzný muž navštívit muslimskou ženu. Takovéto návštěvy musí probíhat podle obvyklých pravidel - žena musí být náležitě zahalená a nevzbuzovat tak touhu přítomného muže, návštěvě navíc musí být přítomna další osoba.

Mezi oblíbené volnočasové aktivity patří i rodinná setkání. Muslimové velmi dbají na soudržnost rodiny, jež bývají velice rozvětvené. Na takovýchto setkáních

⁸⁵ Srov. AL-QARADÁWÍ, J. *Povolené a zakázané v Islámu*, s. 222.

se tak mohou sejít i dvě nebo tři desítky lidí, kteří probírají nejnovější rodinné záležitosti.⁸⁶

Návštěvy jsou pro mnoho muslimských žen velmi důležitou součástí života. Mnoho z nich totiž nechodí do zaměstnání ani nemají žádné volnočasové aktivity. Tyto ženy potom nemají příliš příležitostí, jak být s jinými lidmi než s rodinou a rozvíjet tak sociální dovednosti a komunikaci. Mohou žít ve stereotypu a tak jim návštěvy pomáhají si od této rutiny na chvíli odpočinout.

V následující kapitole se budeme zabývat sportem – volnočasovou aktivitou, jež není mezi většinou muslimských žen příliš rozšířena, ale ve velkých městech se pozvolna začíná rozmáhat.

10. SPORT

Sport je poměrně novou záležitostí ve využívání volného času muslimských žen. Je to ale stále aktivita, ke které má většina z nich daleko a zabývá se jí spíše užší okruh žen. Samozřejmě, opět v závislosti na dané zemi, lokalitě a rodinným podmínkám. Země, které jsou bohatší, dávají ke sportu více příležitostí. Například ve Spojených Arabských Emirátech nebo Kataru jsou postaveny a stále se staví sportovní centra pro ženy. Ty se zde mohou věnovat např. aerobiku, tenisu, kickboxu a mnohým dalším. Také v Turecku, které je díky svému sekulárnímu státnímu uspořádání více nakloněné západnímu životnímu stylu, je sport i ze strany státu velice podporován.

Sport je pro naše tělo a v návaznosti na to i duši a sebevědomí, velmi důležitý. Islám má obecně ke sportu kladný vztah, protože podporuje posilování těla. Fyzický trénink je navíc obsažen i v základních pilířích islámu – omývání před modlitbou, poměrně náročná je i samotná modlitba, pouť do Mekky, docházení do

⁸⁶ Srov. TUREČEK, B. *Světla s stíny islámu*, s. 125.

mešit atd. Podle šejka Atijjaha Saqra, bývalého předsedy komise fatew na káhirske univerzitě Al Azhar, je nutné při sportu dodržovat určitá pravidla:

- ▶ Být čestný a nikdy neurážet protivníka, ani jako divák.
- ▶ Držet se i ve sportu známého islámského pravidla: všeho s mírou. Sportu by tak neměla být věnována přehnaná pozornost. Muslimská žena, která se hodlá věnovat sportu, by měla dbát na to, aby nepřestala plnit své náboženské povinnosti, povinnosti vůči své vlasti, rodině atp.
- ▶ Sportování musí být bezpečné – věřící by neměli ohrožovat své zdraví, ani zdraví ostatních lidí. Sport nesmí nikoho obtěžovat a dotýkat se jeho práv.
- ▶ Ve sportu je zakázán fanatismus, který rozděluje. Islám hlásá jednotu.
- ▶ Ve sportu jsou zakázána sprostá slova.
- ▶ Kolektivní sporty smíšených družstev, které odkrývají části těla, které by měly být zahaleny, nejsou povolené. Zakázané jsou také sporty, ve kterých se vyskytuje cokoliv, co islám zakazuje.
- ▶ Sporty, které burcují vášně a pokušení (kupříkladu orientální tance), jsou na veřejnosti zakázané.
- ▶ Ženy by se neměly věnovat sportům, které jsou ze své podstaty určené mužům, a naopak (u žen je to například zápas nebo box).
- ▶ Sport musí vždy být v souladu s islámem.⁸⁷

Že sportování jako volnočasová aktivita není příliš rozšířena, má určité negativní důsledky. Mnoho muslimských žen, jež ve svých životech má jen minimum pohybu, totiž trpí nejrůznějšími zdravotními potížemi. Jedná se například o bolesti zad nebo kulatá záda, protože se ženy pod svrchním pláštěm hrbí.

⁸⁷ Srov. Existuje nějaké spojení mezi náboženstvím a sportem? In *Islamic community of Czech sisters* [online]. Islamic community of Czech sisters, 28. 1. 2005; 03:42 [cit. 10. února 2008]. Dostupné na WWW : <http://groups.msn.com/islamiccommunityofczechsisters/otzkyodpovedi1.msnw?action=get_message&mview=0&ID_Message=10221&LastModified=4675507690327866191>.

Některé ženy by pravděpodobně sportovaly rády, ale nemohou - leckde musí mít žena povolení manžela, že s jejím sportováním souhlasí. Žena také musí slíbit, že při sportu nebude zanedbávat domácnost a rodinu – tedy své povinnosti. V některých lokalitách ženy nesportují kvůli některým zažitým předsudkům a nepravdám – jedna z nich například je, že pokud žena pojedje na kole nebo na koni, může dojít k porušení panenské blány.

Problémem při sportu je používání deodorantů či parfému před nebo během sportování. Islám totiž zakazuje ženám, pokud se budou pohybovat na nějakém veřejném místě, používat jakékoliv vonné přípravky. Žena, která by se navoněla, by mohla být nazírána jako ta, která chce přilákat pozornost. Proto jsou ženám na sport doporučovány zejména přípravky, které pouze pohlcují zápach, ale nemají v sobě obsaženy žádné vonné přísady. Popřípadě by žena měla použít jen minimum přípravku, pouze aby nebyla cítit potem.

Podmínky pro sport jsou tedy pro mnoho muslimských žen stížené. Podle britské stanice BBC je významně menší pravděpodobnost, že se muslimské ženy budou věnovat sportu, než jiné skupiny žen. V porovnání se Západem, kde sportuje přibližně 39% žen, je to například v Indii a Bengálsku jen přibližně 19% žen.⁸⁸ Na druhou stranu, mnoho muslimských států ženy (alespoň co se týká profesionální dráhy) podporuje, je existence sportovních her pro muslimské ženy, které jsou pořádané jednou za čtyři roky v iránském hlavním městě Tehránu. Tyto hry jsou pořádané Islámskou federací ženského sportu (the Islamic Federation of Women Sport) a první se pořádaly již v roce 1993. V roce 2005 se her zúčastnily ženy z více než třiceti zemí světa, které soutěžily v osmnácti disciplínách. Součástí her byla také disciplína pro tělesně handicapované ženy – stolní tenis.⁸⁹

⁸⁸ Srov. Muslims 'face barriers' over sport. In *BBC News* [online]. BBC News, 2006; posl.akt 25. 08. 2006 [cit. 27. března 2008]. Dostupné na WWW: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/5286568.stm>.

⁸⁹ Srov. Women's Islamic Games in Tehran. In *International Paralympic Comitee* [online]. International Paralympic Comitee, 2005 [cit. 27. března 2008]. Dostupné na WWW: <http://www.paralympic.org/release/Main_Sections_Menu/News/Current_Affairs/2005_09_02_a.html>.

V těchto hrách tedy měří muslimské ženy navzájem své síly. Samozřejmě vše probíhá podle muslimských pravidel – sportovkyně mají speciálně upravené úbory, které jim zahalují kromě obličeje převážnou část jejich těl.

10.1 Plavání

Plavání je oblíbená volnočasová aktivita některých muslimských žen. Pravdou ale je, že v porovnání se západní kulturou je počet muslimek, které umějí plavat, velmi malý. Plavání je totiž omezováno zejména ze dvou následujících důvodů:

► Plavecký úbor. i při plavání musí mít ženy zahalené tělo. Proto se nechodí koupat v klasických bikinách nebo jednoduchých plavkách, ale odívají se do tzv. *burqini*. Jde o plavky podle islámských zásad, jež bývají vyrobeny z rychleschnoucích materiálů, mají většinou dlouhé rukávy, kalhotovou část až na zem nebo pod kolena a samozřejmě čepičku na zakrytí vlasů. Obličejové roušky se u těchto plavek nepoužívají. Pokud ženy chodí plavat v hodinách, kdy je plavecký bazén vyhrazen pouze pro ženy (to se samozřejmě týká i personálu, se kterým by ženy mohly přijít do styku), mívají někdy jednoduché plavky v celku. Tyto plavky nejsou na kyčlích vykrojeny, ale mají v dolní části sukénku (také z rychleschnoucího materiálu), která ženám zakrývá pozadí. Bikiny jsou u žen používány opravdu výjimečně, pouze u soukromých bazénů. Záleží na ženách samotných, v souvislosti s jejich vírou a porozuměním veršů z Koránu, jak moc budou při plavání zahalené.“

► Nedostatek míst vhodných ke koupání. Velká část muslimského obyvatelstva žije v pouštích, kde bývá špatný přístup nejen k pitné vodě, ale i k vodě užitkové, natož bazénům. Například v Egyptě jsou na mnoha místech venkova hlavním zdrojem užitkové vody pouze umělé vodní kanály, jejichž voda je velmi špinavá a slouží zejména k zavlažování půdy. Venkovské oblasti pouštních muslimských států, jako jsou například Maroko, Egypt, Sýrie, Saúdská

Arábie, Irák atd. bojují s nedostatkem vody po mnoho let a předpokládá se, že se voda v těchto oblastech stane ještě vzácnější. Navíc jsou lidé žijící ve venkovských částech muslimských zemí méně nakloněni sportovním či jiným ženským volnočasovým aktivitám. Plavat tedy ženy chodí převážně ve městech a to zejména na plavecké bazény. Ty mívají rozdělené návštěvní hodiny pro muže a ženy zvlášť.

i v zemích, kde islám není dominantním náboženstvím, ale kde se vyskytují muslimské menšiny, získává tato volnočasová aktivita stále větší oblibu. Několikrát ročně bývají plavecké bazény otevřeny jen pro ženy a tak si bez obav mohou jít zaplavat i muslimské ženy. Musí se pak ale dbát nejen na to, aby byl do bazénu zamezen přístup mužům, ale aby se do bazénu nedalo hledět zvenčí. Například skleněné výplně do chodby či bazénového občerstvení, popřípadě na ulici, bývají pokrývány látkou či papírem. Některé plavecké bazény však odmítají zakrývat z bezpečnostních důvodů okna a tak se tyto programy někdy komplikují. Podobný program probíhá i v některých YMCA centrech, většinou dohromady pro všechny věřící ženy, které chtějí navštěvovat bazény také pouze s ženami.⁹⁰

Některé muslimské ženy také chodí se svými rodinami na pláž. Spíše než o sportovní aktivitu často jde o rodinný piknik. Většina žen stráví takový den na pláži na židli či na lehátku pod slunečníkem a dohlíží na své děti. Pokud se ženy rozhodnou jít do vody, jen málokterá z nich plave - často spíše postávají ve vodě či si hrají se svými dětmi. i na pláži platí, že ženy musí být řádně zahaleny. Pokud chtějí jít do vody a nemají speciální plavecký úbor, musí použít jiné „přijatelné“ oblečení. Ve všedních dnech je možné v nábožensky ne tak ortodoxních zemích (například Sýrie) vidět ženy ve vodě v tříčtvrtečních kalhotách a dlouhém triku s dlouhými rukávy a šátkem. O víkendu, kdy je na plážích více lidí, chodívají ženy do vody v abáji nebo žilbábu. Když vyjdou z vody ven, mohou se převléknout v převlékárnách, které bývají na všech místech, kde se může

⁹⁰ Srov. Preserving modesty, in the pool In *The Seattle Times Company* [online]. Seattle: *The Seattle Times Company*, 2005 [cit. 28. března 2008]. Dostupné na WWW: <http://seattletimes.nwsourc.com/html/localnews/2002389078_muslimswim.html>.

veřejnost koupat. V některých místech však ženy mají koupání v moři či jezerech značně ztížené, protože některé pláže jsou ženám uzavřeny.

Další možnost, kde mohou muslimské ženy plavat a koupat se, jsou bazény u hotelů. Pokud jsou tyto hotely zaměřeny zejména na muslimskou klientelu, pak bazén není vždy volně přístupný mužům i ženám. Často zde bývají zavedeny oddělené hodiny zvlášť pro muže a zvlášť pro ženy.

Poměrně oblíbené jsou i veřejné lázně, tzv. *hamamy*, které bývají v každém velkém městě. Jejich součástí jsou mimo koupání v nerůznějších bazénech také masáže, relaxace a jiné lázeňské procedury. Pro ženy jsou k návštěvě většinou vyhrazeny jeden až tři dny týdně, zbývající do lázní chodí muži. Návštěvu veřejných lázní a svlékání se v nich ale nedoporučují někteří islámští učenci, protože by se ženino tělo mohlo stát terčem pomluv. Do lázní však podle nich mohou chodit ženy, které jsou buď po porodu, jimž lázně pomáhají v léčbě nebo ženy, které nemají možnost se omýt v teplé vodě. Žena, která vstoupí do veřejných lázní bez těchto důvodů, spáchá podle těchto učenců zakázaný čin.⁹¹

10.2 Běhání a jogging

Běhání a jogging je oblíbená volnočasová sportovní aktivita mnoha muslimských žen. Také při tomto sportu musí být muslimské ženy zahaleny, pokud sportují na veřejnosti. Ženy chodí s kamarádkami, příbuznými nebo manželi v parcích nebo na volných prostranstvích rychlou chůzí a tak vlastně velmi nenápadně sportují. Jogging je oblíbený i proto, že se jedná o finančně nenáročný druh sportu.

10.3 Cvičení v posilovnách

Pro některé ženy, zejména v bohatších muslimských zemích okolo Perského zálivu, je posilovna a cvičení velice oblíbeným sportem. Bohaté rodiny mají často

⁹¹ Srov. AL-QARADÁWÍ, J. *Povolené a zakázané v Islámu*, s. 111.

posilovnu přímo ve svém domě, nebo alespoň nějaké zařízení na posilování, například rotoped. Do těchto rodin také často dochází osobní trenérka, která ženám stanoví osobní cvičební program.

Ve většině zemí muslimského světa však není návštěva fitness center a posiloven příliš zvykem. Fitness centra na mnoha místech vůbec nejsou a pokud ano, ženami nejsou příliš navštěvována, protože si to jejich rodina nebo ony samy nepřejí.

10.4 Pasivní sport

Islám a jeho morální zákony se vztahují také na pasivní věnování se sportu. Doporučení se týkají zejména žen, které žijí v nějaké západní zemi, ale platí i na sportovní utkání v muslimských zemích. Podle některých výkladů by ženy neměly chodit na sportovní stadiony kde sportují muži, a to z několika důvodů. Hlavní důvod je ten, že islám nabádá ženy k tomu, aby klopily zrak, kdykoli vidí cizího muže. Toto nařízení se samozřejmě vztahuje i na sport. Dalším důvodem je, že na mužských sportovních utkáních je převaha „poloodhalených“ mužů a mužští diváci používají často hrubší slovník. z tohoto pohledu se sledování sportů ženami může stát velmi problematickou záležitostí.

10.5 Vrcholový sport - Sania Mirzaová

Ne mnoho muslimských žen se věnuje vrcholovému sportu. Přesto však existují ženy, které se na vrcholové úrovni sportu věnují. Důkazem je i indická muslimka Sania Mirzaová (21 let), žijící v Hajdarabádu. Tato žena patří mezi nejlepších 35 hráček světa. Mirzaová hrála opětovaně čtyřhru se svojí přítelkyní, izraelskou Shahar Peerovou (Peerová v současné době patří mezi 20 nejlepších hráček světa). Tyto dvě hráčky se znají již od roku 2001. V roce 2005 spolu hrály poprvé a hned se dostaly až do semifinále turnaje v Tokiu. Po této výhře se však dostalo Mirzaové výhrůžek – představitelé muslimské obce jí začali vyhrožovat

kvůli její partnerce Peerové, která je Židovka a navíc sloužila v Izraelské armádě. Mirzaová se raději nátlaku muslimských organizací podvolila a přestala s Peerovou hrát.⁹²

Mirzaová měla a má také velké problémy ohledně sportovního oblečení na tenis. V roce 2005 byla na Sanii Mirzaovou dokonce vypsána fatwa, ve které byla tato sportovkyně velmi ostře odsouzena. Důvodem byl fakt, že si při hraní obléká krátkou sukni. Mirzaová se sice nejprve bránila, ale nakonec na zápasy a turnaje začala místo sukně oblékat krátké sportovní kalhoty. Ve finále se však Mirzaová ukázala jako rebelka. Nejenže se v roce 2007 na Wimbledonu objevila ve čtyřhře opět spolu s Peerovou, ale i v krátké sukni. Dlužno říci, že i když v Indii na Mirzaovou spousta lidí pohlíží skrz prsty, pro další velkou skupinu lidí se stala velkým vzorem.⁹³

10.6 Oblečení na sport

Muslimské ženy si ke sportovním aktivitám mohou vybrat mezi sportovišti, kde se soustřeďují pouze ženy (v takovém případě pak nemusí chodit zahalené) a nebo sportoviště, kde se budou sportu věnovat společně s muži, popřípadě nemuslimskými ženami. Pokud zvolí druhou možnost, nastává komplikace s výběrem vhodného oblečení. Jak známo, sportovní oblečení by mělo být lehké a vzdušné, aby se člověk mohl volně pohybovat a tělo se zbytečně nepřehřívalo. Správná muslimská ženy by však měla být celá zakrytá kromě dlaní a obličeje. Jak tyto dva požadavky sloučit, aby se i muslimské ženy mohly pohodlně věnovat sportu?

Některé ženy chodí sportovat v trikách s dlouhými rukávy a v dlouhých vzdušných kalhotách. Jiné si pořizují speciální sportovní oblečení, kterým jsou například lehké a vzdušné teplákové soupravy. V poslední době se rychle množí

⁹² Srov. *Muslimka s Izraelkou vítězí*. In iDnes [online]. iDnes; posl. akt. 4. 7. 2007 [cit. 30. března 2008]. Dostupné na WWW: <http://sport.idnes.cz/muslimka-s-izraelkou-vitezi-spolu-d59/tenis.asp?c=A070703_214621_tenis_rou>.

⁹³ Srov. Tamtéž.

požadavky na ženskou sportovní módu pro muslimské ženy a na tuto výzvu začal reagovat i trh. Vznikají nové firmy (i mimo muslimský svět), které se zabývají návrhy a výrobou ženských muslimských sportovních oděvů. Muslimským ženám se tak otevírá spousta možností, které by jim jinak zůstaly zapovězené.

Tato kapitola se zabývala přístupem islámu ke sportování žen a různými omezeními, s nimiž se muslimské ženy musí při sportování potýkat. V následující kapitole se budeme věnovat nakupování, ze které se za určitých podmínek může stát volnočasová aktivita.

11. NAKUPOVÁNÍ JAKO VOLNOČASOVÁ AKTIVITA

Nakupování může být dvojího druhu, nakupování jako nutnost (jde zejména o potraviny) a nakupování jako koníček (jde zejména o oblečení). V bohatých muslimských zemích (např. ve Spojených Arabských Emirátech či v Saúdské Arábii) či v bohatých rodinách chudších muslimských zemí, je nakupování oblečení, kabelek, zlata či drahých aut velmi populární volnočasovou aktivitou.

Tyto ženy, i když často zůstávají v domácnosti, mají financí dostatek. Jejich manželé mají povinnost se o manželky postarat, to znamená kromě jiného je zabezpečit i finančně. Ženy v těchto státech jsou tedy pravidelně zásobeny luxusem.⁹⁴ Nakupování pak bývá velice pohodlné - doprava po městě je pro ženu zařízena buď taxíky, nebo ji zajišťují osobní řidiči, kteří ženy po obchodech vozí. Popřípadě nákupy zajišťuje řidič či služebná, často ženě dovezou domů celou řadu druhů jednoho zboží, žena si vybere a zbytek zaměstnanec doveze zpět do obchodu. V mnoha obchodech v některých zemích (například v Egyptě) funguje také rozvoz zboží domů - lékárnami počínaje nábytkem konče.

Nakupování v chudších muslimských zemích je obtížnější. Nakupování oblečení a doplňků probíhá dvojitým způsobem. Movitější rodiny chodí nakupovat do zděných obchodů, kde většinou bývají stabilní ceny, ženy nemající tolik

⁹⁴ Srov. FROUZOVÁ, M. et al. *Závoj a džíny*, s. 65-66.

financí chodí nakupovat většinou na tržiště. Nákupy na tržišti bývají časově náročné. Nakupující žena (většinou jdoucí s manželem, některou příbuznou osobu či s kamarádkou a dětmi) se nejprve musí na tržiště dopravit, což v přelidněných městech bývá často zdlouhavá záležitost. Poté se musí „prodat“ davy lidí a najít ten správný obchod. Pokud si vybere zboží, které by jí vyhovovalo, nastává čas smlouvání. Smlouvání cen je v muslimských zemích běžný jev, patřící k místní kultuře a povaze lidí. Smlouvá se téměř všude – v hotelech, v taxíku, na tržištích a někdy i v kamenných obchodech. Pokud je se ženou na nákupech přítomen muž, cenu se snaží dohodnout on, ženy však někdy smlouvají také. Když dojde na placení, platí zásadně muž. V bohatších rodinách, které si mohou dovolit platit služebnou, nákupy potravin obstarává právě ona.

Pokud jde o materiály oblečení, na popularitě stále více získávají na popularitě polyester a hedvábí. Tyto látky jsou totiž vzdušné a lehké a pro ženy tak pohodlnější.

12. MUSLIMSKÉ ŽENY A OBLÉKÁNÍ

Aby muslimská žena mohla trávit svůj volný čas i mimo svou domácnost, je nutné, aby při věnovala velkou pozornost svému oblečení – pokud vychází do ulic mimo své bydliště, kde jí mohou vidět neznámí muži, musí chodit oblečená podle islámských pravidel. Tyto zásady je pak bezpodmínečně nutné dodržovat. Proto se nyní zaměříme na způsoby odívání muslimských žen:

Burka, čádor a abája jsou některé svrchní ženské pláště, které nosí přes své oblečení většina muslimských žen na světě. z pohledu zastupitelky západní kultury se však může zdát nakupování oblečení v západním stylu (džíny, trička) muslimskými zbytečné, protože je toto oblečení svrchními plášti na veřejnosti zakryto. Přesto však i muslimské ženy nakupují ve svém volném čase oblečení pod pláště rády. Vždyť asi málokterá žena si bez této aktivity dokáže představit svůj život. To vše platí i pro muslimské ženy s tím rozdílem, že svou krásu

a oblečení ukazují jen svým manželům. Pokud jdou muslimské ženy na veřejnost nebo před neznámé muže, mimo svrchního pláště si také zahalují vlasy do šátku. Pravidla ohledně odívání, které by měla každá počestná muslimská žena dodržovat, jsou následující:

- ▶ Vnější oděv by měl být dlouhý, volný a z neprůsvitné látky, aby zakrýval všechny křivky ženského těla.
- ▶ Zahaleny by měly být vlasy, paže a ňadra a celé tělo až po palce u nohou.
- ▶ Ženiny nákotníky a náramky by neměly cinkat k upoutání pozornosti mužů.
- ▶ Vnější oděv má být skromný a jednoduchý, aby nepřitahoval pozornost mužů; barvy a vzory by neměly být nápadné a křiklavé.
- ▶ Vnější oděv nesmí být průhledný, aby nebylo vidět, co nosí žena pod ním.
- ▶ Vnější oděv by neměl být podoben oblečení nevěřících žen.
- ▶ Vnější oděv by neměl být podoben oblečení mužů v barvách či návrhu.⁹⁵

Je důležité porozumět tomu, jak nošení plášťů, šátků na vlasy, popřípadě i nošení obličejové roušky vnímají samotné muslimky. Mnoho muslimských žen se totiž na fenomén zahalování dívá úplně z jiného úhlu pohledu. Když jdou po ulici zahalené (ať už se jedná pouze o vlasy, nebo i obličej a popřípadě i oči), cítí se anonymně. A většina muslimských žen chce být na veřejnosti anonymní - nechťejí, aby se za nimi otáčeli cizí muži a aby se na ně pohlíželo jako dívky necudné a neslušné. Pokud by byly ženy nezahalené, muslimští muži by je na ulicích oslovovaly s neslušnými návrhy. Když se muslimská žena zahalí, znamená to pro muže jasný signál: „Nestojím o vás, nechci abyste se na mě dívali“. Když si však žena šátek či obličejovou roušku nevezme a případně je ještě vyzývavě oblečená, znamená to pravý opak: „Jsem ráda vidět a ráda se ukazuji“. V velkých městech chodí také mnoho muslimek oblečeno v dlouhém, avšak těsném oblečení,

⁹⁵ Srov. Islámské zásady odívání pro ženy. In *Islamic community of Czech sisters* [online]. Islamic community of Czech sisters, 9. 4. 2006; 02:17 [cit. 25. února 2007]. Dostupné na WWW : <http://groups.msn.com/islamiccommunityofczechsisters/clnkykhidbu.msnw?action=get_message&mview=0&ID_Message=16011&LastModified=4675567616214516715>.

s průsvitným šátkem. Tyto ženy chtějí chodit moderně oblékané, avšak samozřejmě v rámci muslimské oděvní etiky.⁹⁶

Jeden z možných pohledů obhajující zahalování žen, nám předkládá následující argumenty:

► Svoboda oblékání – zahalené ženy nemusí sledovat diktát módy a nové trendy.

► Prostý svrchní oděv je doporučován také z důvodu rovnosti žen – vnější oděv bohatých a chudých žen se tak navenek neodlišuje.

► Ženy nosící podobné oděvy jsou tak ušetřeny vzájemné závisti, pomluv nebo kritice za způsob oblékání.

► Pohodlí a zdravotní nezávadnost islámského oděvu. V průběhu nemuslimské historie ženy kvůli vzhledu musely nosit například nepohodlné krinolíny nebo šněrovačky, jež ženám způsobovaly trvalé zdravotní následky (deformace páteře, časté mdloby). I dnes móda diktuje nošení některých nezdravých materiálů - například silonové, kožené nebo latexové materiály. Dále móda diktuje povinné opálení nebo naopak bělení kůže. Tím vším se zahalené muslimské ženy nemusí trápit.⁹⁷

Tyto názory na bezbřehé výhody zahalování však samozřejmě nesdílejí všechny muslimky na světě. Existuje i mnoho žen, které zahalování vlasů, obličeje a tělesných křivek nepovažují za důležité a tato nařízení a zvyklosti jsou pro ně pouze přežitkem. Tyto ženy většinou pocházejí z liberálních rodin, ve kterých není kladen velký důraz na důsledné dodržování islámských pravidel a ani na názor ostatních lidí z komunity. Takovéto rodiny jsou koncentrovány zejména ve velkých městech, kde je větší volnost, patrný vliv Západu a kde se lidé navzájem neznají. Naopak, muslimský venkov je stále svázán tradicemi, takže se zde nezahalené muslimské ženy téměř nevidí.

⁹⁶ Srov. KLÍMOVÁ-PUMEROVÁ, K. *Mužům vstup zakázán*, s. 22.

⁹⁷ Srov. HAIAM, P. Paní móda In *O islámu* [online]. Wolf, 2007 [cit. 2. dubna 2008]. Dostupné na WWW: <http://procislam.webovastranka.cz/page/Hid%C5%BE%C3%A1b_od_A_do_Z>.

Požadavkům na odívání muslimských žen se začínají přizpůsobovat i některé západní státy, ve kterých žije velké procento lidí vyznávající islám. Například ve Velké Británii nebo Spojených Státech (například v městě Portland ve státě Maine) bylo v některých nemocnicích zahájeno půjčování speciálních nemocničních oděvů pro muslimky, které se z náboženských důvodů nechtějí po nemocnici pohybovat nezahalené.

12.1 Zahalování - tzv. *hidžáb*

V sůře 33:53 je řečeno: „Když žádáte manželky prorokovy o nějaký předmět, žádejte o to přes závěs.“ Toto rčení z Koránu bývá někdy vysvětlováno tak, že by ženy měly chodit nejen cudně oblečené, se zahalenými vlasy, ale i s rouškou přes obličej. Djiný názor je, že toto nařízení se týkalo pouze manželek proroka Muhammada a že ostatní muslimské ženy mají povinnost chodit oblečeny důstojně a prostě, se zahalenými vlasy a celým tělem, ale kromě obličeje a rukou (ty mají být zakryté pouze po zápěstí).

Termín pro pokrývku vlasů je původně tzv. *khemar* – a je uveden již v Koránu. V dnešní době se však pro zakrývání vlasů používá termín tzv. *hidžáb*⁹⁸. *Hidžáb* původně znamenal závěs, tedy celkové zakrytí obličeje, avšak postupem času se pod tímto pojmem ustálilo právě zakrytí vlasů. V tom nejširším slova smyslu je *hidžábem* myšlen cudný oděv - šaty, které zahalují celé ženino tělo. Pod *hidžáb* ale také spadá ženina chůze, komunikace s muži a důstojné chování. Al-Qaradáwí k odůvodnění, proč je nošení *hidžábu* pro ženy dobré, píše: „Toto opatření zabrání jakémukoli podezření či obvinění a ochrání (jejich) čest.“⁹⁹

Islámští duchovní definují na základě Koránu a *sunny* tzv. *awru* (ženskou nahotu) jako celé ženino tělo s výjimkou rukou (po zápěstí) a tváře. Zahalení podle islámské věrouky pomáhá mužům a ženám odolat hříchu. Ženám v podstatě slouží jako ochrana ženy před muži, kteří díky tomu, že nevidí ženiny křivky či

⁹⁸ Termín *hidžáb* pochází z arabského slova *hadžaba*, což znamená skryta pohledům, zahalena.

⁹⁹ AL-QARADÁWÍ, J. *Povolené a zakázané v Islámu*, s. 103.

její vlasy (významný sexuální symbol), potlačí snáze svůj chtíč. Se ženou pak jednájí jako s osobností, ne jako se sexuálním symbolem.¹⁰⁰

Hidžáb (nyní a nadále již ve smyslu pouze zakrytí vlasů) ženám mimo vlasů zakrývá také krk a uši, často také tváře. Pokrývek vlasů existuje mnoho typů a střihů. Různé jsou i materiály, z nichž se pokrývky hlavy vyrábí; spektrum je opět široké - od bavlny, přes hedvábí až po elastan. Klasické *hidžáby* jsou černé, ale mnoho žen (zejména těch mladších) si uvazuje šátky barevné a zdobené různými ornamenty. Některé ženy používají šátky i dva, aby byla jistota pevného uvázání – jeden z těchto dvou šátků pak bývá více ozdobný.

Způsobů vázání *hidžábu* je mnoho, pravidlem však zůstává použití špendlíků, popřípadě i čelenky. Začíná se většinou tím, že se šátek přiloží ze shora na vlasy, pod bradou se přišpendlí a poté se různě omotává, popřípadě se použijí ještě další špendlíky. Některé ženy si váží šátky tak, že jsou jim vidět pouze oči, brada, ústa a částečně tváře, některé ženy si šátky uvazují tak, že je jim vidět i čelo a tváře až k uším.

12.2 Hidžáb – doporučení, nebo povinnost?

Nošení *hidžábu* není ve všech muslimských zemích zákonnou povinností - ve většině zemí je zahalování pouze doporučeno. Pouze v Saúdské Arábii je zahalení úplně povinné a *hidžáb* je i běžnou součástí uniforem, například policejních, či školních. Téměř všude je pak zahalení vyžadováno v mešitách. Zahalování se *hidžábem* je stanoveno právní vědou – *fikh* a státní zákon nutí všechny ženy se zahalovat. Naopak v Tunisku či Turecku jsou ženy podporovány v tom, aby chodily oblékané podle vlastního přesvědčení – tedy pokud *hidžáb* nosit nechtějí – nemusejí.¹⁰¹

Ve státech, kde není zahalování žen povinné, se oním „vymahačem zahalování“ může stát ženina rodina a blízké okolí. Zakrývání žen na veřejnosti je

¹⁰⁰ Srov. AL-QARADÁWÍ, J. *Povolené a zakázané v Islámu*, s. 105.

¹⁰¹ Oproti tomu například v sekulární Francii je zakázáno nošení veškerých náboženských symbolů ve školách – tedy i náboženské pokrývky vlasů.

v muslimských státech stoletou tradicí, proto žena, která se v tomto smyslu vymyká „normálu“, na sebe poutá pozornost, zejména mužů. S rozhodnutím nenosit *hidžáb* pak často musí souhlasit ženina rodina – zejména manžel a mužští příbuzní.

S rozhodnutím o nenošení *hidžábu* však v různých zemích mohou nastat problémy. Nezahalená žena musí v mnoha případech za své rozhodnutí bojovat a čelit tak výpadům vůči své osobě, kvůli odlišnosti od běžného standardu oblékání. Mimo možných problémů v rodině a komunitě s nenošením *hidžábu* mohou nastat i ještě vážnější situace. Například v Íránu nebo v Saúdské Arábii dodnes tvrdě zasahuje náboženská a morální policie, tzv. *muttawa*, proti muslimkám, které podle jejich názoru nejsou dostatečně zahalené.

Známým případem který pobouřil celý svět, se stal příběh ze Saudské Arábie z roku 2002. V základní škole kde učily jen samé ženy, si při jedné hodině dívky svlékly svůj muslimský oděv. Ve škole však poté vypukl požár a dívky se už nemohly obléci zpět podle muslimské tradice. Náboženská policie je proto následně donutila ve škole zůstat, aby se na veřejnosti neukázaly nezahalené. V důsledku tohoto počínání patnáct dívek ve škole uhořelo. Saúdskoarabské úřední noviny The Saudi Gazette zveřejnily svědecké výpovědi, ve kterých se lidé zmiňovali o náboženské policii, která se slovy „... je hříšné se k nim přibližovat!“ bránila hasičům dívky vysvobodit.¹⁰² Tato událost po celém muslimském světě vyvolala vášnivé debaty a na Saúdskou Arábii se snesla vlna kritiky. In *BBC News* [online]. BBC News, 25. 08. 2006

Proč je vlastně po muslimských ženách požadováno (ať už státem, nebo komunitou, ve které ženy žijí), aby chodily zahalené? Nejenže jde o dlouhodobou tradici, ale tento požadavek (doporučení) vychází již z Koránu. Je však v Koránu vyloženě stanoveno, že muslimské ženy **musí** chodit zahalené? Odpovědi učenců se zde různí. Někteří islámští duchovní tvrdí, že zahalování v Koránu platilo pouze pro Prorokovy manželky. Tento názor zastává i Robert Spencer, islamolog

¹⁰² Srov. *Saudi police 'stopped' fire rescue*. In *BBC News* [online]. BBC News, 2002; posl akt. 15. 3. 2002 [cit. 15. března 2008]. Dostupné na WWW: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/1874471.stm>.

a autor knihy *Islám bez závoje*.¹⁰³ Spencer se v jeho publikaci odvolává na slova spisovatelky Karen Armstrongové, která tvrdí, že „Korán předepisuje jistou míru odloučení a zahalování pro prorokovy ženy, ale není v něm nic, co by nařizovalo zahalování všech žen nebo jejich izolaci v oddělené části domu. Tyto zvyky byly přijaty asi tři nebo čtyři generace po prorokově smrti. Muslimové v té době napodobovali řecké křesťany z Byzance, kteří své ženy takto celé zahalovali a izolovali.“¹⁰⁴

Jiné výklady říkají, že nařízení zahalovat se je povinné a platí pro všechny muslimské ženy. Tento názor zaujímá například komunita Českých islámských sester.¹⁰⁵ České islámské sestry se zde odkazují na súru 33:59: „Proroku, řekni manželkám svým, dcerám svým i věřícím ženám, aby přitahovaly k sobě své závoje! A toto bude nejvhodnější k tomu, aby byla poznány a nebyly uráženy.“ Otázka zahalování a cudnosti je řešena i v sůře 33:33: „Zdržujte se důstojně ve svých domech a nestavte na obdiv ozdoby svoje podle způsobu dřívější doby nevědomosti!“ k tématu se vyjadřuje i súra 24:31: „A řekni věřícím ženám, aby cudně klopily zrak a střežily svá pohlaví a nedávaly na odiv své ozdoby kromě těch, jež jsou viditelné. A necht' spustí závoje na ňadra svá. A necht' ukazují své ozdoby jedině svým manželům nebo otcům nebo tchánům nebo synům nebo synům svých manželů nebo bratřím nebo synům svých bratří či sester nebo jejich ženám nebo těm, jimž vládne jejich pravice, nebo služebníkům, kteří nemají chtíče, anebo chlapcům, kteří nemají pojem o nahotě žen. A necht' nedupou nohama, aby lidé postřehli ozdoby, které skrývají.“

Co se týká zdravotních důsledků zahalování celého těla, vedou se polemiky, zda může nošení šátku a oblečení, jež pokrývá celé ženino tělo, vést až k nedostatku vitamínu D. Někteří odborníci a muslimské autority tvrdí, že zahalování nemá negativní vliv na zdraví žen, o opaku však přesvědčují někteří

¹⁰³ SPENCER, R. *Islám bez závoje*. Praha: TRITON, 2006, s. 86.

¹⁰⁴ SPENCER, R. *Islám bez závoje*, s. 86.

¹⁰⁵ Srov. *Otázka hidžábu*. In *Islamic community of Czech sisters* [online]. Islamic community of Czech sisters, [cit. 25. února 2008]. Dostupné na WWW : <<http://groups.msn.com/IslamiccommunityofCzechsisters/hidzbahalen.msnw>>.

odborníci. Například ve vědecké studii¹⁰⁶, která byla uskutečněna v roce 1997 na stosedmdesátiosmi zahalujících se ženách žijících ve Spojených Arabských Emirátech, byla zjištěna následující fakta: pouze dvě ze zkoumaných žen netrpěly nedostatkem vitamínu D.

12.3 Dobrovolné zahalování

Ať už je ale odpověď na otázku, zda je zahalování povinné či ne, jakákoliv, jisté je, že většina věřících žen *hidžáb* nosí. Na veřejnosti a před nepřibuznými muži chodí ženy se zahalenými vlasy a chovají se cudně. Mimo slov v Koránu však ženy mají k nošení *hidžábu* i jiné pohnutky. „Jeden z důvodů, proč chodí muslimské ženy zakryté, je ten, že se jedná o kulturní zvyk, který na Blízkém východě existuje již po několik tisíc let, mimo jiné jako ochrana proti slunci. Ano, tento zvyk existoval již dávno před příchodem islámu! Zakrývání vlasů a obličeje bylo tehdy výsadou a znakem pouze vysoce postavených žen z dobrých rodin, stejně tak jako to, že na veřejnost vycházely minimálně, protože nemusely.“¹⁰⁷ Při vycházení mimo domov se pak jednalo zejména o nákupy.

Dalším důvodem pro zahalování je zrovnoprávnění žen. Na toto téma se vyjadřuje i šejk dr. Táriq as-Swajdán, ve svém příběhu nazvaném *Krásná škaredost*. Pojednává se v něm o ženské kráse. Podle šejka as-Swajdána by ženská krása neměla být hodnocena podle kritéria, podle kterého ji dle mnoha muslimů hodnotí Západ - tedy jen podle vzhledu. Ženská krása by měla být hodnocena ze tří různých hledisek – fyzický vzhled, žena jako bytost rozumová a city, které k té určité ženě muž chová. Kromě vzhledu je tedy důležité například vzdělání, inteligence, charakter, mravy, etika, chování v různých situacích atd. Šejk as-Swajdán uvádí, že pokud bychom se dívali na ženy jen jako na fyzické objekty (sexuální objekty) – tedy hodnotili bychom pouze vzhled, snížili bychom se na

¹⁰⁶ Srov. Are Muslim dress codes bad for women's health? In *Foreign Policy* [online]. Foreign policy, 2007; posl. aktualizace 26.7.2007 [cit. 18. února 2008]. Dostupné na WWW: <<http://blog.foreignpolicy.com/node/5273>>.

¹⁰⁷ KLÍMOVÁ-PUMEROVÁ, K. *Mužům vstup zakázán*, s. 28.

úroveň zvířat. Podle něj je důležité si uvědomit, že krása je jen povrch – není věčná a s postupem let se bude měnit. z těchto důvodů jsou některé ženy na Západě diskriminovány kvůli svému vzhledu – vládne zde kult štíhlosti, mládí a krásy. Ženy, které těmito atributy z jakýchkoliv důvodů nedisponují, mívají někdy horší startovní podmínky. z tohoto hlediska pomáhá *hidžáb* a volné oblečení ženy posuzovat podle jiných kritérií, než podle jejich vzhledu. k tomuto názoru se přiklání i mnoho muslimských žen.¹⁰⁸

Mnoho lidí žijících v Evropě či USA má dojem, že muslimské ženy šátky na vlasech nosit nechtějí a nestojí o ně. Pravdou však je, že každá kultura je originální a má své zvyky, které jsou po mnohá staletí ozkoušené a fungují v daných podmínkách. Není možné je bezproblémově implantovat do jiné kultury. Pokud to je možné částečně, je k tomu potřeba dalších nutných návazných změn – politických, ekonomických aj.¹⁰⁹

12.4 Móda muslimských žen

V průběhu islámské historie se vyvinulo velké množství oděvů. Tyto oděvy se v každé zemi určitým způsobem liší. Společným znakem však je, že muslimská móda není až na výjimky výstřední, ale decentní a pokud ukazuje ženské křivky, děje se tak jen v náznacích. To se týká zejména tvaru a délky střihů, ale také barev, které jsou přírodní a tlumené a v neposlední řadě i materiálu. Muslimská móda má, stejně jako v jakékoliv jiné kultuře, více stylů. Může být velmi prostá, ale i výrazná. Ženy by podle Koránu neměly nosit křiklavé barvy, protože upoutávají pozornost. „Toto přikázání se však v jednotlivých muslimských zemích obměňuje podle historických a současných kulturních zvyklostí, které vždy měly a dodnes mají velký vliv nejen na denní život muslimek, ale také na

¹⁰⁸ Srov. Existuje nějaké spojení mezi náboženstvím a sportem? In *Islamic community of Czech sisters* [online]. Islamic community of Czech sisters, 19. 12. 2005; 02:51 [cit. 10. února 2008]. Dostupné na WWW : <http://groups.msn.com/islamiccommunityofczechsisters/kokteilmylenek.msnw?action=get_message&mview=0&ID_Message=13935&LastModified=46755523_530_75_674803>.

¹⁰⁹ Srov. KLÍMOVÁ-PUMEROVÁ, K. *Mužům vstup zakázán*, s. 31.

jejich oděv. A tak zatímco si většina Evropanů představuje všechny muslimské ženy na světě stejně oblečené, ve skutečnosti se každá země poměrně výrazně odlišuje muslimskou módou: V Saúdské Arábii se na oděvu žen na veřejnosti odrazilo smýšlení vlády a ženy chodí celé v černém, například v Malajsii nebo v afrických zemích jsou muslimky zahalené od hlavy až k patě ve veselých, ostře barvených květovaných látkách s tropickými motivy.¹¹⁰ Oblečení se různí v závislosti na lokalitě, rodině a kmenových tradicích. V Bangladéši či Indii je zase velmi populární oranžová barva. Znamé je oblečení Palestinských žen, protože mívá překrásné, ručně malované výšivky. Ženy v některých blízkovýchodních zemích, například v Sýrii, Jordánsku či Libanonu nebo Maroku zase začínají svou módu pozvolna slučovat s evropskými prvky módy.

Pokud jde o rozdíly v oblékání podle věku, většinou platí, že mladé dívky inklinují k modernímu stylu oblékání – barevné oblečení, květinové vzory, užší oblečení, kalhoty, tuniky, blůzy atd. Dospělé ženy, které jsou již vdané, se oblékají střízlivěji – většinou nosí černý plášť. Pod šaty má pak mnoho z nich také moderní oblečení. Nezávisle na věku, málokterá muslimská žena se na veřejnost obleče pouze do kalhot a trička s krátkým rukávem. i když teploty přes léto v mnoha muslimských zemích dosahují i 40°C, ženy stále dodržují požadavky na správné odívání. Pod svrchními kabáty ženy většinou nosí klasické oblečení – dlouhé kalhoty, tričko s dlouhým rukávem, či halenku. Ty „moderní“ z nich si ke kalhotám oblékají různé tuniky (které musí být zakrývat rozkrok a pozadí) a barevné šátky a svrchní plášť nenosí. V mnoha muslimských zemích jsou totiž ženy i muži nabádáni, aby chodili oblékáni podle islámských pravidel, některá tato doporučení jsou rozmístěna i na ulicích ve formě nápisů nebo billboardů.

12.4.1 Druhy oblečení

► **Burka.** Termín burka má více významů - ne v každé zemi je pod tímto pojmem myšlena totožná věc.

¹¹⁰ KLÍMOVÁ-PUMEROVÁ, K. *Mužům vstup zakázán*, s. 40.

Burka může být plášť, který nechává odkryté pouze oči, nebo i oči zakrývá látka ze síťovaného materiálu. Plášť se skládá z velkého kusu látky, která se typickým způsobem obmotá kolem ženina těla, hlavou počínaje. Jedná se o nejkonzervativnější formu islámského oblečení. Tato varianta, pocházející z Pákistánu, se dnes nosí zejména v Afghánistánu a severozápadním Pákistánu. Burky ve zbývajících částech Pákistánu, v Bangladéši, některých částech Indii pak většinou odkrývají celý obličej.

Další druh burky je obličejový závoj se síťovanou látkou přes oči. Takto je pojem burka chápán především ve státech Perského zálivu. Burka se zde nezavazuje pod očima, ale vzadu na hlavě ve výšce čela. Bývá většinou dvoudílná. Dvoudílná burka má vrchní díl, jež zakrývá oči, z průsvitného materiálu. Tento díl může být zvednut a pak jsou oči vidět úplně. Zapínání pak bývá na suchý zip, provázek nebo cvočky. V některých částech Saúdské Arábie má pak burka v mezeře mezi očima spojení – tenký pruh látky.¹¹¹

Ve Spojených Arabských Emirátech se burkou rozumí zlatá, kožená či černá maska překrývající jen část obličeje. V Saúdské Arábii je totožná maska nazývána *batula*.¹¹²

► **Žilbáb.** Dámský kabát. Žilbáb je poměrně úzký a projmutý na různých místech a vlastně tak zdůrazňuje ženskou postavu. Některé muslimské ženy ho proto považují za příliš „západní“ a vyzývavý. Nosí se většinou s pokrývkou hlavy, zakrývající vlasy, krk a uši. Žilbáb se stává častým tématem hovorů muslimek. Tento oděv, který připomíná evropský „baloňák“ vyvolává debaty typu „jak moc by měl být obtažený, co to znamená „příliš“ a do jaké míry se to dá ještě tolerovat.“¹¹³ Nosí se spíše v liberálních zemích.

► **Abája.** Dámský svrchní plášť. Jedná se o konzervativní oblečení - abája má splývavý střih, dlouhé rukávy a zakrývá celé tělo až po kotníky. Tradiční barva je

¹¹¹ Někteří saudští šejchové toto spojení mezi očima hodnotí jako zakázané, protože je podle jejich názoru příliš svůdné.

¹¹² Srov. Žena a niqab při hadždž In *Islamic community of Czech sisters* [online]. Islamic community of Czech sisters, 20. 10. 2005; 21:01 [cit. 10. února 2008]. Dostupné na WWW : <http://groups.msn.com/islamiccommunityofczechsisters/hadd.msnw?action=get_message&view=0&ID_Message=13144&LastModified=4675544210813100706>.

¹¹³ KLÍMOVÁ-ĀUMEROVÁ, K. *Mužům vstup zakázán*, s. 39.

černá, i když se nosí i provedení v jiných decentních barvách. Většinou má zapínání pouze na ramenu nebo ve výstřihu a obléká se přes hlavu. Doplňuje ji *hidžáb*, někdy také obličejový závoj. V některých zemích je obdobným kusem oděvu nazýván „burka“.

► **Čádor.** Dámský svrchní plášť. Čádor bývá velký kus látky, jež se přehazuje přes hlavu a nechává se splývat až po kotníky nebo do pasu. Ve většině případů má černou barvu, nemá žádné otvory na ruce a ženy si ho většinou přidržují pod bradou nebo ováží okolo pasu (výjimečně mívá zapínání na knoflíky). Ženy nosí pod čádorem ještě jeden šátek. Tento oděv je populární zejména v Íránu a příhraničních oblastech Iráku.

► **Salwar kameez.** Dámské šaty s širokými kalhotami a šálou; populární zejména v Indii a Pákistánu.

► **Sári.** Zavinovací oděv. Sári se skládá z několik metrů dlouhé látky. Tato látka se obmotá kolem těla a posléze se zastrčí do spodní sukně a cípy se poté použijí k překrytí ramen a hlavy. Muslimky (na rozdíl od žen jiné víry, žijících v Indii) používají látku i k zakrytí hlavy. Sári v islámské úpravě je oblíbené v muslimských částech Indie a Bangladěše.

► **Kaftan, Dishdashi.** Dlouhý plášť. Má dlouhé široké rukávy, většinou zapínání zřepedu, je barevný a bývá zdoben ozdobnou výšivkou. Přetahuje se přes hlavu a mívá bohaté zdobení – má lehce slavnostní nádech. Je populární ve státech severní Afriky

► **Baju Kerung.** Dlouhá tunika. Kerung se nosí přes dlouhou sukni a je populární zejména v Indonésii či Malajsii.

► **Džalabíja.** Dámský oděv. Džalabíja se obléká přetažením přes hlavu - nezapíná se na knoflíky ani na zip. Má velkou kapuci a nezašité kapsy, kterými žena může dosáhnout na oblečení pod džalabíjou. Džalabíje jsou všech možných druhů – zdobené i bez vzorů. Nosí se zejména v Maroku.

► **Milája.** Svrchní venkovské oblečení. Délka bývá většinou ke kotníkům, materiál bavlna. Nosí se převážně v Egyptě.

► **Futa.** Dlouhá spodní sukně. Časté je barevné provedení. Populární zejména v Tunisku.

► **Farašija** (Lybie), **Safsári** (Tunisko). Oblek. Velký, většinou bavlněný kus bílé látky, jež se omotá kolem ženina těla a cípem se zakryje hlava. V současné době už není příliš populární.

► **Domáci modlitební úbor.** Jedná se o ženské oblečení, skládající se ze dvou částí – speciálního *hidžábu* velkých rozměrů (tzv. *janisu*), který se obléká většinou přes oblečení a kromě vlasů zakrývá i ramena a paže a končí pod boky. Druhou částí úboru je dlouhá sukně (tzv. *tanora*), jež sahá až na zem a zakrývá i prsty u nohou. Oba díly jsou opravdu velké, aby při modlení, když žena klečí, byla zakryta celá její postava včetně chodidel. Oba díly modlitebního úboru jsou ušité ze stejné látky, lišící se podle jednotlivých území. Například v Jordánsku bývají většinou světle modré nebo růžové a na spodním zakončení sukně i *hidžábu* je krajkový lem.¹¹⁴

Modlitební *hidžáb* také někdy ženám slouží jako východisko ze situace, kdy je žena například sama doma nezahalena a zvoní zvonek – místo složitého uvazování klasického *hidžábu* se žena rychle obleče do *janisu* a splňuje tak všechny požadavky na zahalení.¹¹⁵

12.4.2 Druhy zahalení

► **Nikáb.** Závoj na zakrytí obličeje. Zakrývá většinou spodní část obličeje – tedy nos, ústa, bradu a tváře – oči zůstávají nezakryté. Zapíná se na knoflíčky, na suchý zip nebo se zavazuje. Tradiční barva nikábu je černá. Je populární všude v muslimském světě, nosí se většinou v kombinaci s *khemarem* nebo jinou formou *hidžábu*.

► **Khemar.** Pokrývka hlavy. *Khemar* zahaluje celou hrud' a sahá až do poloviny rukou nebo k bokům. Většinou má nositelka pod ním ještě čepičku. Není na něj potřeba používat špendlíky, protože se jedná o kruhový šátek, v němž je otvor na hlavu. Obličej zůstává nezahalený.

¹¹⁴ Srov. KLÍMOVÁ-PUMEROVÁ, K. *Mužům vstup zakázán*, s.128.

¹¹⁵ Srov. KLÍMOVÁ-PUMEROVÁ, K. *Mužům vstup zakázán*, s.128.

► **Amira hidžáb.** Původně kuvajtská pokrývka hlavy. Amira hidžáb bývá většinou dvoudílný. Skládá se z malého čepce, který si žena nasadí na hlavu a z druhého kusu látky, trubkovitého tvaru, který si žena navlékne na čepičku. Amira hidžáb bývá i jednodílný - místo čepičky je pak do čelní části všitý kus látky. Jednodílný i dvojdílný amira hidžáb pak ve výsledku vypadají téměř totožně.

► **Šátek.** Pokrývka hlavy čtvercového tvaru. Způsoby uvázání jsou různé podle kraje. k zafixování bývá použito špendlíků. Často se používá v Turecku.

► **Šála.** Pokrývka hlavy obdélníkového tvaru. Šála je populární v celém muslimském světě, zejména ale u muslimských žen žijících v zemích Perského zálivu. Způsoby jejího uvázání jsou různé podle kraje a zvyklosti, k upevnění se používá špendlíků.

► **Tudung** – Pokrývka hlavy. Malajsie.

► **Boušija.** Druh nikábu. Boušija zakrývá oči, ale tento oční závoj může být zvednut, takže oči mohou být vidět. Může být nošena přes hidžáb, nebo pod ním. Je průhlednější než tradiční nikáb.¹¹⁶

► **Pak – čádor.** Pokrývka hlavy a obličeje. Jde vlastně o khemar, který má zabudovaný obličejový závoj. Populární v některých částech Pákistánu.¹¹⁷

12.4.3 Doplnky

► **Nátepničky.** Návleky na ruce. Používají se na zápěstí pod abáju, žilbáb nebo jiný druh islámského oblečení. Pokud žena zvedne ruku vzhůru a vyhrne se jí rukáv, nátepničky stále zakrývají kůži. Tradiční barva je černá, ale oblíbené jsou i pastelové barvy. Mají délku od zápěstí k loktům a často bývají u zápěstí zakončeny krajkou.

► **Čepička pod hidžáb.** Spodní čepička. Muslimské ženy si jí často nasazují na hlavu pod všechny druhy *hidžábu*. Svrchní pokrývka hlavy pak lépe drží

¹¹⁶ Srov. KURTA, S. *Salwar Kameez India* [online]. [cit. 1. března 2008]. Dostupné na WWW: <<http://www.salwarkameezindia.com/indian-saris.htm>>.

¹¹⁷ Srov. Tamtéž.

a žena má také jistotu, že pokud se jí vnější zakrytí poodhrne, zůstane stále zahalena.

► **Rukavičky.** Doplněk k svrchnímu plášti. Jsou většinou poměrně dlouhé - do půlky předloktí nebo až k loktům. Vyráběny jsou z lehkých materiálů. Důvodů k jejich používání je hned několik: vysoká míra religiozity, ozdobené ruce nebo nehty či krátké rukávy u pláště. Většinou bývají v černé barvě.

► **Dupata.** Dlouhý zdobený šál. Populární zejména v Pákistánu, Indii či Bangladéši.

13. STOLOVÁNÍ

Vzhledem k tomu, že některé muslimské ženy jsou omezeny ve výběru s kým by chtěly trávit své volné chvíle, pro mnohé může být problém se sejit s kamarádkou například v kavárně, čajovně či restauraci. Ve většině muslimských států není zvykem, že by si ženy chodily samy popovídat do restaurace. Většinou bývají v doprovodu rodiny nebo manžela. i to už se ale začíná velmi pozvolna měnit. Například v Sýrii už dochází k prolínání některých prvků evropských a muslimských – i dvě moderní dívky jsou samy do restaurace na večeři a někdy si objednájí i vodní dýmku. Samozřejmě ale musí jít o restauraci, která není vyhrazena pouze pro muže.

Většina žen však takovéto volnočasové aktivity nevykonává. z tohoto důvodu se staly obědy, večeře a různé hostiny či oslavy, kterých se účastní i jiné osoby než rodinní příslušníci, významnou volnočasovou aktivitou muslimských žen. Zde si, při dodržení islámských pravidel, mohou muslimské ženy pohovořit zpravidla volněji než na veřejnosti. Proto muslimské ženy rády organizují takováto setkání, která zaplní jejich volný čas. Přitom mohou prokázat své kuchařské umění, ukázat svou péči o rodinu, vybavení bytu, dobře vychované děti apod. Lze konstatovat, že se jídlo stalo v některých muslimských rodinách velmi důležitou volnočasovou aktivitou. Obědy a večeře jsou i několikahodinové obřady, během nich spolu věřící tráví spoustu času.

13.1 Zvyklosti související s jídlem

Pokud žena vaří doma a do rodiny přijde návštěva, musí se dodržet určité rituály. Jelikož stále platí, že muž by neměl oslovovat nepříbuzné ženy přímo, ale jen prostřednictvím jejich mužského příbuzného, komunikace se tak odehrává přes muže.

Příprava jídla může v některých početných rodinách (některé mívají i deset členů) zabrat několik hodin času a je to záležitost ryze ženská. Do vaření se tedy zapojuje nejenom matka rodiny, ale i její starší dcery. Pokud však přijde návštěva, s jídlem ve většině muslimských států nepomáhá. „Pomáhat hospodyně při přípravě jídla se v Jordánsku považuje za urážku: Nabídnete-li pomoc, dáváte jí najevo, že to ‚nezvládá sama.‘“¹¹⁸ Totéž platí i pro úklid – návštěva by neměla pomáhat, a to i přesto, že i mytí nádobí a uklízení kuchyně ve velkých rodinách se může zdát časově velmi náročnou záležitostí.

Pokud se jedná o návštěvu restaurace, je nutné dodržovat opět určité předepsané zvyklosti. Zaprvé, vždy vchází do restaurace první muž a vybere pro ženu, popřípadě celou rodinu vhodný stůl. S číšníkem vždy komunikuje také zásadně muž. Některé restaurace jsou pouze pro muže, některé jsou smíšené a některé mají dvě části – část pro muže a část rodinnou.

Jídlo a jídelní obřady jsou řízeny určitými zvyklostmi, typickými pro konkrétní lokalitu. V mnoha muslimských zemích se jí na zemi. Pro mnoho lidí je to však nepohodlné. Lidé jsou shrbení, špatně se jim sedí a mají skrčený žaludek. Proto se od tohoto zvyku v modernějších rodinách pomalu opouští. Většinou však platí, že se jídlo nosí na velkých talířích a ve velkých mísách doprostřed stolu. Každý poté dostane svůj talíř a postupně si na talíř dává, na co má zrovna chuť. Někdy se k tomuto účelu používají příbory či nejrůznější naběračky, někdy si lidé servírují jídlo na své talíře přímo rukama.

¹¹⁸ Srov. KLÍMOVÁ-PUMEROVÁ, K. *Mužům vstup zakázán*, s 69.

V islámu jsou zakázané určité potraviny. Jedná se o maso zdechlin, vepřové maso, tekoucí krev a maso zvířat, jež nebylo zabito tradičním způsobem – tedy nebylo jim podříznuto hrdlo.¹¹⁹ Tyto zákazy jsou například obsaženy v súře 16:115: „On zakázal vám jedině zdechliny, krev, vepřové maso a to, co někomu jinému než Bohu bylo zasvěceno. Ten však, kdo z donucení tak učiní, aniž po tom toužil či přestupníkem byl - tedy Bůh zajisté je odpouštějící, slitovný.“ Odpověď na otázku, proč zrovna vepřové maso není jednoduchá a muslimové se v odpovědích často rozcházejí. Výklady jsou nejrůznější – jeden výklad tvrdí, že vepřové maso není zdravé pro lidský organismus a je plné parazitů, jedním dalších z mnoha možných vysvětlení je, že stavba vepře mu neumožňuje podívat se vzhůru a to je důkaz, že vepři neuznávají žádné vyšší hodnoty.

13.2 Pití alkoholu

Alkohol mění lidské vnímání a působí negativně v oblasti fyzického i duševního zdraví. Pití alkoholu je proto v islámu zakázané, a to platí pro všechny věřící, bez rozdílu. Toto nařízení je obsaženo například v Koránu v súře 5:92/90: „Vy, kteří věříte! Víno, hra *majsir*¹²⁰, obětní kameny a vrhání losů šípy jsou věru věci hnusné z díla satanova. Vystříhejte se toho - a možná, že budete blažení.“ Tento zákaz, původně vztážený jen na víno, se postupem času začal uplatňovat na veškeré alkoholické nápoje. „Muslimové většinou sami s přesvědčením dodržují zákaz vepřového a masa jiných nedovolených zvířat, postoje k alkoholu se spíše individuálně liší. Alkohol v jakékoliv podobě je přísně zakázán v Saúdské Arábii, Kuvajtu, Íránu, Súdánu a Libyi, jinde bývá jeho prodej omezen jen na cizinecké hotely, restaurace a malý počet licencovaných krámků. V sekularizovaných zemích se prodává volně. O váhavosti v této otázce svědčí praxe ze Spojených

¹¹⁹ Srov. AL-QARADÁWÍ, J. *Povolené a zakázané v Islámu*, s. 33.

¹²⁰ Hazardní hra.

arabských emirátů: některé ze sedmi emirátů alkohol v hotelích povolují, některé ne.¹²¹

Samozřejmě ne všichni muslimové a muslimky dodržují nařízení Koránu vždy a za každé situace. Někteří z nich se čas od času, a téměř výlučně při slavnostních příležitostech, alkoholického nápoje napijí (takovýchto věřících je ale menšina). Populární pak bývá zejména pivo nebo víno. Na některých místech, zejména v Turecku či Sýrii, je oblíbená silná pálenka - tzv. *rakije*. Jedná se o alkoholický nápoj, pocházející z Turecka, do něhož se při kvašení přidává anýz a další koření. Tento nápoj obsahuje vysoké procento alkoholu – někdy až 45%. Někteří lidé ho pijí společně s mlékem, nebo ho ředí vodou.

Víno je v Koránu povoleno a přislíbeno pouze v nebi. Často pak bývá kladena otázka, proč je víno v pozemském životě zakázané, když v nebi je povolené. Islámští učenci tento paradox vysvětlují následovně – víno, které bude pro lidi v nebi, jim nebude škodlivé – lidé z něj nebudou opilí a nebude jim z něj špatně. Víno v nebi bude příjemné a nebude způsobovat změny v chování lidí.

13.3 Kouření

Kouření je v islámu zakázáno. Na zákaz kouření byla dr. Ibrahimem Desaiem, jedním z důležitých muslimských duchovních, vydána fatwa. V této fatwě je zákaz vysvětlován negativními dopady kouření na lidské zdraví - je vědecky dokázané, že kouření způsobuje rakovinu plic a přispívá ke vzniku dalších těžkých onemocnění, například tuberkulózy. Kouření tedy může způsobit smrt člověka. Jedná se vlastně o akt pomalé sebevraždy, avšak sebevražda je v islámu zakázána. Jak se píše v sůře 2:195: „Rozdávejte na stezce Boží, avšak nevrhejte se do zkázy vlastníma rukama! Konejte dobré skutky, neboť Bůh miluje ty, když dobré skutky dělají.“

Ve většině muslimských zemí je však i přes tento zákaz kouření velmi populární. Pokud jde o kouření cigaret, vidět na veřejnosti kouřící ženu je spíše výjimka, ale mužů kouří značná část. Mezi ženami je pak populární spíše vodní

¹²¹ KROPÁČEK, L. *Islám a Západ*, s. 124.

dýmka, tzv. *šíša*. Povětšinou je vodní dýmka výsadou mužů, ale v některých kavárnách v některých zemích (například v Sýrii) lze při jejím kouření spatřit i ženy. Tyto ženy jsou však spíše výjimečné – převážná většina muslimek nemá touhu kouřit ani cigarety, ani vodní dýmky. Vodní dýmky si lze objednat v čajovnách (některé bývají pouze pro muže) nebo v některých restauracích.

14. VOLNÝ ČAS A NÁBOŽENSTVÍ

Činnosti spojené s vírou patří mezi nejvýznamnější aktivity v životech některých muslimských žen a zabírají jim nezanedbatelnou část života. Správný muslim by se měl pětkrát denně pomodlit, před modlitbou se omýt aj. (viz podkapitola 14.1.2 Modlitba). Je otázka, zda jsou tyto aktivity aktivitami volnočasovými, nebo zda je věřící pojímají jako povinnosti. Zatímco v západní společnosti je víra věcí soukromou a v některých státech se pozvolna vytrácí, v muslimském světě hraje náboženství v životech většiny muslimů a muslimek klíčovou roli. Islám ovlivňuje téměř všechny jejich činnosti a tedy i ty volnočasové. Zatímco volný čas muslimských žen žijících v různých oblastech a socio-kulturních podmínkách se výrazně liší, pokud se jedná o náboženství – trávení volného času se ve všech zemích podobá. Shody jsou výrazné zejména při vykonávání tzv. *pěti sloupů víry* nebo například při návštěvě mešit. V některých oblastech také dochází učitel náboženství k věřícím domů. Muslimové s tímto učitelem, ale samozřejmě i bez něj, tráví spoustu hodin recitováním a pročitáním Koránu, či učením se některých pasáží nazpaměť.

14.1 Pět sloupů víry

Pět sloupů víry¹²² je pět úkonů, závazných pro každého muslima. Některé z těchto aktivit, například modlitba nebo pouť do Mekky, věřícím zabírají mnoho volného času a muslimské ženy i muži je dělají s radostí.

Dva ze sloupů víry - vyznání víry a almužna - nepatří mezi volnočasové aktivity, pro úplnost a větší přehled však považujeme za důležité se i o nich v naší práci zmínit.

14.1.1 Vyznání víry

Jedná se o pronesení věty: „Není Boha kromě Alláha a Muhammad je jeho prorok.“ Kdokoliv tuto formulku pronese (i kdyby byl násilím přinucen – tedy nemyslel ji upřímně), stává se muslimem. Vyznání víry je součástí každé modlitby.

14.1.2 Modlitba

Modlitba je pro všechny muslimy velmi důležitá činnost. Správný muslim by se měl modlit pětkrát denně – po západu slunce (začátek islámského dne), při východu slunce, v poledne, odpoledne a při západu slunce. V muslimských zemích k modlitbě svolává z minaretů mešit tzv. *muezzin* – člověk nebo stále častěji nahrávka, jež svolává lidi k modlitbě. Na hlas *muezzina* bývá v některých zemích kladen obrovský důraz i ze strany státu „V Lybii a Kuvajtu se například ve chvíli *azánu*¹²³ přeruší televizní vysílání. Jeho zpěv je doprovázen záběry Velké mešity v Mekce, mešity v Medíně a svatyně Kubbat as-Sachra v Jeruzalémě. Poté se objeví hlasatel a ohlásí krátkou přestávku pro vykonávání modlitby. Teprve potom pokračuje další program.“¹²⁴ Modlení má taktéž svá speciální pravidla, jež upravuje *šarí'a*. „Celé modlitbě předchází rituální očištění, které se stejně jako modlitba skládá z několika nezbytných úkonů a pohybů. Rituální očistu je třeba vykonat před každou modlitbou (tedy pětkrát denně) a navíc po každém

¹²² Někdy také nazývaných jako tzv. *pět pilířů islámu*.

¹²³ Volání, jež svolává věřící k modlitbě.

¹²⁴ Srov. MENDEL, M. Tajemství pěti sloupů víry. In KŘIKAVOVÁ, A. et al. *Islám*, s. 75.

pohlavním styku, nehledě na to, bude-li se dotyčný vzápětí modlit. Rituální očistu před modlitbou je však možné vynechat tehdy, nepoužil-li dotyčný muslim po poslední modlitbě toaletu. Tak totiž zůstává *čistý* od posledního rituálního omytí.¹²⁵

Očista je v islámu velmi důležitá, aby se člověk mohl pomodlit. Znečištění je dvojího druhu – lehké a těžké. „Za těžké znečištění se považuje stav po pohlavním styku nebo výronu spermatu, při menstruaci, v těhotenství a v šestinedělí. k lehkému znečištění může věřící přijít po dotyku nečisté či zakázané věci (alkohol), nečistého zvířete (vepř, pes, zdechlina), při krvácení nebo výtoky hnisu, po ukončení tělesné potřeby, dotykem pohlavních orgánů, a dokonce i po procitnutí ze mdloby.“¹²⁶

z lehkého znečištění se lze dostat právě rituálním omytím – věřící si třikrát omyje ruce až k zápěstí a vypláchne si ústa a nozdry vodou z pravé dlaně. Následně si třikrát omyje obličej, opět třikrát omyje ruce až k loktům, pravou dlaní si přetře hlavu, pokud je to muž tak také vousy, dále následuje přetření ušních boltců a šije. Nakonec si věřící omyje nohy až ke kotníkům. Pokud není pro omytí možnost využít vody, může se věřící symbolicky omýt pískem nebo prachem.¹²⁷

Po omytí je potřeba připravit si modlitební kobereček a otočit se čelem k svatému městu Mekce. Člověk, který se modlí, si také musí sundat boty. Pokud jsou v domácnosti muži i ženy, je zvykem, že se obě pohlaví modlí v jiných místnostech. Zatímco ženy mají povolené při modlitbě zůstat doma (a dodržet přitom všechny náležitosti, včetně speciálního modlícího úboru), muži by měli vykonat modlitbu společnou – tj. v mešitě. Někdy zastihne muslimy a muslimky volání muezzina když jsou právě na cestě – v takovém případě se mohou pomodlit přímo na ulici. Mnoho muslimů tak činí, ale v některých větších městech nábožensky liberálnějších států (například Damašek) se na ulicích při svolávání k modlitbě nic nemění a lidé spěchají dále.

¹²⁵ KLÍMOVÁ-PUMEROVÁ, K. *Mužům vstup zakázán*, s. 127.

¹²⁶ Srov. MENDEL, M. Tajemství pěti sloupů víry. In KŘÍKAVOVÁ, A. et al. *Islám*, s.72-73.

¹²⁷ Srov. MENDEL, M. Tajemství pěti sloupů víry. In KŘÍKAVOVÁ, A. et al. *Islám*, s. 73.

Slova modliteb jsou, kromě sváteční modlitby, neměnná. Neměnné jsou i všechny rituály a postoje, které modlíci se člověk vykonává. Pozice na sebe navazují a opakují se. Na začátku člověk stojí vzpřímeně, hlavu má sklopenou a ruce překřížené na prsou, přičemž pravá ruka drží levou za zápěstí. Dále se, zatímco člověk stále stojí, muslim pokloní a následuje pokleknutí. Nakonec si modlíci se muslim položí hlavu na zem a do výše ramen také ruce. Celou dobu je potichu odříkávána modlitba. Tato procedura obvykle trvá asi pět minut.¹²⁸

Speciální místo v životě věřících zaujímá páteční modlitba, které by se měl každý muslim zúčastnit.¹²⁹ Nejprve se modlí všichni věřící samostatně a poté z kazatelny hovoří „poučený vykladač koránu a sunny“ – kazatel. Jeho promluva začíná většinou rozborem nějaké myšlenky z Koránu a její aplikací na současné problémy. Druhá část promluvy mívá bohoslužebný ráz – kazatel většinou chválí zejména proroka Muhammada a další významné osoby z doby vzniku islámu, často také kazatel prosí za národ, věřící lidi atp.¹³⁰ V pátek většinou celé rodiny chodí trávit volný čas mimo domov, například do restaurace nebo do parku. V parcích si povídají zatímco si děti hrají, pořádají se pikniky atd.

14.1.3 Půst

Třetí pilíř islámu je považován za fyzicky nejnáročnější. Muslimské ženy se i v tomto období zabývají přípravou jídla, protože půst končí západem slunce. Po západu slunce je čas na jídlo. Proto i v období půstu je čas muslimský žen zčásti zaplněn sháněním potravin a přípravou jídla na večer.

Povinný půst probíhá v devátém měsíci islámského kalendáře – *ramadánu*. V době půstu „... se mají věřící vyvarovat neshod, neslušných řečí a tělesných rozkoší. Některé právní školy zakazují během postního dne nejen kouření, žvýkání tabáku a pití třeba jen doušku vody, ale dokonce i polykání slin.“¹³¹

¹²⁸ Srov. KLÍMOVÁ-PUMEROVÁ, K. *Mužům vstup zakázán*, s. 129.

¹²⁹ Pátek je dnem, kterým v muslimském týdnu začíná víkend.

¹³⁰ Srov. MENDEL, M. Tajemství pěti sloupů víry. In KŘÍKAVOVÁ, A. et al. *Islám*, s. 72-78.

¹³¹ MENDEL, M. Tajemství pěti sloupů víry. In KŘÍKAVOVÁ, A. et al. *Islám*, s. 79.

Půst je závazný pro všechny dospělé muslimy a muslimky, kteří jsou zdraví. Některé skupiny lidí jsou od půstu dočasně osvobozeni, ale později musí půst určitým způsobem nahradit (způsob náhrady půstu i jiné detaily podrobně upravuje islámská právní věda). Jsou jimi lidé nemocní a lidé cestující. Také ženy, které mají menstruaci, jsou těhotné nebo v šestinedělí jsou od půstu osvobozeny.¹³²

Půst je zakončen první den desátého měsíce islámského kalendáře – *šavvál*. Tento den se slaví svátek přerušení půstu a tato oslava probíhá za bujarého veselí. Poslední den půstu se také koná modlitba, po jejímž skončení mají dát muslimové almužnu potřebnému člověku, který stojí nejbliže.¹³³

Mnoho lidí půst dodržuje mimo jiné i ze solidárních důvodů. Některé muslimky a muslimové pokládají za správné tímto způsobem ukázat, že soucítí s lidmi z chudých zemí, kde je nedostatek potravin.

Restaurace o *rammádánu* bývají otevřené převážně na nádražích, letištích atd. „Povolené jídelny přitom mívají okna polepená novinovým papírem, aby krmící se lidé nebyli vidět a neuváděli tak v rozpaky a pokušení spoluobčany, kteří půst dodržují. Časté jsou v celém muslimském světě i plenty, jimiž je o ramadánu před zraky okoloidoucích zakryt vchod do veřejných stravoven všeho druhu – od restaurací až po stánky s čerstvými ovocnými džusy.“¹³⁴

14.1.4 Almužna

„Lidé, jež mají hříšnou touhu přisvojovat si více, než jim stačí k čestnému životu, jsou povinni se z tohoto hříchu očistit udělováním almužen. V islámském právu je almužna chápána jako vrácení části majetku, který Alláh umožnil člověku získat. Je to svého druhu povinný odpustek za hříšnou touhu člověka vlastnit.“¹³⁵ Almužnu musí poskytovat každý dospělý muslim/muslimka, kromě

¹³² Srov. MENDEL, M. Tajemství pěti sloupů víry. In KŘIKAVOVÁ, A. et al. *Islám*, s. 80.

¹³³ Srov. MENDEL, M. Tajemství pěti sloupů víry. In KŘIKAVOVÁ, A. et al. *Islám*, s. 80-81.

¹³⁴ TUREČEK, B. *Světla a stíny islám*, s.30

¹³⁵ MENDEL, M. Tajemství pěti sloupů víry. In KŘIKAVOVÁ, A. et al. *Islám*, s. 81.

otroků, dětí, lidí tělesně a mentálně postižených a jinověrců. Almužna může být dobrovolná, nebo povinná.

14.1.5 Posvátná pouť do Mekky

Vzhledem k tomu, že muslimské ženy mají ztížené možnosti cestování a poznávání jiných zemí ve svém volném čase, je povinná posvátná pouť do Mekky pro ně velmi významná, a to nejen z hlediska náboženského, ale je to určitá forma turistiky.

Posvátnou pouť do Mekky (město v Saúdské Arábii) má alespoň jednou za život vykonat každý muslim a muslimka, jež je zdravý a má dostatečné prostředky. Přestože po finanční stránce je cestování do Mekky velmi náročné, každoročně vysoký počet poutníků tuto náboženskou povinnost vykoná. Na pouti do Mekky muslimské ženy mohou navázat nové kontakty s dalšími muslimskými ženami, poznat jiné kraje a odpočinout si od všedních starostí. Navíc poutníci, kteří pouť vykonají, se stávají váženými osobami.

Posvátné pouti jsou dvojího druhu: velká pouť – *hadždž* a malá pouť, tzv. *umra*. Umru „lze vykonat jako záslužný čin individuální zbožnosti kdykoliv, zatímco *hadždž* představuje hromadnou pouť v určených dnech měsíce *dhú-l-hidždža*.“¹³⁶

Věřící, jež se chystá na posvátnou pouť, má doma urovnat vše potřebné – uspořádat materiální poměry (měl by také napsat závěť), zaplatit dluhy, urovnat vztahy, zabezpečit rodinu na dobu své absence a předsevzít se, že bude žít ctnostněji k lidem i Bohu. i tyto činnosti určitým způsobem naruší stereotyp a zpestří volný čas muslimské ženy. Po dobu pouti není věřícím povoleno se holit, česat, malovat, stříhat si vlasy (muži též vousy), prolévat krev, trhat rostliny, používat parfémy a mít sexuální styk.¹³⁷

¹³⁶ Dvanáctý měsíc muslimského kalendáře.; KROPÁČEK, L. *Duchovní cesty islámu*. Praha: Vyšehrad, 2006, s. 110.

¹³⁷ Srov. KROPÁČEK, L. *Duchovní cesty islámu*, s 111.

Obřad velké pouti probíhá následovně: Ve stanovenou dobu poutníci přijdou ke svatyni Kaabě a sedmkrát ji obejdou, přičemž se snaží dotknout se či políbit černý kámen uprostřed. Dále věřící sedmkrát proběhnou mezi pahorky, jež stojí mimo mešitu. Další den poutníci společně putují do údolí Míná, kde vykonají společnou modlitbu a přespí. Následující den všichni společně vystoupají na pahorek Arafat, kde vykonají dvě modlitby a poté, až do západu slunce vykonávají tzv. obřadní stání. Po setmění běží k blízké mešitě. Další den pouti je posledním dnem a nazývá se Velký nebo Obětní svátek. Po ranní modlitbě poutníci jdou zpět do údolí Míná, kde každý věřící ze tří velkých hromad hodí symbolicky sedm kamínků. Jde o symbolické kamenování satana. V témž údolí pak věřící obětují ovci nebo kozu. Je zvykem potom maso rozdat jako almužnu. Poutníci se většinou zdržují v Mekce ještě tři následující dny, ve kterých vykonávají další obřady.¹³⁸ Tyto činnosti jsou pro ženy velkým zážitkem a zpestřením, kromě náboženské povinnosti se jedná i o sociální a sportovní činnost. Náboženský zážitek je však na prvním místě, pro mnohou muslimskou ženu i muže se jedná o jeden z nejvýznamnějších okamžiků v celém životě.

Ženy by měly při pouti do Mekky dodržovat následující pravidla: z důvodu jejich vlastní bezpečnosti by měly cestovat s manželem nebo jiným příbuzným, popřípadě ve skupině žen nebo s vládní organizovanou skupinou. Žena by měla být při pouti do Mekky zahalená, ale měla by mít nezakrytý obličej a ruce (k zápěstí). Ženy (stejně tak jako muži) mohou být také oblečeny do tzv. *ihramu*, což je (v ženské verzi) bílé roucho, „které jim zakrývá celé tělo a hlavu, ale stačí, když mají čistý a skromný oděv typický pro oblast, z níž pocházejí.“¹³⁹

14.2 Volný čas s mešitách

Mešity jsou posvátná místa všech muslimů a muslimek, kteří je navštěvují primárně z důvodu modlitby. Mešity bývají obvykle rozlehlé budovy (což ale není pravidlem, velké bývají mešity zejména ve velkých městech), aby byly schopné

¹³⁸ Srov. KROPÁČEK, L. *Duchovní cesty islámu*, s 112-113.

¹³⁹ DENNY, M.F. *Islám a muslimská obec*, s. 80.

pojmout i několik stovek věřících.¹⁴⁰ Jako téměř vše v islámu, i pobývání v mešitě má několik podmínek. Lidé vcházející do mešity musejí být bez bot (boty by měly být uloženy či drženy v ruce přesně daným způsobem – podrážkami k sobě) a ženy musí být zahaleny, přičemž nezáleží na tom, zda jsou muslimky či nejsou. V mnoha mešitách funguje půjčovna abájí pro ženy, které z jakýchkoliv důvodů nejsou zahalené, ale chtějí mešitu navštívit.

Některé malé mešity na venkově nechávají věřící vstoupit pouze v čase modlitby, ve velkých, tzv. pátečních mešitách, muslimové tráví spoustu času. Kromě náboženských úkonů tyto mešity slouží také jako centra setkávání lidí – mají tedy také funkci sociální. Do mešit chodí věřící samostatně, ale velmi častá bývá i návštěva celých rodin. Lidé zde kromě modliteb a náboženských rozprav či čtení knih odpočívají, studují, procházejí se, povídají si, i spí. Mnoho muslimských rodin tak v mešitách stráví spoustu volného času. Pro některé lidi pak mešity mohou ztrácet náboženský význam, ale dostávají spíše význam sociální – někteří sem chodí jako zpestření po návštěvě tržiště, atd.¹⁴¹

V islámské společnosti velká část muslimských žen, ale i mužů, dodržuje předepsané rituály spojené s islámem. Náboženské úkony se tak pro většinu věřících stávají primární „volnočasovou aktivitou“ a společně s rodinou stojí velmi vysoko na žebříčku hodnot. V následující kapitole se zaměříme na cestování muslimských žen a mimo jiné také na možnosti přepravy, pokud se ženy chtějí dopravit za volnočasovými nebo jinými aktivitami.

¹⁴⁰ Kromě mešit pak existují i jednotlivé místnosti určené k modlení, například v některých velkých podnicích nebo na letištích.

¹⁴¹ Srov. GILSENAN, M. *Recognizing Islam: Religion and Society in the Modern Arab World*. New York; Toronto: Pantheon Books, 1982, s. 176-177.

15. CESTOVÁNÍ A TURISMUS

Cestování pro ženy znamená poněkud komplikovanou volnočasovou aktivitu. Jak již víme z předešlých kapitol, není zvykem, aby ženy i jen vycházely z domu úplně samotné, natož pokud jde o cestování jako hobby. Pouze ty nevíce „moderní“ a emancipované ženy vyjíždí samy a bez doprovodu na dovolenou. Vyjet mimo stát ve kterém žena žije může být komplikované i pro to, protože často bývá ještě vyžadován písemný souhlas manžela či otce, že tento souhlasí s ženiným cestováním. Nejčastěji proto ženy cestují buď manželem nebo s tzv. *mahramem* - legálním mužským doprovodem, což je ženin blízký příbuzný muž, jehož si žena nemůže vzít za manžela.

i přes tyto ztížené podmínky pro cestování muslimských žen ženy cestují a rozmáhá se cestovní ruch vůbec. „O významu cestovního ruchu na dnešním Blízkém východě svědčí odhady, že každoročně jezdí trávit dovolenou mimo domov 20-40% městských obyvatel z průměrně situovaných zemí (Sýrie, Libanon, Jordánsko, Egypt, Alžírsko, Maroko, Tunis, do roku 1991 také Irák). z bohatých ropných států tráví letní dovolené v zahraničí zřetelná většina rodin, tím spíše, že vedra jsou v létě v zálivu opravdu úmorná.“¹⁴² Není neobvyklé vidět muslimskou rodinu na dovolené i v Evropských zemích.

15.1 Legální mužský doprovod

V otázce, zda pro ženy platí povinnost cestovat s tímto doprovodem, se islámští učenci liší. Shodují se však v tom, že žena by měla mít *mahram* například na cestách v nutných a náhlých případech, jako je vyhledání lékařského ošetření mimo zem, kde žena žije. Podle Šejcha Attiyaha Saqra, bývalého vedoucího výboru pro fatwy na egyptské univerzitě Al Azhar, se požadavek cestovat

¹⁴² KROPÁČEK, L. *Blízký východ na přelomu tisíciletí*, s. 60.

s mužským doprovodem vztahuje na určitý druh cestování. Jedná se jedná například o cesty za studiem do západních zemí.¹⁴³

Jiní duchovní na otázku, proč by žena neměla cestovat o samotě argumentují tím, že ženy jsou křehká stvoření. Jsou fyzicky slabší než muži a tak se lehce může stát, že budou okradeny, přepadeny nebo sexuálně či jinak zneužity. Tomu je třeba preventivně zabránit, k čemuž je vhodný právě *mahram*. Doprovod tedy podle jejich názoru není omezování ženiny svobody, ale je to její ochrana a prevence problémů. S tímto názorem souhlasí i mnoho samotných muslimských žen.

Existují však i výklady liberálnější. Například dle názoru Šejka Ahmada Kuttyho,¹⁴⁴ profesora islámu na Islámském institutu v Torontu, je ženě cestování o samotě povoleno, pokud jsou dodrženy určité podmínky. Žena tak může činit, pokud má upřímný a důležitý důvod k cestování a udělá vše pro to, aby byla maximalizována její bezpečnost. Pokud jim hrozí nějaké nebezpečí, měly by mít mužský doprovod sebou, popřípadě pouze ženský doprovod. Šejk se odkazuje na hadísy, ve kterých manželky Proroka Muhammada cestovaly po městě i mimo město o samotě, pokud to nebylo bezpečné.

Ženy mají ztížené cestování nejen ze strany zvyklostí, ale leckde i ze strany států. V některých státech (kupříkladu i v tzv. Severokyperské Turecké republice) je dokonce problém vpustit ženu, která cestuje samostatně, do země. Úřady těchto států se obávají, že tyto ženy by mohly v zemi vykonávat prostituci, čemuž chtějí tímto opatřením zabránit. Pokud chce tedy žena v těchto zemích navštívit například své příbuzné, musí cestovat s *mahramem*.¹⁴⁵

¹⁴³ Žena cestující bez mahramu (legálního mužského doprovodu). In *Islamic community of Czech sisters* [online]. Islamic community of Czech sisters, 18. 1. 2005 [cit. 10. března 2008]. Dostupné na WWW: <http://groups.msn.com/islamiccommunityofczechsisters/otzkyodpovedi1.msnw?action=get_message&mview=0&ID_Message=10060&LastModified=4675621314542517165>.

¹⁴⁴ Tamtéž.

¹⁴⁵ Srov. KROPÁČEK, L. *Blízký východ na přelomu tisíciletí*, s. 59.

15.2 Rodinné cestování

Muslimové cestují, pokud je to možné, s celou rodinou. Velmi oblíbené začínají být – pod vlivem Evropy – přímořské rekreace. Zúčastňuje se jich pak velké množství lidí. Je to tím, že letních prázdninových pobytů a dovolených se neúčastní pouze nukleární rodina (tedy rodiče a děti), ale například i prarodiče, či někteří další příbuzní. Na dovolených si muslimské rodiny (jako kterékoliv rodiny na světě) utužují vazby a stmelují se. Rodiny, které si najímají hotel, se většinou nestravují v restauracích, ale vaří si sami v hotelu. Většinou se tak ústředními postavami stávají ženy, které pro celou rodinu vaří jídla. Dovolena pro takovýto velký počet lidí by se totiž jinak stala finančně velmi náročnou situací.¹⁴⁶

Velmi populární rodinné rekreace bývají u mořského pobřeží v zemi, ve které rodina žije, i mimo ni. Dále jsou oblíbené také dovolené ve městech. Pokud rodina cestuje na dovolenou do města, většinou se i po městě pohybují všichni spolu. Pokud se chce podívat někam žena sama, většinou jde v doprovodu manžela či jiného mužského příbuzného. Ženy mohou také chodit po městě po dvojicích či ve větších skupinkách, nebo s dětmi. Častými ženskými návštěvami pak bývají nejrůznější obchody či tržiště – tzv. *súqy*.

Mimo města a rekreace u moře jsou oblíbené například „ - zvláště v Arábii – výlety do pouště, stanování, sokolničení, koňské i velbloudí dostihy a činnosti připomínající beduínskou minulost.“¹⁴⁷

15.3 Dovolené u moře

Rodinné dovolené strávené u moře se stávají stále populárnějšími. Častým cílem a účelem dovolené bývá návštěva dalších příbuzných. Například v Sýrii se mnoho rodin na letní dovolenou téměř přestěhuje ke svým příbuzným na pobřeží středomořího moře, kde jsou nádherné pláže (Lattakia, Tartus). Na syrském

¹⁴⁶ Srov. KROPÁČEK, L. *Blízký východ na přelomu tisíciletí*, s. 56.

¹⁴⁷ Srov. KROPÁČEK, L. *Blízký východ na přelomu tisíciletí*, s. 56.

pobřeží se pomalu začíná rozrůstat turismus, i když více než mezinárodní se jedná o turismus vnitrostátní. Na pobřeží je mnoho turistických atrakcí (například křižácké hrady) a restaurací, kam celé rodiny mohou chodit na obědy. Podobně se rodiny na léto přemísťují také v některých zemích severní Afriky, které jsou situovány na pobřeží Středozemního moře.

Celé komplexy hotelů pro mezinárodní turistiku jsou situovány v některých státech na severu Afriky, jako je například Tunisko, Turecko, nebo Egypt, o něco méně je jich například v Sýrii či Alžírsku. Cestování západních turistů do těchto států a pohyb uvnitř bývá někdy problematické, kvůli bezpečnostním opatřením, jež mají turisty chránit před extrémisty. Například v Egyptě teroristé uskutečnili hned několik atentátů na turisty. z nedávné doby je známý případ z února 2008, kdy byli v Tunisku zajati dva rakouští turisté a všichni ostatní západní turisté poté teroristy varovali před cestami do muslimských zemí Afriky.

Velký boom zažívá rozvoj turistických center také v bohatých arabských zemích, jako jsou například Spojené Arabské Emiráty nebo pro občany muslimských zemí Saúdská Arábie. Tato situace je ovšem paradoxní, protože právě tyto země jsou považovány za jedny z nejortodoxnějších a proto se moderní život na pobřeží dostává často do střetů s tradicí. „Plážová centra a luxusní mezinárodní hotely se staly ohnisky předvádějícími slasti života zámožných návštěvníků ze západního světa, včetně alkoholu – mimo mezinárodní hotely leckde nedovoleného – západní hudby, lehce oblečených žen a uvolněné zábavy. Toto prostředí láká část místních zámožných vrstev k napodobování a zároveň na druhé straně vyvolává odpor militantních islamistů.“¹⁴⁸

Setkávání s cizinci může být v některých zemích pro místní občany komplikované, protože některé muslimské státy příliš nepodporují cestovní ruch. Jedním z těchto zemí je Saúdská Arábie. Tato země, na jejímž území se zrodil islám, si své „soukromí“ chrání. Pro cizince je obtížné se do království dostat, pokud cizinec navíc nevyznává islám, je velice málo pravděpodobné, že vízum

¹⁴⁸ KROPÁČEK, L. *Blízký východ na přelomu tisíciletí*, s. 58.

dostane. Jeden z požadavků pro povolení vstupu do země je mimo jiné tzv. *kafála* – zaručení se za cizince nějakým místním – saúdskoarabským občanem.¹⁴⁹

15.4 Cestování žen po městě

Jak jsme již zmínili, bývá zvykem, že muslimské ženy se po městě příliš nepohybují samy. Pokud se chtějí jít projít, většinou jdou s dětmi, s manželem, mužskými příbuznými, ženskými příbuznými nebo kamarádkami. Jen zanedbatelné procento muslimských žen vlastní řidičský průkaz - v muslimském světě usedají za volant aut zejména muži. V Saúdské Arábii mají ženy dokonce zakázáno vlastnit řidičský průkaz. Pokud ženy cestují do vzdálenějšího cíle a nemají k dispozici například osobního řidiče, mohou zvolit několik dalších variant přepravy:

► Jednou z možností je najmout si **taxi**. Taxi bývají na evropské poměry levná, vyplatí se tedy i na delší cestu. Cenu si většinou dohodne pasažér s řidičem taxíku ještě před zahájením cesty, platí se po dojetí do cíle. Taxametry se ve většině muslimských zemích používají většinou jen na výslovné přání klienta.

► Další možností přepravy je **sdílené taxi**, tzv. *savari*. Jedná se o mikrobusey, většinou pro 10-15 lidí, které čekají, až se naplní lidmi a teprve poté odjíždějí na místo destinace. Nemají tedy žádný jízdní řád. Tyto mikrobusey si žena může stopnout na ulici při jízdě, nebo do něj nasednout na speciálních stanovištích. *Savari* jsou levnější než taxi.

► Žena může využít také autobusové dopravy - síť **městské hromadné dopravy** bývá ve větších městech poměrně hustá. V některých zemích (například Írán) mají autobusy oddělenou část pro ženy a pro muže, přičemž ženský prostor bývá většinou v zadní části autobusu. Bývá zvykem, že ženy mají přístup i do mužské části, muži naopak do ženské části nesmí.

¹⁴⁹ Srov. KROPÁČEK, L. *Blízký východ na přelomu tisíciletí*, s. 59.

► **Meziměstské autobusy** jezdí ve většině lokalit také poměrně často, kvalita autobusů bývá velmi rozdílná. Levněji vyjde cesta staršími a menšími autobusy, o něco výše stojí cesta novými moderními autobusy. Cestování dražšími autobusy většinou zahrnuje i svačinu a pití. V autobusech se často promítají filmy nebo se pouští arabská hudba. Přeprava lidí meziměstskými autobusy bývá v některých zemích monitorována – například v Sýrii musí pasažér cestující meziměstským autobusem při koupě jízdenky nahlásit svou identitu. Jméno cestujícího je pak napsáno i na jízdence (vytištěná nebo ručně psaná).

► Mnoho žen se přepravuje také pomocí **motocyklů** - na místě spolujezdce. Vyjížděky na motorce s manželem a popřípadě i dítětem bývají (na venkově někdy jezdí na motorce i tři lidé) v mimoměstských lokalitách častou volnočasovou aktivitou.

► Ve velkých městech (například v Tehránu) mohou cestující využít také **metro**. Doprava po mnohdy milionových městech se tak podstatně zkrátí a zjednoduší. Tehránské metro má, stejně jako Tehránské autobusy, vagóny rozdělené na mužské a ženské, přičemž ženské bývají na začátku a na konci soupravy. Platí, že ženy do „mužských“ vagónů mohou (jedná se tedy o vagóny smíšené), ale muži do ženských vagónů nemohou. Pohodlí žen se tak zvyšuje.

► Cestování **vlakem** nedosahuje v muslimských zemích takové popularity jako například v Evropě. Vlaků se využívá spíše na dlouhé tratě.

► **Letecká doprava** je jednou z dalších možností přepravy. Letadla jsou v některých zemích velmi levná a přístupná každému, proto jsou často muslimskými ženami i muži využívána jednak na mezistátní lety, tak i k vnitrostátní přepravě. V některých chudých zemích je však samozřejmě letecká přeprava civilnímu obyvatelstvu nedostupná.

Formy přepravování a cestování žen se od sebe v jednotlivých zemích liší. Vše se odvíjí od ekonomické situace, vyspělosti země, náboženských tradic atd.

16. TANEC, HUDBA A ZPĚV V MUSLIMSKÝCH ZEMÍCH

Tanec, hudba i zpěv jsou činnosti, ke kterým se vyjadřuje mnoho muslimských učenců, šejků i běžných muslimských žen a mužů. Názory na tyto činnosti se liší – někteří věřící je odsuzují jako nemravné a příliš svůdné, aby mohly být vykonávány i na jiných místech než v soukromí, jiní je podporují jako lidem přirozené. Zda tyto aktivity muslimské ženy ve svém volném čase vykonávají, závisí na regionu ve kterém žijí a místních náboženských a tradičních zvyklostech.

16.1 Tanec

Tanec je v muslimských zemích spíše okrajovou volnočasovou aktivitou. Islám podle některých učenců obecně tanec nezakazuje, ale zakazuje cokoliv, co vzbuzuje touhu mezi cizím mužem a ženou. Ženy a muži tedy mohou tancovat pouze odděleně, tedy muži zvlášť a ženy zvlášť v jedné místnosti, nebo páry v úplném soukromí. Společenský tanec jako organizovaná volnočasová aktivita kromě hotelů a různých turistických center v muslimských zemích existuje jen málokde. V některých zemích se však mohou ženy zúčastnit kurzů břišního tance. Tanec je tedy v islámu v podstatě povolený, ale musí být striktně dodržena následující pravidla:

► Tanec mezi ženami

Nepřítomnost mužů, hudba a písně musí být povolené a neobsahovat žádná nevhodná či vulgární slova, muslimským ženám nesmí být žádnou ženou jiného vyznání viděna *awra*. Tanec žen v žádném případě nesmí zdržovat od vykonávání ženiných povinností (péče o děti, domácnost) nebo vést k nezákonné činnosti. Důraz je kladen také na to, aby ženy zachovávaly dobré mravy i pokud tančí jen mezi ženami. Neměly by překračovat hranice slušnosti a vzbuzovat touhu u jiných

žen, nebo podněcovat jejich nevhodné chování. Ženy tancují zejména na soukromých večírcích nebo na zásnubních oslavách.

► Tanec mezi muži

Pro tanec mezi muži platí totéž co pro tanec mezi ženami, tedy: tanci nesmí být přítomny žádné ženy, muži musí mít zakrytou jejich *awru* a musí se chovat tak, aby nehrozilo žádné nebezpečí pokušení.

► Tanec pro muže a ženy dohromady

Tanec v párech je povolen pouze v jediném případě – pokud tančící pár tvoří manželé. V ostatních případech jsou smíšené taneční páry zakázané. Tanec, kde jsou muži a ženy v tělesném kontaktu a obětí, totiž vytváří touhu a to je v islámu mimo manželství přísně zakázáno. Tímto zákazem je tak preventivně bráněno tomu, aby docházelo k zakázaným aktům a pozdějším problémům.¹⁵⁰

16.2 Orientální tanec

Orientální tanec (také lidově nazýván jako tzv. břišní tanec) je druh tance, v němž se klade důraz na pohyby břicha a pánevní oblasti. **Orientální tanec** je v některých muslimských státech velice populární a mimo žen ho výjimečně tančí i někteří muži. Veřejné kurzy orientálního tance (samozřejmě pouze pro ženy) existují například v Egyptě, Libanonu, Turecku, Malajsii či Tunisku. Lze zde chodit na soukromé hodiny, navštěvovat workshopy, či docházet na klasické hodiny lekce, kde je přítomno více žen.

¹⁵⁰ Srov. Rozhodnutí nad islámskými anašidy. In *Islamic community of Czech sisters* [online]. Islamic community of Czech sisters, 2. 5. 2005 [cit. 20. února 2008]. Dostupné na WWW : <http://groups.msn.com/islamiccommunityofczechsisters/otzkyodpovedi1.msnw?action=get_message&mview=0&ID_Message=10296&LastModified=4675508870979007601>.

Orientální tanečnice tradičně tančí bosé, aby měly hlubší kontakt se zemí. Orientální tanec je v každé muslimské zemi a oblasti odlišný. Jedná se o rozdíly nejen v tanci samotném, ale i v tanečním oděvu, míře zahalení tanečnic či nástrojů, které tanec doprovázejí. Jinak se tanec tančí například v Egyptě, jinak v Turecku nebo Kurdistánu. Zejména v Egyptě je orientální tanec dnes velice populární a rozšířený.

I když se tedy tance liší, základní prvky zůstávají stejné. Velmi důležitá v orientálních tancích je hudba – ženy mohou tančit na tzv. *drumsollo*, tedy pouze na zvuk jednoho či více tamburín. Ženy tančí také na tradiční hudbu té určité oblasti, ale v poslední době se stává populární i moderně zpracovaná klasická arabská hudba.

Tanečnice bývají na svá vystoupení ale i na tanec na svatbách a při ženských setkáních krásně nazdobené. Orientální tanec na svatbách je velmi populární, ženy zde mohou tancovat nezahalené, jelikož jsou pouze mezi ženami. Některé v nich ale tančují i v *hidžábu*.

V mnoha typech orientálních tanců mají ženy kolem boků uvázaný šátek s našitými „penízky“. Tyto penízky při pohybech boků charakteristicky zvoní a dotvářejí tak výsledný efekt. Ženy při tancích také mívají pomalované nohy nebo ruce hennou. Ženy mohou tanec tančit bez jakýchkoliv jiných doplňků, ale při některých tancích jsou používány i nejrůznější rekvizity – tanec s hůlkou, s závojem, s šavlí atd. k některým tancům se používají miniaturní činelky – tanečnice si je navlékají většinou na palec a prostředník obou rukou a do rytmu většinou opakují několik po sobě jdoucích rytmů.

V muslimských zemích lze na tržištích vybírat z nepřehledného množství nádherných látek. Mnoho žen (ale i mužů) si nechává speciálně nejrůznější obleky, stejně tak si i ženy nechávají šít šaty pro nejrůznější příležitosti – tedy také šaty na břišní tance.

16.3 Hudba a zpěv

Hudba, její poslech a vytváření, je v muslimských zemích velmi populární téma pro různé debaty. Hudbu totiž můžete slyšet téměř na každém kroku, přesto je však hudba (pod pojmem hudby je zde myšleno použití libovolných hudebních nástrojů a zpěv na různá témata) podle některých učenců v islámu zakázána. V muslimských zemích není zvykem, že by ženy nebo muži chodili na hodiny zpěvu, docházeli na výuku hry na hudební nástroj, nebo zpívali ve sboru (například v některých venkovských oblastech Maroka je volný čas strávený hraním na hudební nástroj pojmán jako čas zahálky a pokud by na hudební nástroj hrál muž, je považován za zženštilého).

Některými muslimskými učiteli je zpěv, stejně jako hudba a hudební nástroje, zakázán, podle jiných islámských odborníků jsou však tyto aktivity za určitých podmínek povoleny. Tento názor zastává například Júsuf al-Qaradáwí - který ve své knize *Povolené a zakázané v islámu* vyjadřuje přesvědčení, že hadísy oslavující zpěv jsou nadřazeny hadísům, které zpěv zavrhnou.¹⁵¹ Podle šejka Abdulazize bin Baze je jedinou možností, kde ženy mohou zpívat a tančit svatební oslava, kam mají přístup pouze ženy. Zpívání je dále povoleno při některých slavnostních příležitostech, jako je například svatba, narození dítěte, návrat cestujícího atd. Veškeré hudební nástroje jsou zakázány, s výjimkou tzv. *daffu*.¹⁵² *Daff* mohou používat jediné ženy, stejně tak jako jediné ženy mohou být přítomny tanci a zpěvu. Zpěv nesmí být neslušný nebo škodlivý islámské morálce. Kromě těchto příležitostí je poslouchání hudby a zpívání zakázáno a každý, kdo by tento zákaz překročil, páchá hřích. Hřích by byl ještě o to větší, pokud by byl zpěv provázen arabskou kytarou, houslemi nebo bubny.

Názor, že je hudba zakázána úplně, prosazuje šejch Ahmad Al-Khdayr - učitel na Institutu Islámských a Arabských věd ve Virginii, USA. Podle něj jsou písně a hudba zakázány, i když obsah písní je morální a smysluplný. Podle tohoto profesora totiž hudba člověka rozptyluje a odvádí ho tak od učení Koránu. Hudba

¹⁵¹ Srov. AL-QARADÁWÍ, J. *Povolené a zakázané v Islámu*, s. 211.

¹⁵² Malý bubínek, v Egyptě nazývaný *riqq*, z jedné strany otevřený, z druhé strany potažený kůží; mývá většinou deset cimbálů ve dvou řadách po pěti.

a písně také podněcují vášně a touhy a to může lákat k dalším zakázaným činnostem. Na hudbě vzniká závislost a lidé díky této závislosti zapomínají na své náboženské povinnosti a nahrazují je zakázanými činnostmi (například návštěva koncertů či sledování hudebních programů v televizi).¹⁵³ Problém se zpěvem někdy nastává u recitace Koránu, protože Korán se recituje zpěvavě, ne jako klasický text. Hranice mezi recitací a zpěvem je pak velmi tenká a nejasná.

Mnoho islámských učenců se shodne na tom, že jedinou povolenou písní je tzv. *anašíd*. Jedná se o charakteristický způsob recitování veršů (měli by ho recitovat muži), ve kterém dochází ke zvyšování hlasu a důrazu na některé partie textu. *Anašídy* se týkají především islámského učení a podporují islámské cítění. Při recitaci je zakázáno používat nepovolené hudební nástroje, používat nevhodný slovník a vyvarovat se způsobu recitace, který by ji přibližoval k hudbě – *anašíd* by neměl mít melodii. Je také důležité, aby se muslimové zabývali recitací jen občasně a nedovolili, aby byly díky této aktivitě zanedbány jejich povinnosti.¹⁵⁴

I přes tyto spíše negativní postoje k hudbě a zpěvu existují v muslimských zemích ženské hudební skupiny, ve kterých ženy a dívky zpívají veřejně, v televizi nebo rádiu. Ženy, zejména když jsou samotné, zpívají národní písně a poslouchají hudbu. Existuje i mnoho muslimských zpěvaček a písní, jež se promítají v televizích v muslimských zemích. Lze také zakoupit mnoho nosičů s nahrávkami zejména popových skupin a zpěváků z USA a Evropy – ať už legálně, nebo na černém trhu. Po zapnutí televize je možno v několika muslimských zemích kromě programů s náboženskými rozpravami či zprávami vidět také videoklipy. V těchto videoklipech hraje arabská hudba, zpívá se o lásce

¹⁵³ Srov. Je hudba Haram? In *Islamic community of Czech sisters* [online]. Islamic community of Czech sisters, 5. 2. 2005; 08:51 [cit. 23. února 2008]. Dostupné na WWW: <http://groups.msn.com/Islamcz/otzkyodpovedi.msnw?action=get_message&mview=0&ID_Message=407&LastModified=4675466862326505435>.

¹⁵⁴ Srov. Rozhodnutí nad islámskými anašídy. In *Islamic community of Czech sisters* [online]. Islamic community of Czech sisters, 6. 4. 2004; 02:12 [cit. 18. února 2008]. Dostupné na WWW : <http://groups.msn.com/islamiccommunityofczechsisters/otzkyodpovedi1.msnw?action=get_message&mview=0&ID_Message=16698&LastModified=4675572295294100117>.

mezi lidmi a vyskytují se zahalené, ale občas i nezahalené ženy. Tato videa se pouští v dálkových autobusech, v autech taxíků hraje z rádií hudba (náboženská, ale i arabská hudba s nástroji), někteří muslimové na veřejnosti dokonce tančí. Lze tedy říci, že i přes všechny zákazy si muslimské ženy i muži k hudbě nacházejí cestičky. Úplně svobodně však mohou lidé zpívat pouze v soukromí.

17. MUSLIMSKÁ ŽENA A MODERNÍ TECHNIKA

Přístup žen k moderním technickým přístrojům, jako jsou například mobilní telefony nebo fotoaparáty, závisí na lokalitě, ve které žena žije a zejména na ekonomické situaci rodiny. Některé ženy žijící ve venkovských oblastech Afghánistánu, Pákistánu nebo leckterých Afrických zemích nemají příliš možností trávit svůj volný čas telefonickými hovory nebo sledováním televize. V této kapitole se tedy zaměříme na volný čas žen, které mají k moderním technologiím přístup.

17.1 Fotografování

Fotografování není v muslimských zemích běžný koníček pro muže, tím méně pro ženy. Fotografování je dokonce v jistém smyslu problémová záležitost. Islám totiž zakazuje zobrazovat vše živé, co Bůh vytvořil.¹⁵⁵ Jak píše ve své knize Jusúf al-Qaradáwí, zákaz platí ještě důrazněji, pokud jde o kresby a malby „nahých a polonahých osob, částí mužského a ženského těla, které podněcují chtíč, či snímků mužů a žen v intimních pozicích, jež jsou k vidění v rozličných časopisech, novinách a na plakátech biografů. Je zakázáno dělat takové snímky, publikovat je, kupovat je, nosit je domů, do práce a do obchodu či věšet na zdi. Je zakázáno mít v úmyslu se na ně dívat.“¹⁵⁶ Proto mají někteří muslimové

¹⁵⁵ Výjimka z pravidla zákazu fotografování osob platí pouze na občanské průkazy, řidičské průkazy, nejrůznější legitimace atd. AL-QARADÁWÍ, J. *Povolené a zakázané v Islámu*, s.81
Některé kmeny v Africe stále věří, že pokud budou vyfotografování, přijdou o duši.

¹⁵⁶ AL-QARADÁWÍ, J. *Povolené a zakázané v Islámu*, s. 81.

k fotografování odpor (naproti tomu, někteří věřící, ženy, muži i děti se naopak fotí velmi rádi, nedbaje zákazů a doporučení). Vždy by proto mělo být dodržováno pravidlo, že pokud chce někdo muslimskou ženu či muže vyfotografovat, je nutné se předem zeptat. Pokud jsou ženy náhodou nezahalené, nebývá zvykem, že by se nechaly fotografovat, natož aby ony samy fotografovaly. Některé muslimské ženy se totiž nechtějí někde ukazovat, chtějí si chránit své soukromí a svou tvář. Když jsou dívky malé a chodí ještě oblékané jako malé děti na západě, v některých rodinách k pořizování fotografií dochází. V pozdějším věku, když chce být žena vyfocena bez závoje, fotograf by měl být také ženského pohlaví. Za velký prohřešek se považuje fotografovat muslimy při modlitbě. V poslední době také dochází k případům, kdy jsou muslimské ženy a dívky fotografovány tajně mobilními telefony, často dalšími ženami. Jedním z častých akcí kde se tak děje, bývají svatební oslavy, protože se na nich pohybuje mnoho žen odhalených.

Pokud však ženy chtějí být z nějakého důvodu na fotografiích, lze tuto situaci řešit. Jedna z možností je digitální fotoaparát, tudíž fotografie zůstanou doma v rodině. Pokud je při fotografování používán klasický fotografický aparát s filmem, negativy pak například v Jordánsku mohou být odneseny do speciálních fotografických studií pro ženy, které byly vyfoceny nezahalené. Rozdíl oproti klasickým fotografickým studiím je v tom, že ten kdo fotografie následně zpracovává, je žena.¹⁵⁷

V některých zemích je veřejné fotografování žen dokonce zakázané - například ve Spojených Arabských Emirátech. i v této zemi se však ženy vyskytují na billboardech a reklamách – většinou jsou to Libanonky nebo jiné cizinky.¹⁵⁸

17.2 Internet

Internet je pro mnoho lidí v chudších muslimských zemích poměrně nová záležitost, o to více však získává na popularitě, zejména mezi mladými lidmi.

¹⁵⁷ Srov. KLÍMOVÁ-PUMEROVÁ, K. *Mužům vstup zakázán*, s. 132.

¹⁵⁸ Srov. FROUZOVÁ, M. et al. *Závoj a džíny*, s. 74.

Muslimským mužům a ženám není některými duchovními autoritami doporučováno navštěvování chatovacích místností na internetu. V těchto internetových místnostech totiž dochází ke komunikaci a poznávání druhého pohlaví. To podle těchto duchovních může vést až k „posedlosti“ po druhém člověku a k pokušení, jež občas vede i k sexuálnímu sblížení – smilstvu nebo poblouznění z druhé osoby, což je v islámu, pokud dotyční nejsou sezdáni, zakázáno. Mnoha lidem a do té doby spořádaným rodinám se tak může změnit celý život.¹⁵⁹ Přesto však mnoho muslimských žen i mužů na internet chodí, vyhledávají informace, chatují si a emailují. Větší města začínají být zaplněna internetovými kavárnami, kam zejména mladí lidé s oblibou chodí.

17.3 Kina

Kina v muslimských státech existují, i když v ekonomicky chudších státech jsou na venkově spíše výjimkou. Mnoho filmů přicházejících z USA a Evropy je posouzeno jako nežádoucí, protože obsahují zakázané prvky. Na mnoha místech liberálních zemí (například Libanon, Turecko, Tunisko, Sýrie) se přesto neoficiálně, za malý poplatek nebo zdarma, tyto filmy promítají. Západní filmy lákají především mladé muslimy a muslimky, kteří se na ně často chodí společně dívat. Existuje také mnoho kin, kam mohou muži a ženy chodit společně, ale uvnitř kina je vyhrazen prostor pro rodiny. Ve zbytku kina sedávají muži.

Také filmy se podle muslimských autorit dělí na povolené a na zakázané. Stejně jako televizor se podle většiny muslimských autorit film považuje za neutrální a neškodný. Důležitý je obsah filmu. Povolené filmy, jako například

¹⁵⁹ Srov. Otázka: Věřím, že mi budete moci říci ... [příspěvek se zabývá rozšiřováním víry přes internet] In *Islamic community of Czech sisters* [online]. Islamic community of Czech sisters, 5. 7. 2004; 06:07 [cit. 27. února 2008]. Dostupné na WWW : <http://groups.msn.com/Islamcz/otzkyodpovedi.msnw?action=get_message&mview=0&ID_Message=478&LastModified=4675479322995411908>.

filmy vzdělávací, jsou dokonce doporučovány. Povolené filmy musí vyhovovat následujícím podmínkám:

► Ve filmech nesmí být obsaženo nic, co je v rozporu s islámskou vírou, morálkou a způsoby. Tedy cokoliv, co je proti islámu, co podněcuje k hříchu a nemravnosti a obsah, který burcuje pohlavní touhu. Věřící mají také zakázáno sledovat filmy, které nabádají ke zločinům, nebo propagují falešná přesvědčení.

► Věnování volného času sledování filmů (a jakékoliv jiné volnočasové aktivitě) nesmí zapříčinit zanedbávání náboženských povinností.

► Chození do kinosálů, kde se na filmy společně dívají muži i ženy, není žádoucí. Jelikož se filmy promítají ve tmě, navozená atmosféra by mohla obsahovat sexuální napětí a vzbuzovat tak pokušení.¹⁶⁰

17.4 Sledování televize

V lokalitách, kde ženy mají k dispozici televizi, je pro některé ženy její sledování oblíbenou volnočasovou aktivitou. V televizi převládají náboženské pořady, diskuse na různá témata, ale i pořady pro ženy a velmi oblíbené jsou hudební kanály a filmové kanály.

Podobný názor zastává i šejk dr. Abda al-Wahhab al-Turayrim. Podle něj je dívání se na televizi povolené, ale je třeba si vybírat vhodné pořady. Ty se opět dělí na televizní povolené a zakázané; povolené pořady jsou například zprávy, modlitby nebo pořady týkající se náboženství. Zakázané pořady mají nevhodný obsah – nevhodné téma, mluvu, jsou protináboženské atd. Stejně podmínky platí také pro kreslené filmy – pokud je jejich obsah v pořádku, lidé se na ně mohou dívat.¹⁶¹

¹⁶⁰ AL-QARADÁWÍ, J. *Povolené a zakázané v Islámu*, s. 214.

¹⁶¹ Srov. Je dovoleno dívat se na televizi? In *Islamic community of Czech sisters* [online]. Islamic community of Czech sisters, 4. 12. 2006; 03:19 [cit. 25. února 2007]. Dostupné na WWW : <http://groups.msn.com/islamiccommunityofczechsisters/otzkyodpovedi1.msnw?action=get_message&mview=0&ID_Message=20827&LastModified=4675600528334253042>.

zaznamenány případy, kdy si chlapci nahrávali intimní rozhovory s cizími dívkami a poté jim vyhrožovali že nahrávky zveřejní, což by bylo pro dívky společensky neúnosné. Další známý případ zneužití mobilního telefonu se odehrál na katarské univerzitě. Studentky svými mobilními telefony fotily své nezahalené kolegyně a ony fotografie pak zveřejnily na internetu. To je podle muslimských zvyklostí naprosto nepřipustné (více viz. podkapitola 17.1 Fotografování).¹⁶³

Šejk Chálid také varuje před možností zneužívání textových zpráv. Kromě toho, že se textové zprávy dají použít k běžné komunikaci, mohou být i zlým nástrojem. Byly zaznamenány případy, kdy si chlapci ukládali intimní textové zprávy od děvčat a poté zprávy zveřejnili, čímž dívkám udělali ostudu a skandál. Kromě toho také mnoho lidí hraje díky textovým zprávám hazardní hry nebo posílá hlasy do hitparády. Hlasování do hitparády se stává problémem, jestliže mladý muslim nebo muslimka hlasuje pro píseň, která má nemorální obsah V tom případě pak jde o peníze vydané za zakázaným účelem.¹⁶⁴

Tato kapitola se věnovala médiím a komunikačním prostředkům a možnostem jejich využití u některých muslimských žen. V následující kapitole, která naši práci uzavírá, se budeme věnovat dvěma zvyklostem, které jsou v západní kultuře jako formy trávení volného času běžné, ale které nejsou příliš populární v muslimských zemích.

18. SLAVENÍ NAROZENIN A CHOV PSŮ

¹⁶³ Srov. Telekomunikační prostředky – telefon. In *Islamic community of Czech sisters* [online]. Islamic community of Czech sisters, 22. 12. 2006; 04:41 [cit. 23. února 2007]. Dostupné na WWW : <http://groups.msn.com/islamiccommunityofczechsisters/kokteilmylenek.msnw?action=get_message&mview=0&ID_Message=21058&LastModified=4675603151994180460>.

¹⁶⁴ Srov. Telekomunikační prostředky – telefon. In *Islamic community of Czech sisters* [online]. Islamic community of Czech sisters, 22. 12. 2006; 04:41 [cit. 23. února 2007]. Dostupné na WWW : <http://groups.msn.com/islamiccommunityofczechsisters/kokteilmylenek.msnw?action=get_message&mview=0&ID_Message=21058&LastModified=4675603151994180460>.

Aktivity jako narozeninové oslavy nebo chování psů jako domácích zvířat nejsou v muslimském světě zvykem, jsou spíše velkou výjimkou.

18.1 Slavení narozenin

Převážná většina muslimských žen a mužů narozeniny neslaví. Většina muslimských učenců se totiž shoduje na tom, že slavení narozenin je zakázané. Muslimové totiž nemají povoleno napodobovat křesťanské zvyky, přičemž slavení narozenin do této kategorie spadá. Některé muslimské autority povolují narozeninové oslavy dětí, avšak pouze do určitého věku. Dospělí by však, pokud to lze, měli oslavy soustřeďovat spíše ke škole a islámu – děti tak mohou například oslavovat školní úspěchy, naučení se pasáže z Koránu atp. Islám na takovéto slavení pohlíží jako na daleko užitečnější, než je každoroční slavení narozenin.¹⁶⁵

z čeho tyto postoje vyplývají? Podle hadísu řekl prorok Muhammad: "Kdokoliv představí něco nového do této naší záležitosti, které zde do toho nepatří, bude mu to odmítnuto." A oslava narozenin je cizí zvyk, který nemá žádné zakotvení v Koránu – své narozeniny neslavil ani sám prorok Muhammad, ani učenci jemu blízcí.¹⁶⁶

Islám tedy zakazuje slavení svátků, které nevychází z islámu samotného a také ty, které jsou inovacemi. Mezi tyto svátky patří například Svátek sv. Valentýna, Den matek, Svátek práce, Den dětí atd.

18.2 Chov psů

¹⁶⁵ Srov. *Islámská nadace v Praze* [online]. [Praha, Brno,]: Islámská nadace v Praze, 2006. Poslední aktualizace 20.10.2006 [cit. 19. března 2008]. Sekce Fatwy. Další fatwy. Slavení narozenin. Dostupné na WWW: <<http://www.islamweb.cz>>.

¹⁶⁶ Srov. Slavení narozenin, slavení novodobých svátků. In *Islamic community of Czech sisters* [online]. Islamic community of Czech sisters, nedatováno [cit. 20. února 2007]. Dostupné na WWW : <<http://groups.msn.com/islamiccommunityofczechsisters/narozeninysvtky.msnw>>.

Podle velké části muslimských učenců je chování psů jako domácích zvířat zakázané. Na psa je pohlíženo jako na zvíře, které roznáší nemoci a přenáší je na lidi. Jelikož však v islámu existuje několik právních škol lišících se ve výkladu různých problémů, různí se i názory na pojmání psů. Existují tři nejdůležitější pohledy na čistotu psa:

► První pohled (Málikovská škola), se dívá na psa jako na čisté zvíře, přičemž čisté jsou i jeho sliny.

► Druhý pohled (Šáfi'ovská škola a Hanbalovská škola) říká, že pes je kompletně nečisté zvíře a to dokonce i jeho kožešina.

► Třetí pohled (názor Hanafiovská škola) zastává názor, že psí kožešina je čistá, ale jeho sliny jsou nečisté.¹⁶⁷

Velká část muslimského obyvatelstva na psy pohlíží jako na zvířata nečistá. Hadisy totiž říkají, že vše, čeho se dotkne pes, musí být sedmkrát omyto vodou a poté ještě naposled prachem. V muslimských zemích tedy není zvykem psi jako domácí zvířata chovat. Islámští učenci se v odůvodňování takovýchto postojů zaměřují převážně na fakt, že kontakt člověka se psem může způsobit zdravotní potíže. Psi toulající se po ulicích olizují špinavé věci a mohou tak na člověka přenést spoustu nemocí.

Psi nesmí žít uvnitř domů a bytů společně s muslimy. Mimo prevence nemocí je toto pravidlo odůvodňováno hadisy, jeden z nich je například hadís al-Bucháriho, 3322: „Andělé nevstupují do domu, ve kterém je pes, nebo obrázek.“ Pokud lidé chtějí chovat psa, měl by být chován pouze k ochraně majetku, k potřebám v hospodářství (například nahánění skotu) a k lovu. Psi se nesmí dotknout šatů nebo nádob, které používají lidé. Měly by být samozřejmě dodržovány přísné hygienické zásady - neobjímat psy, nenechat se od nich olizovat, důsledně krmit psy z jejich vlastního nádobí atd.¹⁶⁸ Velmi důležité je ochránit zejména děti, jež jsou rizikovou skupinou, před přenosem bakterií

¹⁶⁷ Srov. *Islámská nadace v Praze* [online]. [Praha, Brno,]: Islámská nadace v Praze, 2006. Poslední aktualizace 20.10.2006 [cit. 19. března 2008]. Sekce Fatwy. Modlitba a čistota. Modlitba v domě obývaným psem. Dostupné na WWW: <<http://www.islamweb.cz>>.

¹⁶⁸ Srov. AL-QARADÁWÍ, J. *Povolené a zakázané v Islámu*, s. 242.

a nemocí ze psa. Přesto však někteří muslimky a muslimové psy chovají, ale většinou zůstávají venku na zahradě a nemohou do domu. i takovýchto lidí je ale poskrovnu, psů se v muslimských zemích vyskytuje opravdu velmi málo. Většina z nich pak jsou psi bez majitele, jež se toulají ulicemi a shánějí potravu.

i přes tyto veskrze negativní postoje k chování psů však mají všichni muslimové a muslimky všechny zvířata (a tedy i psy) chránit a neubližovat jim.¹⁶⁹

¹⁶⁹ Srov. AL-QARADÁWÍ, J. *Povolené a zakázané v Islámu*, s. 241.

Závěr

Ve své práci jsem se zabývala společnými charakteristikami využívání volného času muslimských žen, které žijí v muslimských zemích.

Podle mých poznatků je možnost svobodného rozhodnutí většiny muslimských žen jak strávit svůj eventuelní volný čas (ve srovnání s ženou žijící v západní společnosti) dosti omezená. Tato omezení jsou dána, jak jsem se snažila popsat, především staletými tradicemi a náboženskými předpisy, které připoutávají ženu k manželovi, dětem a domácnosti. Od tohoto základu se tedy volný čas většiny muslimských žen odvíjí, když možnost využít volný čas je limitována zásadně až po každodenním splnění povinností matky a manželky a také povinností náboženských. Další omezení spočívají ve ztíženém individuálním pohybu mimo domácnost, nemožnosti samostatného kontaktu s nepříbuznými muži, která je většinou vysvětlována potřebou ochrany ženy a náboženskými požadavky na její cudnost a požadovanou důstojnost. Ze všech těchto omezení pak vychází zúžený prostor pro vlastní seberealizaci žen ve formě vykonávání jiných volnočasových aktivit než těch, které jsem ve své práci uvedla a které považuji obecně za nejtypičtější. Ani tyto uvedené aktivity však nejsou zdaleka dostupné pro většinu muslimských žen v různých muslimských zemích. Podle mého názoru je v současné době zcela absurdní představa, že by „průměrná muslimská žena“ bez omezení vykonávala některé volnočasové aktivity, tak typické pro ženy v západní společnosti, jako například svobodné a samostatné návštěvy zábavných a kulturních podniků, provozování smíšených sportů s přáteli, víkendové výlety s kamarády apod.

Je však třeba položit si otázku, zda je vůbec nutno takto srovnávat ženy trávící svůj volný čas v rámci různých náboženství, kulturních prostředí a světadílech. Především si nemyslím, že je správné měřit jednu kulturu druhou a vyvozovat z toho závěry o tom, ve které z nich se ženám lépe žije. Je sice patrné, že spektrum možností využití volného času západní ženy je nepoměrně širší než možnosti ženy muslimské, když důvody jsou popsány v mé práci, otázkou však je, zda muslimské ženy po takovémto způsobu života včetně trávení volného času

touží. Kromě několika mála lokálních výzkumů jsem se nestkala s žádnými psychologickými ani sociologickými výzkumy na toto téma. z těchto důvodů je možné způsoby trávení volného času popsat, ale je velmi těžké učinit odpovědný závěr o tom, zda jsou muslimské ženy v obecné rovině způsobem trávení svého volného času naplněny. k tomuto by bylo nutno dlouho v daných lokalitách žít, pohybovat se v prostředí domácností muslimských rodin a problém tak analyzovat hlouběji. Mým osobním názorem však je, že přinejmenším část muslimských žen by se ráda posunula v rozhodování o svém životě k větší samostatnosti, než jak je to ve většině muslimských zemí standardem. k tomuto soudu jsem dospěla po zhodnocení známých skutečností, že v liberálních státech, velkých městech a nábožensky umírněných rodinách zcela přirozeně působí proces většího osvobození ženy od závislosti na rodině a náboženských a tradičních konvencích a tím se současně rozšiřuje spektrum jejich volnočasových aktivit. O tuto skutečnost opírám svůj závěr, že je-li muslimské ženě dána možnost se svobodněji rozhodovat o svém životě, ve většině ji využije. Myslím si tedy, že „průměrná muslimská žena“ není zcela spokojena se svým postavením, ale náboženské a kulturní tradice jsou natolik limitující, že pokud se od nich chce žena alespoň částečně osvobodit, musí se vzepřít požadavkům okolí, což ale často bývá velmi složité, ba i nemožné.

Zamyslím-li se nad dalším vývojem postavení muslimské ženy ve společnosti a tedy i možnostech trávení jejího volného času, jsem spíše skeptická. Rostoucí napětí mezi muslimským světem a světem západní kultury podle mého soudu povede spíše k uzavírání muslimského světa v zájmu ochrany jeho hodnot před jinou civilizací a k utužení tradičních muslimských náboženských a kulturních vazeb, a tím i zhoršení, nebo minimálně zakonzervování stávajícího postavení muslimské ženy.

Seznam literatury

Monografie

AL-QARADÁWÍ, J. *Povolené a zakázané v Islámu (Al-Halál wal Harám fil Islám)*. Praha: Islámská nadace v Praze, 2004. ISBN neuvedeno.

BROOKS, G. *Devět částí touhy*. Praha: Knižní klub, 1999. ISBN: 80-7176-882-0.

DENNY, M.F. *Islám a muslimská obec*. Praha: Prostor, 1998. ISBN: 80-85190-69-9.

FROUZOVÁ, M. et al. *Závoj a džíny*. Praha: Vyšehrad, 2005. ISBN: 80-7021-776-6.

GILSENAN, M. *Recognizing Islam: Religion and Society in the Modern Arab World*. New York; Toronto: Pantheon Books, 1982. ISBN: 0-394-52113-7.

KLÍMOVÁ-PUMEROVÁ, K. *Mužům vstup zakázán*. Praha: Portál, 2005. ISBN: 80-7178-995-X.

Korán. Praha: Odeon, 1991. ISBN 80-207-0444-2.

KOUŘILOVÁ, I. et al. *Cesta k prameni: Fatwy islámských učenců k otázkám všedního dne*. Orientální ústav Akademie věd ČR: Praha 2003. ISBN: 80-85425-53-X.

KOVÁŘ, J. *Islám a muslimské země*. Praha: Svoboda, 1984. ISBN neuvedeno.

KROPÁČEK, L. *Blízký východ na přelomu tisíciletí: Dynamika přeměn v muslimském sousedství Evropy*. Praha: Vyšehrad, 1999. ISBN: 80-7021-298-5.

KROPÁČEK, L. *Duchovní cesty islámu*. Praha: Vyšehrad, 2006. ISBN: 80-7021-821-5.

KROPÁČEK, L. *Islám a Západ: Historická paměť a současná krize*. Praha: Vyšehrad, 2002. ISBN: 80-7021-540-2.

KŘÍKAVOVÁ, A. et al. *Islám: Ideál a skutečnost*. 2. rozšíř. a aktualiz. vyd., ve vyd. Baset 1. Praha: Baset, 2002. ISBN:80-86223-71-X.

PÁVKOVÁ, J. et al. *Pedagogika volného času: Teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času*. 3. aktualiz. vyd. Praha : Portál, 2002. ISBN 80-7178-711-6.

SPENCER, R. *Islám bez závoje: Zneklidňující otázky o nejrychleji rostoucím náboženství*. Praha: TRITON, 2006. ISBN: 80-7254-761-5.

TUREČEK, B. *Světla s stíny islámu*. Praha: Knižní klub, 2007. ISBN: 978-80-242-1909-7.

Elektronické dokumenty

Are Muslim dress codes bad for women's health? In *Foreign Policy* [online]. Foreign policy, 2007, posl. aktualizace 26.7.2007 [cit. 18. února 2008]. Dostupné na WWW: <<http://blog.foreignpolicy.com/node/5273>>.

DANĚK, B. *Nakupujeme* [online]. [cit. 14. března 2008]. Dostupné na WWW: <<http://rbazika.wz.cz/8nakupujeme.htm>>.

HEJLOVÁ, S, Muslimské ženy a jejich volný čas. In *Dáma.cz* [online]. 12.5.2000 [cit. 30. února 2008]. Dostupné na WWW: <<http://zabava.dama.cz/clanek.php?d=324>>.

Islamic community of Czech sisters [online]. Islamic community of Czech sisters, 2008 [cit. 27. února 2008] Dostupné na WWW: <<http://groups.msn.com/islamiccommunityofczechsisters/otzkyaodpovedikekomunite.msnw>>.

Islámská nadace v Praze [online]. [Praha] : Islámská nadace v Praze, 2006, posl. aktualizace 20.10.2006 [cit. 20. března 2008]. Sekce Hadísy. Hadísy o etice a chování v rodině i ve společnosti. Dostupné na WWW: <http://www.islamweb.cz>.

Muslimka s Izraelkou vítězí. In *iDnes* [online]. *iDnes*, posl. akt. 4. 7. 2007 [cit. 30. března 2008]. Dostupné na WWW: <http://sport.idnes.cz/muslimka-s-izraelkou-vitezi-spolu-d59/tenis.asp?c=A070703_214621_tenis_rou>.

Muslims 'face barriers' over sport. In *BBC News* [online]. BBC News, 2006; posl.akt 25. 08. 2006 [cit. 27. března 2008]. Dostupné na WWW: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/5286568.stm>.

Preserving modesty, in the pool In *The Seattle Times Company* [online]. Seattle: *The Seattle Times Company*, 2005 [cit. 28. března 2008]. Dostupné na WWW: <http://seattletimes.nwsourc.com/html/localnews/2002389078_muslimswim.html>.

Skupinu Saúdů zatkli za flirtování na veřejnosti. In *Novinky.cz* [online]. Borgis, 23. 2. 2008; 20:20 [cit. 27. února 2008]. Dostupné na WWW: <<http://www.novinky.cz/clanek/133888-skupinu-saudu-zatkli-za-flirtovani-na-verejnosti.html>>.

Women's Islamic Games in Tehran. In *International Paralympic Comitee* [online]. International Paralympic Comitee, 2005 [cit. 27. března 2008]. Dostupné na WWW: <http://www.paralympic.org/release/Main_Sections_Menu/News/Current_Affairs/2005_09_02_a.html>.

Seznam příloh

Příloha I Tržiště, tzv. *súk*.

Příloha II Prodavači ovocných koktejlů v syrském Damašku.

Příloha III Věřící trávící svůj volný čas v mešitě.

Přílohy

Příloha I Tržiště, tzv. *súk*.

Příloha II Prodavači ovocných koktejlů v Sýrském Damašku

Příloha III Věřící trávící svůj volný čas v mešitě.

Abstrakt

ŠIMKOVÁ, T. *Volný čas žen v muslimském světě*. České Budějovice 2008. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra filosofie. Vedoucí práce J. Vokoun.

Klíčová slova: islám, muslimská žena, volný čas, muslimská kultura, muslimské zvyky, postavení žen, svoboda rozhodování

Práce se zabývá možnostmi a obecnými rysy trávení volného času žen, které žijí v muslimských zemích. Pro lepší porozumění tématu je v prvních kapitolách vysvětlen pojem muslimský svět a následovně jsou popsány zdroje islámského práva, ze kterých pro muslimské ženy vyplývají různá nařízení a omezení.

V dalších kapitolách jsou nastíněny konkrétní volnočasové aktivity muslimských žen, jako například sport, móda, zpěv nebo cestování. K jednotlivým tématům jsou připojena vyjádření muslimských autorit, zda jsou aktivity pro ženy vhodné.

Práce neporovnává volnočasové aktivity v konkrétních muslimských zemích mezi sebou, ale zaměřuje se na prvky, které jsou společné většině muslimských žen různých zemí.

Abstract

Free time of women living in the Muslim world.

Key words: islam, Muslim woman, free time, Muslim culture, Muslim traditions, position of women, freedom of choices

The work deals with alternatives and general features of spending the free time of women, who live in the muslim countries. For a better insight of the subject, there is the term muslim world explained at the beginning and there are described the sources of Islamic law, from which many of restrictions and rules for muslim women flow.

In the following chaptures there are sketched concrete free time activites of muslim women, as for example sports, fashion, singing or travelling. The expressions of muslim authorities'opinions, whether the particular activities are convenient for women, are also linked to the themes.

The work doesn't compare free time activites between specific muslim countries, but it focuses on elements, that are in common for the majority of muslim women living in various countries.